

Fatih Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Doktora Programı

**EBEVEYNİN ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUĞUYLA
İLETİŞİMİNİ GELİŞTİRMEYE YÖNELİK
PSİKOEĞİTİM PROGRAMININ ETKİSİNİN
İNCELENMESİ**

Doktora Tezi

Hazırlayan

Süleyman KAHRAMAN

İstanbul 2016

Fatih Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Doktora Programı

**EBEVEYNİN ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUğUYLA
İLETİŞİMİNİ GELİŞTİRMEYE YÖNELİK
PSİKOEğİTİM PROGRAMININ ETKİSİNİN
İNCELENMESİ**

Doktora Tezi

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Taşkın TANRIKULU

Hazırlayan

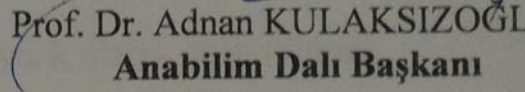
Süleyman KAHRAMAN

İstanbul 2016

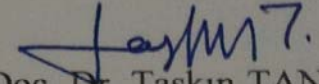
ONAY SAYFASI

Öğrenci : Süleyman KAHRAMAN
Enstitüsü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Eğitim Bilimleri
Program : Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Tez Konusu : Ebeveynin Üstün Yetenekli Çocuğuyla İletişimini Geliştirmeye Yönelik Psikoeğitim Programının Etkisinin İncelenmesi
Tez Tarihi : Nisan, 2016

Bu tezin şekil ve içerik açısından Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU
Anabilim Dalı Başkanı

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı 611813001 numaralı öğrencisi Süleyman KAHRAMAN tarafından hazırlanan bu tezin Doktora Tezinde bulunması gereken yeterliliğe, kapsama ve niteliğe sahip olduğunu onaylıyorum.

Yrd. Doç. Dr. Taşkın TANRIKULU
Tez Danışmanı

Tez Sınavı Jüri Üyeleri

Yrd. Doç. Dr. Taşkın TANRIKULU

Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU

Doç. Dr. Ömer Faruk SÖZCÜ

Doç. Dr. Fatih KAYA

Yrd. Doç. Dr. Abdullah MERT

Bu tezin Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Prof. Dr. Mehmet KARAKUYU
Müdür

ETİK BEYANNAMESİ

Fatih Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı,
- Tezin içerdiği yenilik ve sonuçların başka bir yerden alınmadığını beyan ederim.

İmza

Süleyman KAHRAMAN

Üniversite : Fatih Üniversitesi
Enstitüsü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Eğitim Bilimleri
Programı : Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık
Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Taşkın TANRIKULU
Tez Tarihi : Nisan, 2016

KISA ÖZET

EBEVEYNİN ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUĞUYLA İLETİŞİMİNİ GELİŞTİRMEYE YÖNELİK PSİKOEĞİTİM PROGRAMININ ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Süleyman KAHRAMAN

Bu araştırma, ebeveynin çocuğuyla iletişimini geliştirmeye yönelik hazırlanan psiko-eğitim programının, üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin ebeveyn-çocuk iletişimleri üzerindeki etkisinin incelendiği deney-kontrol gruplu, ön-test, son-test ve izleme ölçümlü tam (gerçek) deneysel bir çalışmadır.

Araştırma kapsamında İstanbul Avrupa yakasında bulunan özel Merter Fatih İlkokul ve Ortaokulu'nda eğitim gören üstün yetenekli tanısı almış çocuğu olan ebeveynlerden rastgele seçilen 16'şar kişilik (8'er çift anne baba) deney ve kontrol grupları oluşturulmuş ve deney grubuna araştırmacı tarafından geliştirilen altı haftalık psiko-eğitim programı uygulanmıştır. Araştırmada ölçme araçları olarak Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) ve Afat Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği-Üstün Zekâlı Çocuğu Olan Ebeveynler EFÖ-ÜZÇE kullanılmıştır.

Deney ve kontrol gruplarının ön test ve son test ortalamalarını karşılaştırmak için Mann Whitney U-testi, deney ve kontrol gruplarında ön test, son test ve izleme testi ortalamalarını karşılaştırmak için Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi kullanılmıştır. Analizlere ilişkin istatistiksel hesaplamalar SPSS paket programı ile yapılmıştır. Araştırmada, bulguların istatistiksel analizleri .05 anlamlılık düzeyi esas alınarak gerçekleştirilmiştir.

Yapılan analizler sonucunda deney grubundaki ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla iletişimlerinde gelişme olduğu, kontrol grubundaki ebeveynler de ise herhangi bir değişim olmadığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: üstün yetenekli çocuk, üstün yetenekli çocuk ebeveyni, ebeveyn eğitim programı, ebeveynin üstün yetenekli çocuğuyla iletişimi, iletişim geliştirme

University : Fatih University
Institute : Institute of Social Sciences
Department : Educational Sciences
Program : Guidance and Psychological Counseling
Supervisor : Assist. Prof. Taşkın TANRIKULU
Degree Awarded and Date : April 2016

ABSTRACT

EXAMINING THE EFFECTIVENESS OF PSYCHOEDUCATIONAL PROGRAM ON DEVELOPMENT OF PARENTS' COMMUNICATION WITH GIFTED CHILD

Süleyman KAHRAMAN

The purpose of this study, based on true experimental design, is to present the impact of psycho-educational program on the improvement of the communication between parents and gifted children.

The study involves thirty-two parents of students who are enrolled in Private Merter Fatih Primary and Secondary School in Istanbul. The parents were evenly assigned to control and experimental groups. The subjects in the experimental group received a six-week psycho-educational training program designed by the researcher. The study employs Parent-Child Communication Scale and Afat Parent Awareness Scale.

Mann Whitney U-test was employed for comparison of the results of the pre-test and post-test of the control and experimental groups, and Wilcoxon signed-rank test for comparison of pre-test results, post-test results and follow up test results. Statistical analyses were performed using SPSS, with a significance level of .05.

Findings have shown that parents in the experimental group have improved the quality of communication with their children; however, the parents in the control group have not demonstrated any improvement.

Key Words: gifted child, parent of gifted child, parent education program, parent-gifted child communication, improving communication

ÖNSÖZ

Bu araştırma üstün yetenekli çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarıyla iletişimlerini geliştirmeye yönelik hazırlanan bir psiko-eğitim programı hakkındadır. Araştırmanın başlangıcında tezin adı “İletişim Yeterliliği Geliştirme Psiko-Eğitim Programının Üstün Yetenekli Çocuk Ebeveynlerinin Ebeveyn-Çocuk İletişim Yeterlilik Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi” olarak belirlenmiştir. Araştırma sürecinde tez danışmanı ve tez jüri üyelerinin onayıyla tezin adı “Ebeveynin Üstün Yetenekli Çocuğuyla İletişimini Geliştirmeye Yönelik Psikoeğitim Programının Etkisinin İncelenmesi” olarak değiştirilmiştir.

Bu araştırmanın planlanması ve gerçekleştirilmesinde birçok kişinin emeği bulunmaktadır. Öncelikle, bu araştırmanın konusunun belirlenmesinden tezin tamamlanmasına kadar geçen tüm süreçte beni destekleyen, motive eden, bana zaman ayırıp tüm sorularıma sabırla cevap veren değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Taşkın TANRIKULU’na çok teşekkür ederim.

Akademik hayatım boyunca örnek aldığım ve tez çalışmam için ilgisini esirgemeyen, akademik anlamda gelişimime değerli katkıları bulunan akademik danışmanım Sayın Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU’na teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Bu araştırmada araştırma grubuna ulaşmamı sağlayan Özel Merter Fatih İlkokulu ve Ortaokulu yöneticilerine minnetlerimi sunarım.

Nisan, 2016

Süleyman KAHRAMAN

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	ii
ETİK BEYANNAMESİ	iii
KISA ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x
BÖLÜM I GİRİŞ	1
1.1. Problem	1
1.2. Problem Cümlesi	4
1.3. Alt Problemler	4
1.4. Önem	5
1.5. Sayılıtlar	6
1.6. Sınırlılıklar.....	6
BÖLÜM II KURAMSAL ÇERÇEVE	8
2.1. Üstün Yetenekli Çocuklar	8
2.1.1. Üstün zekâ/ üstün yetenek	8
2.1.2. Üstün yetenekli çocukların tanılanması.....	10
2.1.3. Üstün yetenekli çocukların özellikleri	12
2.1.4. Üstün yetenekli çocukların sosyal / duygusal gelişimi.....	15
2.1.5. Üstün yetenekli çocukların yaşadıkları sorunlar.....	18
2.2. Üstün Yetenekli Çocukların Aileleri.....	20
2.2.1. Üstün yetenekli çocukların ailelerinin özellikleri.....	21
2.2.2. Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin yaşadıkları sorunlar	23
2.2.3. Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin ihtiyaçları	25
2.2.4. Ebeveynlerin üstün yetenekli çocuğuyla iletişimi	28
2.2.5. Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine yönelik rehberlik ve geliştirilen müdahaleler	32
BÖLÜM III YÖNTEM	37
3.1. Araştırma Modeli	37

3.2. Evren ve Örneklem.....	38
3.2.1. Çalışma gruplarının oluşturulması.....	38
3.3. Veri Toplama Araçları.....	40
3.3.1. Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği.....	40
3.3.2. Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği-Üstün Zekâlı Çocuğu Olan Ebeveynler.....	46
3.3.3. Psiko-Eğitim Programı:	47
3.4. Verilerin Toplanması.....	56
3.5. Verilerin Analizi.....	56
BÖLÜM IV BULGULAR.....	57
BÖLÜM V TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	63
5.1. Tartışma ve Sonuç	63
5.2. Öneriler.....	67
5.2.1 Araştırma bulgularına yönelik öneriler.....	67
5.2.2 Gelecekteki araştırmalara yönelik öneriler.....	68
KAYNAKLAR	70
EKLER.....	79
ÖZGEÇMİŞ.....	141

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1 Araştırmanın Modeli.....	37
Tablo 2 Araştırma Grubunu Oluşturan Katılımcılara Dair Betimleyici Bilgiler	39
Tablo 3 KMO Bartlett Testi	43
Tablo 4 Ölçeğin Faktör Yükleri ve Açıkladığı Varyans Oranı	44
Tablo 5 Ölçeğin İç güvenilirlik ve Test-Tekrar Test Analizi Sonuçları.....	45
Tablo 6 Deney ve Kontrol Grupları EÇİÖ Ön test U Testi Sonuçları	57
Tablo 7 Deney ve Kontrol Grupları EFÖ Ön test U Testi Sonuçları	57
Tablo 8 Deney ve Kontrol Grupları EÇİÖ Son test U Testi Sonuçları	58
Tablo 9 Deney ve Kontrol Grupları EFÖ Son test U Testi Sonuçları.....	58
Tablo 10 Deney Grubunun EÇİÖ Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Wilcoxon Testi Sonuçları.....	59
Tablo 11 Deney Grubunun EFÖ Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Wilcoxon Testi Sonuçları	60
Tablo 12 Kontrol Grubunun EÇİÖ Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Wilcoxon Testi Sonuçları.....	61
Tablo 13 Kontrol Grubunun EFÖ Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Wilcoxon Testi Sonuçları.....	62

KISALTMALAR

BİLSEM	: Bilim ve Sanat Merkezi
EÇİÖ	: Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği
EFÖ	: Ebeveyn Farkındalık Ölçeği
ÜYÇ	: Üstün Yetenekli Çocuk

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem

Aile, çocukların sağlıklı ve dengeli gelişiminde önemli bir role sahiptir. Sağlıklı aile, aile fertlerinin ihtiyaçlarının doğal bir şekilde karşılandığı, bütün üyelerin o ailede olmaktan keyif aldıkları ailedir (Özgüven, 2001). Sağlıksız ve dengesiz gelişen çocuklar genellikle sorunlu ailelerden gelmekle birlikte, sağlıklı ve dengeli gelişen çocuklar da olumlu iletişim ve etkileşimde bulunabilen, çocuk büyütmede bilinmesi gereken yaklaşımları uygulayabilen sağlıklı ve dengeli ailelerden gelmektedir. Çocuğun sağlıklı gelişimi için ebeveynlerin çeşitli konularda eğitilmesi gerekir. Yaşlılarından farklı sosyal, duygusal ve zihinsel özelliklere sahip üstün yetenekli çocuklar söz konusu olduğunda, ebeveynler üstün yetenekli çocuğuyla iletişimi doğrultusunda eğitim almaya daha fazla ihtiyaç duyarlar (Davaslıgil, 2004). Her çocuk için gerekli olan “iyi ebeveynlik”, üstün yetenekli çocuklar için daha özel bir gerekliliktir. Ancak farklı yetenekleri olan çocuklara ebeveynlik yapmanın kendine özgü engelleri, riskleri, zorlukları, hataları ve zevkleri vardır (Davis ve Rimm, 2004).

Üstün yetenekli çocukların hızlı öğrenme, güçlü hafıza, sıra dışı imgeleme gibi zihinsel özelliklerinin yanı sıra (Clark, 2013; Çağlar, 2004a; Sak, 2014) eşzamanlı olmayan gelişim, aşırı duyarlılık ve duygusallık, mükemmeliyetçilik, liderlik eğilimi, yüksel ideallere sahip olma, sıkılganlık gibi kendilerine özgü sosyal duygusal özellikleri bulunmaktadır (Callahan ve Hertberg-Davis, 2013; Clark, 2013; Özbay ve Palancı, 2011; Peterson, 2009; Rotigel, 2003; Saranlı ve Metin, 2012;). Bu farklı özellikler, ebeveynler için de farklı ihtiyaçlar doğurmaktadır. Ebeveynler üstün yetenekli çocuklarını yetiştirmede farklı ebeveynlik tutum, davranış ve yaklaşımlarına ihtiyaç duymaktadırlar (Probst, 2005; Schader, 2008). Silverman (1997a), bunu “Üstün yetenekli çocukların eşsizliği, ebeveynlik stratejilerinde uyarılama yapmayı gerektirir” şeklinde ifade etmektedir.

Üstün yetenekli çocuğu olan ebeveynlerin düzenli yardım almaları gerektiği vurgulanmaktadır. Üstün yetenekli çocuğun nasıl motive edileceği, disiplin yaklaşımlarının nasıl olacağı, çocuğu etkili dinleme ile ilgili beceriler gibi konularda ebeveynlerin rehberliğe gereksinimleri vardır. Üstün yetenekli çocukların sağlıklı gelişimi için çocukla sağlıklı iletişim kurma, aile içi dinamikleri geliştirme gibi konularda ebeveynlerin kendilerini geliştirmeye açık olması ve üstün yetenekli çocukların sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayabilmeye ilgili beklentilerini ayarlamaları gerekmektedir (Colangelo ve Davids, 2003).

Alan yazınında üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine yönelik genel ebeveynlik davranışları üzerinde farkındalık veya beceri kazandırmayı amaçlayan araştırmalara rastlanmıştır (Adler, 2006; Afat, 2013a; Alvino, 1995; Applebaum, 1998; Bricklin, 1983; Conroy, 1987; Davis-Simon, 1995; De Souza Fleith ve Guimaraes, 2006; Free, 2014; Glover, 1988; Morawska ve Sanders, 2009a; Raymond, Christopher ve Wilson, 2010; Saranlı, 2011). Söz konusu çalışmaların odağında, ebeveynlere üstün yetenekli çocuğun özellikleri ve gelişimleri, ihtiyaçları ve sorunları hakkında farkındalık kazandırma, çocuğa sınır koyma, çocuğu motive etme, akademik başarısını artırma, çocuğu sosyalleştirme, yeteneklerini destekleme, çocuğunun farklılıklarını anlamasına yardımcı olma ve yanlış ebeveyn yaklaşımlarından kaçınma gibi konularda eğitim verme yer almaktadır.

Bu çalışmalarda ebeveynin üstün yetenekli çocuğuyla iletişimi geri planda kalmıştır. Ebeveynlerin bu konularda çocuklarına katkı yapabilmeleri, onların çocuklarıyla iletişimlerinin niteliğine bağlıdır. Çocukların yaşadıkları çeşitli sosyal ortamlara uyum sağlayabilmeleri, akranlarıyla daha etkin, kendini kontrol edebilen, girişken, duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebilen bireyler olabilmeleri ve hedeflenen tutum ve davranışları geliştirebilmeleri, ebeveynlerin çocuklarıyla sağlıklı bir iletişim kurmalarıyla gerçekleşebilir (Yavuzer, 2013).

Üstün yetenekli çocukların ilgileri, yetenekleri, sosyal-duygusal özellikleri ve ihtiyaçları çeşitlilik gösterdiği için ayrıca, ailelerin dinamikleri ve üstün yetenekliliğe tepkileri de değiştiği için onları yetiştirmede genel bir formül sunmak mümkün değildir. Bu yüzden ebeveynlerin çocuklarıyla açık bir iletişim kurup, duygu, düşünce ve ihtiyaçlarını karşılıklı paylaşarak çocuklarının gelişimi için onlara ne gibi fırsatlar sunabileceklerini belirlemeleri faydalı olacaktır (Stopper, 2000).

Ebeveyn-çocuk iletişimi yeterli ve olumlu olmadığında, hem üstün yetenekli çocuklar hem de ebeveynler de çatışma yaşamaktadırlar (Moon, Jurich, ve Feldhusen, 1996). Araştırmalar üstün yetenekli çocuklarda görülen çatışmalarının etkilerinin ebeveyn tutumlarıyla ilişkili olduğunu göstermektedir (Afat, 2013b; Huey, Sayler ve Rinn, 2013; Karnes, Shwedel ve Steinberg, 1984; Rudasill, Adelson, Callahan, Houlihan ve Keizer, 2012; Snowden ve Christian, 1999;). Özellikle otoriter tutumun artması, çocuklarda görülen olumsuz etkileri artırmaktadır (Dwairy, 2004).

Başarısız olan üstün yetenekli çocuklar üzerine yapılan bazı araştırmalar, ebeveynlerin çocuklarını aşırı kolladığı, çocuklarından aşırı beklentileri olduğu veya çocuklarına otoriter davrandıklarını göstermiştir. Böyle ortamlarda aile içi iletişimin zayıf, üyeler arası paylaşımın az olması, ebeveynlerin daha az aktif ve daha az sevgi bağlarına sahip olmaları gibi durumlar üstün yetenekli çocuğun gelişimini olumsuz etkilemektedir (Çağlar, 2004a; Rimm ve Lowe, 1988).

İlişkilerin ve iletişimin temelini oluşturduğu aile ortamının veya atmosferinin, çocukların zihinsel ve duygusal gelişimine ve olumlu davranış geliştirmelerine katkı sağladığı görülmüştür (Knafo ve Plomin, 2006). Çocukla sağlıklı, dengeli ve etkili bir iletişim kurmak için ebeveynlerin çocuklarına ve kendilerine saygılı, güvenli, işbirlikçi, duygu ve düşünceleri paylaşımcı, çocuklarının çeşitli sorunlarına karşı duyarlı ve kabul edici bir yaklaşım sergilemeleri gerekir (Aral, Kandır ve Yaşar, 2003; akt: Afat, 2013b). Yapılan bir araştırma, pozitif aile atmosferi algısına sahip ebeveyn ve üstün yetenekli çocukların ailelerinin esnek, birbirine bağlı, destekleyici, tutkulu, birbirlerine yakın, disiplin ve özerkliğin dengeli olduğu ve pozitif bir iletişime sahip şeklinde algıladıklarını rapor etmektedir (Olszewski-Kubilius, Lee ve Thomson, 2014).

Ebeveynin çocuğuyla olumlu iletişiminin, ebeveynlik tutum, davranış ve yaklaşımlarına da olumlu katkı yaptığı bilinmektedir. Üstün yetenekli çocukların sağlıklı gelişimleri için aile içinde daha fazla iletişim içinde olmaya ihtiyaç duydukları vurgulanmakta ve aile üyeleri arasında birbirlerini dinlerken ve cevap verirken açık bir iletişim kullanılması tavsiye edilmektedir (Ataman, 2004; Clark, 2013; Özbay, 2013).

Ebeveynin üstün yetenekli çocuğuyla iletişimi, bunun ebeveyn ve çocuk ihtiyaçları açısından önemi, ebeveyne ve çocuğa etkileri dikkate alındığında çeşitli müdahale

yöntemlerine ihtiyaç olduğu görülmektedir. Bu ihtiyaçlara yönelik müdahalelerin de az olduğu bilinmektedir. Üstün yetenekli çocuğun sağlıklı büyüyerek yetenek alanlarını geliştirmek, ebeveynin de çocuğunun farklılıklarına rağmen etkin ebeveynlik yaklaşımları sergileyebilmeleri için ebeveynin çocuğuyla iletişimi öne çıkılmaktadır. Bu araştırma, uygulamacılara ve eğitimcilere, ebeveyn-çocuk iletişimini betimleyen bir ölçme aracı ve doğrudan ebeveynlere, dolaylı olarak üstün yetenekli çocuklara katkı yapabilecek bir müdahale önerisi sunmasından dolayı öne çıkan bir ihtiyacı karşılayacaktır.

1.2. Problem Cümlesi

Bu çalışmada ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla iletişimlerine yönelik bir psiko-eğitim programının hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın problem cümlesi “Psiko-eğitim programının ebeveynin üstün yetenekli çocuğuyla iletişimini geliştirmeye etkisi nedir?” şeklindedir.

1.3. Alt Problemler

Çalışmanın denenceleri aşağıda verilmiştir.

1. H0: Deney ve kontrol grubunun Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği ön test puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.
H1: Deney ve kontrol grubunun Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği ön test puanları arasında anlamlı bir fark vardır.
2. H0: Deney ve kontrol grubunun Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği-Üstün Yetenekli Çocuğu Olan Ebeveynler ön test puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.
H1: Deney ve kontrol grubunun Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği-Üstün Yetenekli Çocuğu Olan Ebeveynler ön test puanları arasında anlamlı bir fark vardır.
3. H0: Deney ve kontrol grubunun Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği son test puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.
H1: Deney ve kontrol grubunun Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği son test puanları arasında anlamlı bir fark vardır.
4. H0: Deney ve kontrol grubunun Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği son test puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Deney ve kontrol grubunun Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği son test puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

5. H0: Deney grubunun Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği ön test, son test ve izleme testi puanları arasında son test lehine anlamlı bir fark yoktur.

H1: Deney grubunun Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği ön test, son test ve izleme testi puanları arasında son test lehine anlamlı bir fark vardır.

6. H0: Deney grubunun Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği ön test, son test ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Deney grubunun Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği ön test, son test ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

7. H0: Kontrol grubunun Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği ön test, son test ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Kontrol grubunun Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği ön test, son test ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

8. H0: Kontrol grubunun Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği Ebeveynler ön test, son test ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Kontrol grubunun Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği ön test, son test ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir fark vardır.

1.4. Önem

Konuyla ilgili alan yazın incelendiğinde hem yurtdışında hem de yurt içinde üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin çocuklarını yetiştirmede sorunlar yaşadığı, bu sorunların temelinde ebeveyn-çocuk iletişiminin ön plana çıktığı görülmektedir (May, 1994; Yoo ve Moon, 2006). Bununla birlikte ebeveynin çocuğuyla iletişiminin nasıl geliştirileceğine yönelik yeterli deneysel araştırma bulunmamaktadır. Bu konuda hazırlanan bu eğitim programı ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarını yetiştirirken yaşadıkları iletişim sorunlarına çözüm önerisi sunabilmesi açısından önemlidir.

Bu bakımdan araştırma;

Ebeveynin çocuğuyla iletişimini betimleyen bir ölçme aracı ve ebeveynin üstün yetenekli çocuğuyla iletişimini geliştirmeye yönelik ilk çalışmalardan biri olan bir eğitim programı sunduğundan dolayı **özgün**,

Üstün yetenekli çocuğu olan ebeveynlerin çocuklarını yetiştirmede ve çocuklarıyla iletişimlerinde yaşadığı sorunlar olması ve bunlar için çözüm arayışı içinde olmalarından dolayı **güncel ve gerekli**,

Psikolojik danışma ve rehberlik alanında çalışan eğitimci ve uzmanlara, soruna müdahalede uygulamaya dönük bir program sunmasından dolayı **işlevseldir** denilebilir.

1.5. Sayılılar

Bu araştırma şu sayılıları kabul etmektedir:

1. Çalışma gruplarını oluşturan ebeveynlerin EÇİÖ ve EFÖ araçlarına içten verdikleri cevaplarla gerçek durumlarını yansıtmışlardır.
2. Çalışmaya katılan üyeler evreni temsil etmektedir.
3. Oturumlara grup üyeleri içtenlikle katılmıştır.
4. Ebeveynin üstün yetenekli çocuğuyla iletişimini geliştirmeye yönelik olarak hazırlanan psiko-eğitim programı etkin şekilde uygulanmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

1. Araştırma İstanbul ili Avrupa yakasındaki bir özel ilköğretim kurumundan uygun örnekleme yöntemi ile belirlenen ve üstün yetenekli tanısı almış çocuk sahibi olan ebeveynlerden oluşan çalışma gruplarıyla yürütülmüştür. Bu sebeple bulgular bu çalışma gruplarıyla sınırlıdır.
2. Araştırma bulguları için kullanılan veriler kullanılan ölçme araçlarının ölçümleri ile sınırlıdır.
3. Deneysel çalışma ile ilgili sonuçlar bir deney ve bir kontrol grubu ile sınırlıdır.

4. Deneysel çalışma araştırmacı tarafından yürütülen bir grupta psiko-eğitim sürecini içermektedir. Psiko-eğitim programının etkililiği grubu yöneten araştırmacının yeterliliği ile sınırlıdır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Üstün Yetenekli Çocuklar

2.1.1. Üstün zekâ/ üstün yetenek

İngilizce alan yazında ‘gifted’ ve ‘talented’ kelimeleriyle ifade edilen üstün zekâ ve üstün yetenek kavramlarının farklı anlamları olmasına rağmen, alan yazında genelde aynı anlamda değerlendirilmektedir. 2004 yılında ülkemizde düzenlenen ilk Ulusal Üstün Yetenekliler Kongresinde, yaygın olarak ‘üstün yetenekli’ ifadesi kullanılmıştır (Kök, 2012). Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Konseyi 1991 yılında, Üstün Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri Komisyonu Raporu yayınlamıştır. Bu raporda “üstün zekâ” ve “üstün özel yetenek” kavramlarını “üstün yetenek” başlığı altında toplanmış ve şu şekilde tanımlanmıştır: “Üstün yetenekliler, genel ve/veya özel yetenekleri açısından yaşıtlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği konunun uzmanları tarafından belirlenmiş kişilerdir.” (I. Özel Eğitim Konseyi, 1991).

Üstün yeteneklilik kavramıyla ilgili dünya çapında kabul gören tanımlamalardan birisi 1972 yılında A.B.D.’de yayınlanan Marland raporunda verilmiştir. Buna göre üstün yetenekli çocuk, genel zihinsel beceri, özel akademik beceri, yaratıcı düşünme, psiko-motor beceri, liderlik becerisi ve görsel-performans sanat alanlarında yüksek performans sergileyen/sergileme potansiyeline sahip olan kişilerdir (Davis ve Rimm, 2004).

Columbus grubu olarak adlandırılan, çeşitli uygulamacı, kuramcı ve ailelerden oluşan bir grup araştırmacı, ‘üstün zekâli’ kavramının ‘üstün yetenekli’ kavramı ile yer değiştirmesini savunmuşlardır. Üstün yetenekliliği; “ileri bilişsel yetenek ve yüksek yoğunluğu, normalden farklı nitelikteki içsel deneyimleri ve farkındalığı yaratmak üzere birleştiren eş zamanlı olmayan gelişim” şeklinde tanımlamışlardır (Clark, 2013).

Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde ülkemizdeki üstün yetenekli çocuklara hizmet vermek amacıyla kurulan Bilim ve Sanat Merkezleri'nin yönergesinde üstün yeteneklilik şöyle tanımlanmaktadır:

“Üstün veya özel yetenekli çocuk, özel akademik alanlarda veya zekâ, yaratıcılık, sanat ve liderlik kapasitesi yönüyle yaşıtlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği uzmanlar tarafından belirlenen çocuktur.” (MEB, BİLSEM Yönergesi, 2009).

Stenberg (1993), üstün yeteneklilikle ilgili ‘Beşgen Kuramını önermiştir. Bu kurama göre üstün yetenekli birey olağanüstülük (zihinsel işlevlerde yaşıtların çok ilerisinde olma), enderlik (sahip olunan yeteneğin yaşıtlarla karşılaştırıldığında çok ender olması), üretkenlik (çeşitli alanlarda üretkenliğe açık olma), kanıt (objektif ölçümlerle ve değerlendirmelerle potansiyelin varlığının ispatlanması) ve değer (toplumun sahip olunan yeteneğe değer vermesi) ölçütlerine sahip olan bireydir.

Tannenbaum (2003), üstün yetenekliliği çeşitli etkinlik alanlarında insanlığın fiziksel, sosyal, duygusal, entelektüel, estetik ve ahlaki yönünü zenginleştiren, yüksek düzey performans ve sıra dışı fikir üretme potansiyeli olarak tanımlamıştır.

Kaufman ve Sternberg (2008), üstün yeteneklilikle ilgili başka bir tanımlamayı Renzulli'nin (1986) yaptığını bildirmiştir. Renzulli'ye göre üstün yeteneğin üç temel özellik kümesi vardır. Bu özellik kümeleri genel ve özel yetenek, ortalamanın üstünde yaratıcılık ve motivasyondur. Genel ve özel yetenek, bireyin sahip olduğu zihinsel potansiyeli ve çeşitli akademik alanlardaki potansiyelini ifade etmektedir. Yaratıcılık ise çok sayıda, özgün ve detaylı fikir üretmeyi içermektedir. Motivasyon ise başlanılan işin veya etkinliğin sonuna kadar sabırla ve ısrarla çalışmayı ifade etmektedir. Bu özellik kümelerinin herhangi birinde %98 ve üzeri; kümelerin toplamında %85 ve üzeri performans gösteren birey, üstün yetenekli kabul edilir.

Reis ve Renzulli'nin (2011) yaptıkları bir başka tanıma göre, üstün yetenekli bireyler sınırsız genişlikte bireysel ve öğrenme özelliği olan çaba, mizaç, eğitsel ve mesleki hedeflere ulaşma, üretkenlik, risk alma gibi özelliklerde normal bireylere göre farklı olan bireylerdir.

Silverman (2013) ise, üstün yetenekli çocuğu, bir veya birkaç gelişim alanında ileri durumda olma ve bundan dolayı özelleştirilmiş ve farklılaştırılmış program gereksinimi duyan çocuk olarak tanımlamıştır.

Clark'a (2013) göre üstün yetenekli birey, zekâsı üst düzeyde gelişmiş olan ve bunu çeşitli yetenek alanlarının bir ya da daha fazlasında kullanabilen, performansa dönüştürebilen veya dönüştürme potansiyeli olan bireylerdir. Bu yetenekler; genellikle okullarda genel zihinsel yetenek, özel akademik yetenek, liderlik yeteneği, yaratıcı düşünme ve görsel ve sahne sanatlarında yetenekler olarak tanımlanır.

2.1.2. Üstün yetenekli çocukların tanınması

Üstün yetenekli çocuğu tanılama, zekâ, başarı, yaratıcılık gibi bireysel özelliklere ve potansiyeline yönelik bilgi toplama amacıyla yapılan müdahaleleri ve süreci kapsamaktadır (Sak, 2014).

Tanılanmanın temel amacı çocuğun güçlü ve zayıf yönlerini tespit etme, yetenek alanlarına göre eğitim planlaması yapma ve temel gereksinimlerini tespit etmektir (Clark, 2013; Sak, 2014; Yılmaz, 2015). Silverman (2013), ebeveynlerin çocuklarına tanı koydurmak için ölçme ve değerlendirmeye başvuru sebeplerini üstün yeteneklilik hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak, hak savunuculuğu yapmak, özel eğitim programlarına ya da okullara başvuru yapmak, çocuğun güçlü ve zayıf yönlerini öğrenmek, üstün yetenekliliğin derecesini öğrenmek, kaynakları öğrenmek, uygun sınıfa yerleştirmeye karar vermek, hızlandırmaya karar vermek, daha iyi ebeveynlik yapmak, çocuğun öğrenme tarzını öğrenmek, iki kere farklılık durumu varsa belirlemek, akademik başarısızlığı önlemek ve evde öğretim hakkında bilgi almak olduğunu belirtmiştir.

Tanılamada erken müdahalenin önemi vurgulanmıştır. Üstün yetenekli çocukların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik müdahalelerin zamanında yapılabilmesi, üstün yeteneklilikle ilgili çocukta görülebilecek sorunların önlenmesi ve çocukların anlaşılması için erken tanılama tavsiye edilmektedir (Clark, 2013; Colangelo ve Davids, 2003; Johnsen, 2005; Robinson, Shore ve Enersen, 2006; Silverman, 2013).

Tanılamada önemi vurgulanan bir diğer konu, çoklu değerlendirmedir. Tek bir ölçme aracının çoklu yetenekleri ölçmede yetersiz kalması, muhtemel uygulayıcı hataları, değerlendirme sırasında çocuğun potansiyelini ifade edememesi ve ölçme aracının niteliksiz oluşu gibi nedenlerden dolayı ebeveyn, öğretmen, akran değerlendirmeleri ve başka değerlendirmelerin puanlarının birlikte ele alınması, çocuk hakkında daha net bir profil çıkartması açısından tavsiye edilmektedir (Clark, 2013; Colangelo ve

Davids, 2003; Johnsen, 2005; Kaya, 2013; Kaya ve Delen, 2014; Robinson ve diğ., 2006; Silverman, 2013; Yılmaz, 2015).

Üstün yetenekli çocukları tanılamada başvurulan yöntemler ve kaynaklar şu şekilde özetlenebilir (Akkanat, 2004; Clark, 2013; Colangelo ve Davids, 2003; Çağlar, 2004b; Johnsen, 2005; Kaya, 2013; Robinson ve diğ.; Silverman, 2013; Yılmaz, 2015):

Bireysel zekâ testleri: Tanılamada en çok kullanılan araçlardır. Genelde testin eğitimini almış bir uzman tarafından çocuğa tek seferde uygulanan, geçerlik, güvenilirlik ve standardizasyon çalışmaları yapılmış araçlardır. Bireysel uygulama ve uzman uygulayıcı gerektirdiği için pahalı ve zaman alıcıdır. Örnek olarak WISC-R, Stanford-Binet, Bilişsel Değerlendirme Ölçeği verilebilir.

Grup zekâ testleri: Genellikle ön tanılama yapmak için kullanılan araçlardır. Alanında eğitim almış uzmanlar tarafından aynı anda bir grup çocuğa uygulanan testlerdir. Genel tarama yapmada etkili olduğu için tercih edilir. Örnek olarak Temel Kabiliyetler Testi verilebilir.

Başarı testleri: Genel akademik başarıyı ölçen ve genel tarama için kullanılan araçlardır. Okuldaki müfredatın kazanımlarına göre hazırlanan sınıf bazlı veya merkezi testleri içerir. Çocuğun var olan zihinsel potansiyeli ile akademik başarısının karşılaştırması yapılır. Özel akademik yetenekli çocukları belirlemek için de kullanılır.

Öğretmenin aday göstermesi: Çocuğun sınıf içi ve sınıf dışı davranışlarını değerlendirmede ve çocuk hakkında özellikle performans alanlarında bilgi toplamaya yönelik öğretmenlerden bilgi alma yöntemidir.

Ailenin aday göstermesi: Üstün yetenekli çocuğu tanılamak için ailesinden alınan bilgilerin kullanılması yöntemidir. Ebeveynlerin çocukları hakkındaki gözlemleri ve tecrübelerini değerlendirmek ve çocuk hakkında alternatif bilgi toplamak için kullanılır.

Akranların aday göstermesi: Çocuğun arkadaşlarından çocuk hakkında bilgi almaya dayalı yöntemdir.

Çocuğun gelişim portfolyo dosyası: Çocuğun birçok alanda gösterdiği gelişimin ve ortaya koyduğu ürünlerin toplandığı dosyaları inceleme yöntemidir.

Performans testleri: Özellikle sanat gibi yetenek alanlarında çocuğun performansını ve potansiyelini değerlendirme yöntemidir.

2.1.3. Üstün yetenekli çocukların özellikleri

Üstün yetenekli çocukların özellikleriyle ilgili çeşitli kaynaklara bakıldığında farklılıklar olduğu görülmektedir. Üstün yetenekli çocukların özellikleri hakkında çok miktarda ve farklı bilgilere ulaşılmasının nedenleri olarak, zekâ, yetenek, üstünlük tanımlarının farklı algılanması, yeteneğin ortaya çıkmasında kültürlerarası farklılık olması, yaş, cinsiyet, ailenin sosyo-ekonomik özellikleri ve coğrafi etmenler sayılabilir (Akarsu, 2004a). Ayrıca üstün yeteneğin algılanmasında bireylerin içinde yaşadıkları kültür ile birlikte bu konu almış oldukları eğitimin de önemli olduğu söylenebilir (Kaya, Ogurlu, Taşdemir ve Toprak, 2015).

Üstün yetenekli çocukların erken dönemde gösterdikleri özellikler vardır. Bunlar şu şekilde sıralanabilmektedir (Hertzog, 2008; Silverman, 2013; Smutny, 1998):

- bebeklikte uyaranlara olağan dışı tepki verme ve ataklık,
- kelimelere ve sembollere ilgi gösterme
- dikkatini uzun sürdürebilme,
- yüksek etkinlik düzeyi,
- aşırı merak duyma,
- akıl yürütme ve bağlantı kurma becerisi,
- gelişimsel dönüm noktalarına daha hızlı ilerleme,
- keskin gözlem yapma,
- daha karmaşık oyun örüntüleri,
- erken ve sıra dışı dil gelişimi,
- yüksek derecede öğrenme yeteneği,
- olağanüstü hafıza,
- aşırı duyarlılık,
- mükemmeliyetçilik,
- uykuya daha az ihtiyaç duyma,
- kitaplara aşırı ilgi.

Üstün yetenekli çocukların özellikleri hakkında çok sayıda görüş bulunmaktadır. Benzer şekilde çocuklar hakkında çok sayıda özellik belirtilmiştir. Ancak bir çocuğun üstün yetenekli olarak kabul edilmesi için bütün özelliklere bir arada sahip olması gerekmemektedir (Webb, Gore ve Amend, 2007). Üstün yetenekli çocukların özellikleri şu şekilde sıralanabilmektedir (Akarsu, 2004; Akkanat, 2004; Clark, 2013; Çağlar, 2004a; Davis ve Rimm, 2004; Sak, 2014; Silverman, 2013; Webb ve diğ., 2007; Yılmaz, 2015):

Fiziksel Özellikleri

- Genelde doğum ağırlık ve boy ortalamaları akranlarının üstündedir.
- Hareket becerileri (küçük kas hareketleri, yürüme, koşma ve konuşma vb.) akranlarından önce gelişir.
- Fiziksel yapıları akranlarından daha büyük ve daha sağlıklıdır.

Zihinsel Özellikleri

- Hafızaları keskin ve sağlamdır.
- Öğrenmeye yönelik çok iştahlıdırlar.
- Öğrenmek onlar için yeterli değildir, bilgiyle ilişkili ayrıntıları öğrenmeye çalışırlar.
- Konsantrasyon becerileri yüksektir.
- Akranlarından daha erken konuşabilirler.
- Dili etkili bir şekilde kullanabilirler.
- Dikkat alanları geniştir.
- Gördükleri, okudukları, algıladıkları, öğrendikleri, duydukları arasında ilişki kurabilir ve ilgili genellemeler yapabilirler.
- Gerçeklik ve hayali daha erken birbirinden ayırabilirler.
- Kitaplara ve okumaya çok ilgi duyarlar.
- Karmaşık algıları, duyumları ve tepkileri vardır.
- Belirledikleri hedeflerine ulaşmada kararlıdırlar.
- Maruz kaldıkları uyaranlara daha olgun ve kendilerine özgü tepki gösterirler.

Öğrenme Özellikleri

- Çeşitli konularda ve alanlarla yaşlılarının çok üstünde bilgi ve birikimleri vardır.
- Öğrenmede zorlanmazlar.
- Öğrendiklerini özümser ve gerektiğinde rahatça hatırlarlar.
- Sadece bilmekle kalmazlar, bilgiler arasında mantıksal bağlantılarını da görürler.
- Gözlem yapmada çok dikkatli ve başarılıdır.
- Sözcükleri etkili kullanmada çok başarılıdır.
- Karmaşık olabilecek materyalleri, buldukları yöntemlerle anlamlı hale getirebilirler.

Liderlik Özellikleri

- Genelde sınıfın sevileni ve arkadaşlığı tercih edilen kişisidirler.
- Sorumluluklarının farkında olma ve bunları yerine getirmede başarılıdır.
- Söz verdikleri zaman buna sadık olmaya dikkat ederler.
- Birçok konuda yapılan etkinliklere katılmaya çalışırlar.
- Genelde özgüvenleri yaşlılarına göre daha yüksektir.
- Duygu, düşünce, istek ve değerlendirmelerini ifade etmede çok başarılıdır.
- Etraflarındaki insanlarca güven duyulan kişilerdir.

Güdüsel Özellikleri

- İlgilendikleri bir konu olduğunda aşırı merak duyarlar, bu merakın neticesinde tatmin olana kadar öğrenmeye çaba gösterirler.
- Herhangi bir sorumluluk aldıklarında bunu yerine getirmek için yoğun emek harcarlar.
- Tekrarlayıcı, monoton etkinlik, uygulama ve eylemlerden sıkılırlar.
- Daha çok yetişkinlerin ilgilendiği, politika ve din gibi konulara ilgi duyarlar.
- Bir şeyleri merak ettikleri zaman motive edilmeye gerek kalmadan eyleme geçerler.

Yaratıcılık Özellikleri

- Duygu, düşünce, eleştiri, tepki ve yorumlarını çekinmeden rahatlıkla ifade ederler. Fikirlerini ve değerlerini savunmada ısrar ederler.
- Gelişmiş bir mizah anlayışları olmakla birlikte espri, şaka, komiklik yapmada yeteneklidirler.
- Kendilerine has ve olağandışı tepki, çözüm, fikir ve görüşleri vardır.
- Birçok problem alanında ve karşılaştıkları sorunlara çok sayıda çözüm cevap, alternatif ve öneri üretebilirler.
- Macerayı ve risk almayı severler.
- Estetik algıları çok gelişmiştir.

2.1.4. Üstün yetenekli çocukların sosyal / duygusal gelişimi

Üstün yetenekli çocukların ileri düzey bilişsel gelişimleri beraberinde farklı düzeyde sosyal ve duygusal gelişimi de getirmektedir (Kaya, Erdoğan ve Çağlayan, 2014) Bu nedenle, üstün yetenekli çocuklarla çalışırken zihinsel gelişimin yanı sıra, sosyal-duygusal gelişimlerini anlamak da önem kazanır (Clark, 2013). Üstün yeteneklilerin sosyal ve duygusal olarak farklı gelişime ve gereksinimleri olmasının pek çok sebebi vardır. Bu bağlamda çevre, çevreyle olan etkileşimler, kültürel etmenler ve çocukların diğer gelişimsel özellikleri öne çıkmaktadır (Neihart, Pfeiffer ve Cross, 2015).

Üstün yetenekli çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerine bakıldığında bütün üstün yetenekli çocukları temsil eden özellikler sunmak doğru kabul edilmemektedir çünkü üstün yetenekli çocuklarda kendi içinde farklılıklar gösterebilmektedir. Üstün yetenekli çocukların sosyal ve duygusal özellikleri şöyle özetlenebilir (Callahan ve diğ., 2004; Clark, 2013; Çağlar, 2004a; Davis ve Rimm, 2004; Fonseca, 2011; Özbay ve Palancı, 2011; Sak, 2014; Silverman, 2013; Webb ve diğ., 2007; Yılmaz, 2015):

- Yüksek enerjiye sahip oldukları için kolayca heyecana kapılma, hızlı ve dürtüsel sözel ifadeler ve hızlı duygusal değişimler şeklinde kendini gösterebilir.
- Üstün yetenekli olmayan çocuklara göre duygusal olarak daha iyi uyum sağlarlar.
- İdealist olma eğilimleri yüksektir.

- Adalet ve hak duyguları çok hassastır. Değerlere ve ahlaki sorunlara karşı daha hassastırlar, “iyi” ve “kötü” davranışı çok erken anlarlar.
- Genellikle başkalarının ne hissettiklerine ve haklarına karşı hassastırlar.
- Sosyal sorunlara ilgi duyarlar.
- Küresel sorunlara karşı hassastırlar ve bundan dolayı kaygılanırlar.
- Liderlik özellikleri ön plandadır ve toplumsal sorumluluk projelerinde yer almak isterler.
- İleri düzey bir meraklılık, kararlılık, ustalaşma ve sınırlarını zorlama, öğrenme zevki eğilimi gösterirler.
- Çok rekabetçi olma eğilimindedirler; ayrıca akranlarının fikirlerine daha az uyum gösterirler.
- Yaşça büyük çocuklarla zaman geçirmeyi tercih ederler. Yetişkinlerle iyi ilişki kurabilirler ve daha az yetenekli oyun arkadaşlarıyla sorunlar yaşayabilirler.
- Aşırı özeleştiriyeye ve kendileri için gerçeklikten uzak bir değerlendirme sistemi kurgulama eğilimleri vardır.
- Mükemmeliyetçiliğe yatkındırlar. Hedefledikleri performanslarına ulaşamadıklarında tatminsizlik yaşarlar.
- Sınıf arkadaşları arasında tercih edilen arkadaştırlar.

Üstün yetenekli çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerinde onlara has bazı durumlar aşağıda verilmiştir.

Eşzamanlı olmayan gelişim

Üstün yetenekli çocukların zihinsel, psikomotor ve sosyal-duygusal gelişimleri eşzamanlı gitmemektedir. Üstün yetenekli çocuklar zihinsel açıdan yaşıtalarının ilerisinde olmalarına rağmen fiziksel ve sosyal-duygusal gelişimde bu durumu gösteremeyebilirler. Bu farklılıklar çocukta ve ebeveynlerde hayal kırıklığına sebep olabilmektedir (Silverman, 1993). Çevrelerindeki insanların bu özelliğın farkında olmaması veya görmezden gelmesi sonucunda üstün yetenekli çocuklar sorun yaşamaktadırlar (Kaya, Kanık ve Alkın, 2016; Saranlı ve Metin, 2012; Yılmaz, 2015).

Aşırı duyarlılık

Dabrowski (1968) tarafından ortaya atılan aşırı duyarlılık kavramı, üstün yeteneklilerin duyuşal ve duygusal olarak normal bireylerden farklı olduğunu, psikomotor, duyum, imgeleme, zihinsel ve duygusal alanlarda normal bireylere göre daha duyarlı oldukları anlamına gelir. Buna göre, psikomotor duyarlılık, yoğun enerjili olma, çok hızlı konuşma, aşırı hareketli olmayı; duyumsamada duyarlılık, koku, ses, ışık ve sezgi gibi duyularda aşırı ve yüksek uyarılmayı; zihinsel duyarlılık çeşitli sorular, sorgulamalar, bilgiyi ve doğruyu araştırmayı; imgelemede duyarlılık farklı durumları, yenilikleri, olasılıkları keşfetmeyi; duygusal duyarlılık ise duyguları derinden ve yoğun bir şekilde yaşamayı ifade eder. Üstün yetenekli çocukların bu aşırı duyarlılıkları hayatlarının çeşitli alanlarında sorunlara sebep olabilmektedir (Davis ve Rimm, 2004; Neihart ve diğ., 2015; Yılmaz, 2015).

Mükemmeliyetçilik

Üstün yetenekli çocukların normal akranlarına göre daha mükemmeliyetçi eğilimler gösterdiği bilinmektedir (Kramer, 1988; Roberts ve Lovett, 1994; Schuler, 1997). Ancak mükemmeliyetçiliğin olumlu ve olumsuz olmak üzere iki çeşidi olduğu savunulmaktadır (Hamacheck, 1978; Schuler, 2000). Baker (1996), üstün yetenekli çocuklarda, mükemmeliyetçiliğin diğere çocuklara nazaran daha fazla strese neden olduğunu ve üstün yetenekli çocuğun performansını düşürdüğünü bildirmiştir. Kahraman ve Bulut Pedük (2014), yaş büyüdükçe üstün yetenekli çocuklarda olumsuz mükemmeliyetçiliğin arttığını rapor etmişlerdir.

Duygusal yoğunluk

Duygusal yoğunluk, çeşitli durumlara, olaylara karşı güçlü ve yoğun duygusal tepkiler vermek olarak açıklanabilir. Ağlama krizleri, yoğun kaygı ve korkular gibi olumsuz duygulanımlar duygusal yoğunluk tepkileri olmakla birlikte çok enerjik hissetme, yoğun mutluluk gibi olumlu duygularda da duygusal yoğunluk yaşanır (Fonseca, 2011).

Kardeş ilişkileri

Üstün yetenekli çocuğun kardeşleriyle ilişkilerinde bazı sorunlar olabilmektedir. Özellikle kardeş üstün yetenekli değilse, iletişim ve etkileşimleri olumsuz

etkilenebilmektedir (Keirouz, 1990; Landau ve Weissler, 1993; Lapidot-Berman ve Oshrat, 2009). Bazen aileler, adil olmaya ve demokratik ilkelere göre davranmaya çalışırken üstün yetenekli çocukların kardeşlerini ihmal ederek veya kardeşlere aşırı yüklenerek hataya düşmektedirler. Üstün zekâlı çocukların kardeşleri tarafından karşılaşılan problemlerin çoğu herhangi bir ailedeki kardeşlerin problemleri ile benzerdir ve bir çocuğun üstün zekâlı olarak nitelenmesinin uzun vadede herhangi bir etkisi bulunmamaktadır (Clark, 2013). Buna benzer olarak üstün yetenekli çocukların kardeşleriyle ilişkilerinin olumlu olduğu da rapor edilmiştir (Kahraman ve Ogurlu, 2013).

Akran ilişkileri

Üstün yetenekli çocuklar akran ilişkilerinde çeşitli zorluklar yaşayabilmektedirler. Çocuğun potansiyelinin ve yeteneklerinin farkında olmasından dolayı aşırı özgüven, kendini çok beğenme, etrafındakileri beğenmeme ve bunların çevre tarafından fark edilmesi, üstün yetenekli çocuğun akranları tarafından dışlanmasına hatta zorbalığa maruz kalmasına sebep olabilmektedir. Ayrıca üstün yetenekli çocukların ileri düzey zihinsel kapasitelerinden dolayı akranlarıyla entelektüel seviyede iletişim sürdürmesini zorlaştırmaktadır. Üstün yetenekli çocuklar bazen akranları tarafından reddedilmemek için yeteneklerini gizleyebilmektedirler (Clark, 2013; Davis ve Rimm, 2004; Moon, Kelly ve Feldhusen, 1997).

Çoklu potansiyellilik

Üstün yetenekli çocuğun çok potansiyelli olması, onun için kafa karışıklığına sebep olabilmektedir. Sahip olunan çok sayıda ihtimal ve seçenek içinden bir veya ikisini seçmek üstün yetenekli çocuk için stres kaynağı olabilmektedir (Davis ve Rimm, 2004).

2.1.5. Üstün yetenekli çocukların yaşadıkları sorunlar

Yukarı bölümlerde bahsedilen üstün yetenekli çocukların özellikleri ve sosyal-duygusal gelişimi, onların çeşitli sorunlar yaşamasına sebep olmaktadır. Clark (2013), üstün yetenekli çocukların bazı özelliklerinin onlar için her zaman olumlu olmadığını, bunların çeşitli sorunlara dönüşebileceğini belirtmiştir. Örnek olarak şunlar verilebilir;

Özellik: Yüksek seviyede sözel yetenek

Olası sorun: Tartışmalarda baskın hale gelmesi nedeniyle arkadaşları ve öğretmenleri tarafından negatif algılanması

Özellik: Diğerlerinin beklenti ve duygularına karşı olağanüstü hassasiyet

Olası sorun: Başkalarının eleştirilerine karşı aşırı kırılabilirlik, aşırı düzeyde başarı ve tanınma ihtiyacı

Özellik: Olağan dışı duygusal yoğunluk ve derinlik

Olası sorun: Olağan dışı kırılabilirlik, hayat işleri için gerçekçi hedeflere odaklanmada zorluk yaşama

Özellik: Yüksek seviyede dil gelişimi

Olası sorun: Akranları tarafından “gösteriş” olarak algılanması

Üzerine çok çalışılan, üstün yetenekli çocukların yaşadığı sorunlardan biri akademik başarısızlıktır. Akademik başarısızlık bireyin beklenen potansiyelinin altına performans göstermesi olarak tanımlanabilir (Montgomery, 2009). Akademik başarısızlık gösteren üstün yeteneklilerde görülen bazı belirtiler şunlardır: sözlü ve yazılı performans arasında büyük fark olması, zayıf yazma becerileri, ev ve okul çalışmalarını bitirememesi, çalışmak istememesi, başarılarından mutlu olmama, yeni etkinliklere katılmaktan kaçınma, mükemmeliyetçilik, aşırı özeleştirme, gerçekçi olmayan hedefler belirleme, konsantrasyon sorunu, okula yönelik olumsuz tutum, düşük benlik algısı (Davis ve Rimm, 2004; Montgomery, 2009; Thomson, 2006).

Keirouz (1990), üstün yetenekli çocukların kardeş ilişkilerinde de sorun yaşayabildiğini rapor etmiştir. Özellikle kardeşlerin üstün yetenekli olmadığı durumlarda hem üstün yetenekli çocuk açısından hem de kardeş açısından sorunlar ortaya çıktığı görülmüştür.

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin, üstün yeteneklilik etiketini yanlış değerlendirdiklerini ve çocuklardan aşırı beklenti içine girdiklerini ve bunun çocuklar açısından önemli sorunlar doğurduğu belirtilmiştir (Dettman ve Colangelo, 1980; Roedel, 1986; Tannenbaum, 1992).

Üstün yetenekli çocuklarda yaygın olarak görülen sorunlar şöyle özetlenebilir (Colangelo ve Davids, 2003; Davis ve Rimm, 2004; Milgram, 1991; Peterson ve Moon, 2008; Rimm, 1996; Silverman, 1993; Sutherland, 2008; Yılmaz, 2015):

- Sosyal ilişkilerde zorluklar

- Uyma davranışı baskıları; akranlarınca kabul görmek için yetenekleri saklama
- Kaygı ve depresyon
- Eleştiriyi kabul etmede zorlanma
- Otoriteye direnç gösterme
- Yeterli düzeyde zorlayıcı okul çalışmalarının olmaması
- Rutin ve tekrarlayıcı görevleri yapmak istememe
- Aşırı rekabetçilik
- Zayıf ders çalışma alışkanlıkları
- Kendini anlama ve keşfetmede zorlanma
- Zihinsel farklılıkların doğasını ve önemini anlamada zorlanma
- Günlük yaşam deneyimlerinde yaşanan entelektüel hayal kırıklığı
- Çoklu potansiyelden dolayı tatmin edici bir meslek edinememe
- Tatmin edici bir yaşam felsefesine sahip olamama

2.2. Üstün Yetenekli Çocukların Aileleri

Üstün yetenekli çocuklar, bazı ayırt edici zihinsel, duygusal ve psiko-sosyal özellikleri olan bireylerdir (Clark, 2013). Aileler için üstün yetenekli bir çocuğa sahip olmak kafa karıştırıcı olabilir. Bazı aileler bunun iyi bir durum bazı aileler de kötü bir durum olduğunu düşünür (Porter, 2005). Bir çocuğun üstün yetenekli olduğu anlaşılınca, onun her alandaki deneyimleri etkilenmektedir dolayısıyla çocuğun ailesi de etkilenmektedir. Ebeveynler ya ağır bir yükün altına girmiş gibi ya da çocukları uyum sağlayamayacakmış gibi hissederler (Rotigel, 2003).

İnsanlar genellikle üstün yetenekli bir çocuğa sahip olmanın istenilen, mutluluk duyulması gereken ve çocuk yetiştirme için kolay bir durum olduğunu zannederler. Ayrıca üstün yetenekli çocukların diğer çocukların karşılaştığı sorunlarla karşılaşmadıklarını düşünürler (Fonseca, 2011). Ancak üstün yetenekli çocuğa sahip olmak aileler için her zaman kolay bir deneyim değildir. Birçok çocukta henüz okula başlamadan önce üstün yeteneklilik özellikleri görülmeye başladığı için ailelerde de yoğunluk, duyarlılık, mükemmeliyetçilik, az uyku gibi deneyimler başlamış olur.

Üstün yetenekli çocuk, aileye geleneksel aile ilişkilerini zorlayan yeni ve yoğun etkileşimler getirir. Bütün çocuklar ebeveynler için çeşitli sorumluluklar demektir

ancak üstün yetenekli çocukların özel ihtiyaçları ve onlara yardım etmede öne sunulan fikirlerin çeşitliliği, ebeveynlerin daha da zorlanmasına sebep olur (Distin, 2006). Aileler farklı bir çocuğa sahip olmanın bilincine varsalar da bununla baş etmek için nereden, nasıl bilgi ve rehberlik alacaklarını bilemezler (Fornia ve Frame, 2001; Webb ve diğ., 2007).

Ailelerin çocuklarının farklılıklarıyla ilgili yeterince kaynağa ulaşamaması ve üstün yetenekliliğe ilişkin sunulan bakış açılarının farklılıklar barındırması onların yaşadıkları kafa karışıklığını artırmaktadır (Dağlıoğlu ve Alemdar, 2010). Üstün yeteneklilikle ilgili özellikler dikkate alındığında, ailelerin üstün yetenekli çocuklarıyla ilgili özel ihtiyaçları olduğu görülmektedir (Fornia ve Frame, 2001).

Aileler, üstün yetenekli çocuklarının akademik, sosyal ve duygusal gelişimlerinde önemli rol oynarlar (Cho ve Campbell, 2011; Garn, Matthews ve Jolly, 2012; Gross, 2003). Aile değerleri, ilişkileri ve ebeveynlik tutumları çocuğun uyumunu ve sosyal-duygusal gelişimini etkiler (Gelbrich ve Hare, 1989; Moon ve diğ., 1997; Olszewski, Kulieke ve Buescher, 1987). Ebeveynler üstün yetenekli çocuklarına aile üyelerinin yetenek, endişe ve dünyaya bakışlarını öğretirler.

Üstün yetenekli çocuk birçok sıradan olay, durum ve varlığa yönelik olumlu tutumu ailede geliştirir. Bununla birlikte aile, üstün yetenekli çocuğa kendisinin değer verildiği ve dertlerinin dinlendiği güvenli bir liman sunar (Webb ve diğ., 2007). Bu bağlamda ailelerin üstün yetenekli çocuklarıyla ilgili büyük sorumlulukları vardır ve çocuklarının gelişimi için en küçük yaşlardan itibaren çocuklarını dikkatlice gözlemlenmeleri ve ihtiyaç duyulduğunda da uzmanlardan yardım almalarının gerekliliği belirtilmektedir (Altıntaş ve İlgün, 2015; Fertig, 2004; Jolly, Treffinger ve Inman, 2010; Reichenberg ve Landau, 2009).

2.2.1. Üstün yetenekli çocukların ailelerinin özellikleri

Üstün yetenekli çocukların aileleri atmosfer, ilişkiler, dinamikler gibi yapılar açısından farklı özellikler gösterebilmektedirler. Bu konu üzerine yapılan araştırmalarda üstün yetenekli çocukların ailelerinin çeşitli yönleri ele alınmıştır. Colangelo ve Dettman (1983), üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin çocuklarına arkadaş seçmede, yaratıcı ilgili alanları bulmada ve ev dışında etkinlik planlamalarında daha fazla özerklik verdiklerini belirtmişlerdir.

Karnes ve D'llio (1988) üstün yetenekli çocuklara ev aktivitelerini daha fazla organize etme ve planlama fırsatı verilirse, ev atmosferinin ve aile bağlarının daha güçlü olduğunu rapor etmiştir. Mathews, West ve Hosie (1986), iyi uyum sağlamış üstün yetenekli çocuk ailelerinin problem çözme süreçlerini uygulayabilme, açık ve doğrudan iletişim kullanabilme, aile işlevselliğini sürdürmek için gerekli davranışları gösterebilme, duyguları ifade edebilme ve aile üyelerine davranış standartları sunma ve bunu sürdürmede başarılı olduklarını rapor etmişlerdir.

Olszewski ve diğ. (1987) yaptıkları meta analizde üstün yetenekli çocukların ailelerini, aile yapısı özellikleri, genel çevresel özellikler, aile değerleri ve ebeveynlerin bu değerleri iletmeye ilgili davranışları açısından değerlendirmişlerdir. Aile yapısı özelliklerinde üye sayısı, eğitim seviyesi gibi temel demografik değişkenler ele alınmış ve üstün yetenekli çocukların genellikle ilk doğan çocuklar ve ebeveynlerinin yaşlarının da nispeten daha ileri olduğuna dair sonuçlara ulaşılmıştır. Genel çevresel özelliklerde atmosfer, ebeveynlik tutumları, çocuğun ailedeki yerinin algısı gibi değişkenler ele alınmış ve çoğu ailenin çocuk merkezli, destekleyici, rollerin açık olduğu ilişkilere sahip olması gibi sonuçlara ulaşılmıştır.

Steinberg, Lamborn, Dornbusch ve Darling (1992) araştırmalarında üstün yetenekli çocuk ailelerinin yakın, sıcak ve kabul edici davranışları içeren yetkin (demokratik) ebeveyn tutumu sergiledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Landau ve Weissler (1993) üstün yetenekli çocukların evinde normal çocuklara nazaran daha fazla kitap, resim ve sanat bulunduğunu rapor etmişlerdir. Aile değerlerinde ise genellikle ailelerin başarıya büyük önem verdikleri ve bununla ilgili beklentilerinin yüksek olduğunu, bunun da çocuklar için yük olduğunu rapor etmişlerdir.

Karakuş Atabay (2000), araştırmasında üstün yetenekli ergenlerin ebeveynlerini tutarlı disiplin uygulayan, amaçlarına ulaşmada destekleyici, ilgili ve şefkatli ebeveynler olarak algıladıkları sonucuna ulaşmıştır. Ataman (2008), demografik bazı değişkenler açısından üstün yetenekli çocukların aile ortamlarının yapısının değerlendirildiği araştırmasında, ebeveynlerin aile içinde birlik ve beraberlik puanlarının artmasıyla denetim puanlarının da arttığını rapor etmiştir.

Rimm ve Lowe (1988), akademik başarısızlık gösteren üstün yetenekli çocukların ailelerini incelemiştir. Araştırma sonucunda, böyle ailelerin çoğunlukla çocuk merkezli ve tutarsız ebeveyn beklentilerinin olduğu, çocukların başarısızlığını destekleyen mutsuz bir ortama sahip oldukları rapor edilmiştir.

2.2.2 Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin yaşadıkları sorunlar

Üstün yetenekli çocuğa ebeveynlik yapmak, normal çocuklara yönelik ebeveynliğe göre daha zorlayıcı olabilir ve daha çok soruna sebep olabilir (Colangelo ve Dettmann, 1983; Davis ve Rimm, 2004; Meckstroth, 1992; Silverman, 1997b). Çocuğun üstün yetenekli olması aileler için önemli bir stres etmeni olabilir. Üstün yetenekli çocuğa sahip olan aileler yalnızlaşmış hissedebilirler, aynı yaşta üstün yetenekli çocuğu olmayan ailelere göre aile içi dinamikler yerinden oynamış olabilir, elitist olarak algılanabilirler ve normal çocuğa sahip ailelerin uğraşmak zorunda kalmadığı çocuğa uygun akademik program bulmak gibi durumlar içinde kendilerini bulabilirler (Fornia ve Frame, 2001).

Aile için üstün yeteneklilik, aile kaynakları yetersiz kaldığında, aile ilişkilerini zorladığında veya çocuğun potansiyelini gerçekleştirmeye yardımcı olmak için ailenin yaşam tarzını değiştirmeye zorladığında stresli olabilir (Moon ve Hall, 1998). Üstün yetenekli bir çocuğa sahip olan ebeveynler bazen bu durumu diğer aile üyeleriyle ve sosyal çevreleriyle bile rahatça konuşamazlar (Webb ve DeVries, 1998).

Delisle (2002), üstün yetenekli çocuğa sahip ebeveynlerin sahip olduğu üç sorun alanından bahsetmiştir. Bunlar, çocuğun hızlı gelişimi, ebeveynlerin diğer insanlara çocuklarının üstün yetenekliliklerini ve yaşadıkları sorunları nasıl ifade edecekleri ve çocuklarını yetiştirmede yeterli bilgiye sahip olmamalarıdır. Bununla birlikte Delisle (2001), ailelerinin “üstün yeteneklilik suçluluğu” olarak adlandırdığı ve ebeveynlerin çocuklarına yardım edebilmek için yeterince zeki olamadıkları düşüncesiyle suçluluk duymalarını ifade eden bir sorundan bahsetmiştir. Buna göre ebeveynler gizlice normal bir çocuğa sahip olma duyguları besleyebilir, diğer ailelere göre daha az yeterliliğe sahip oldukları düşüncesine ve çocuklarının hayatlarını mahvedeceklerine dair korkulara sahip olabilirler.

Colangelo ve Dettman (1983), üstün yetenekli çocukları yetiştirmede ebeveynlerin yaşadıkları sorunları şöyle sıralamışlardır:

- Ebeveynler, üstün yetenekli çocukları “normal” çocuklar gibi uygun davranmadıkları zaman şaşkınlık yaşarlar.
- Ebeveynler, üstün yetenekli çocuklarıyla baş etmeyi öğrenirken zamanı ayarlama zorlanırlar.
- Ebeveynler çocuklarının üstün yeteneklilik yüzünden uyum problemleri, sosyal ve akademik problemler yaşamasından endişe duyarlar.
- Üstün yetenekli bir çocuğa sahip olmak, ebeveynlerde yetersizlik duygusu yaratabilir. Bu yetersizlik duygusu ebeveynlerin farklı bir çocuk yetiştirmeye hazırlıklı olmadıkları veya çocukların zihinsel ve eğitsel gelişimi için yeterli olmadıklarına inanmaları şeklinde olabilir.

Keirouz (1990), yaptığı meta analiz çalışmasında üstün yetenekli çocuk ebeveynlerinin aile rolleri ve uyumları, kardeş ilişkileri, ebeveyn benlik algısı, komşular ve sosyal çevre meseleleri, eğitsel meseleler ve çocuğun gelişimiyle ilgili alanlarında yoğun endişe duyduklarını rapor etmiştir.

Ebeveynler öğretmenler ve eğitim sistemiyle ilgili de sorunlar yaşayabilirler. Ebeveynler çocuklarının üstün yetenekli olduğunu öğretmenlerle paylaştıkları ve bununla ilgili talepte buldukları zaman, öğretmenler tarafından “çok talepkâr, beklentili” olarak görülebilmektedirler (Silverman, 2013; Strip ve Hirsch, 2001). Çocuklarının yeteneklerini geliştirmek için hak savunuculuğu yapan ebeveynler, eğitim yaklaşımı tüm öğrencilere benzer şekilde hizmet sunma şeklinde olan okullarda tepki görebiliyorlar (Silverman, 2002). Üstün yetenekli çocuk yetiştirmede eşsiz zorluklar yaşayan ebeveynler, okulla ilgili sorumluluklarının yanında çocuklarının eğitimiyle ilgili problem önleme ve çözüm bulmada önemli rol oynarlar (Webb ve diğ., 2007).

Clelland (2009), üstün yetenekli çocuk ebeveynlerinin çeşitli sorunları olduğu ve bunların çocukların sosyal duygusal iyilik halleri, ebeveynlik rolleri hakkında yaşadıkları karmaşıklıklar, yetenek gelişimine yönelik hissettikleri sorumluluk ve çocuklarının eğitsel planlamasına odaklandığını belirtmiştir.

2.2.3. Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin ihtiyaçları

Üstün yetenekli çocukların aileleriyle ilgili konular karmaşık ve yoğundur. Üstün yeteneklilik özelliklerini tanımaya çalışmak bütün aile ilişkilerini ve rollerini etkileyen çeşitli sorumlulukları beraberinde getirir. Çeşitli aile kaynakları üstün yeteneklilik ihtiyaçlarına yönlendirilir ve aile üyelerinin bu duruma farklı tepkileri olur çünkü herkes kendine özgü kişilik, ilgi, yetenek ve davranış örüntülerine sahiptir. Bununla birlikte sosyo-kültürel etmenler, geniş aileler, üvey kardeşler veya ebeveynler gibi başka durumlar da bu karmaşıklığa katkı sağlar ve ailelerin ihtiyaçları da artar (Meckstroth, 1992).

Üstün yetenekli çocukların ailelerine yönelik araştırmalar, çocukların tanınması, eğitimi, öğretimi, müfredatları gibi araştırmaların yanında çok az kalmaktadır (Hertzog ve Bennet, 2004; Jolly ve Mathews, 2013). Üstün yetenekli çocukların ebeveynleri üzerine yapılan araştırmaların çoğu onları çocuklarının başarısıyla ilgili araç olarak ele alır. Ancak ebeveynler destek gerektiren kendi ihtiyaçları olan bireylerdir (Silverman, 2013). Üstün yetenekli bir çocuğun ebeveyni olmanın, üstün yetenekli çocuk olmaktan zor olduğu belirtilmiştir çünkü hiç olmazsa çocukların savunucuları vardır ve ebeveynlerin de savunuculara ihtiyacı vardır (Dirks, 1979).

Colangelo ve Dettman (1983) ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla ilgili en öne çıkan ihtiyaçlarının ‘üstün yeteneklilik’ kavramını anlama olduğunu savunmuşlardır. Solow (1995) ve Delisle (2002), ebeveynlerin çocuklarını etkileyen gelişimsel etmenlerle ilgili yeterli bilgi sahibi olmadıklarını ve çocuklarının çeşitli davranışlarına nasıl tepki vermeleri gerektiğini bilmediklerini aktarmışlardır. Bununla birlikte Solow (2001), ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarını yetiştirmesinin onları nasıl algıladıklarıyla çok ilgili olduğunu belirtmiştir.

Welsh (2014) ise ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla ilgili ilk ihtiyaçlarının üstün yeteneklilik özellikleri hakkında doğru bilgiye sahip olma olduğunu, çoğu ebeveynin çocuklarının özelliklerinin farkında olmadıklarını ve üstün yeteneklilik hakkındaki önyargı ve mitlerin bilinen doğruların önüne geçebildiğini savunmuştur. Bu önyargı ve mitlere şu örnekler verilebilir (Cross, 2010; Klein, 2007; Özbay, 2013; Silverman, 2013):

- Üstün yetenekli çocuklar diğer çocuklara göre daha zor disipline edilir.

- Üstün yetenekli çocuklar fiziksel, sosyal-duygusal ve akademik, açılardan eşit gelişirler.
- Üstün yetenekli çocuklar zaten üstün olduklarından eğitimleri için fazladan bir şey yapmaya ihtiyaç yoktur.
- Üstün yetenekli çocuklar sosyal açıdan uyumsuz olurlar.
- Üstün yetenekli çocuklarda hiperaktivite gibi çeşitli davranışsal ve ruhsal bozukluklar gözlenir.

Silverman ve Golon (2008), üstün yetenekli çocukların ailelerinin uzmanlara çocuklarının üstün yetenekliliğini teyit etme, onlara uygun ebeveynlik yaklaşımları, eğitsel bir yol haritası belirleme, haklarını daha etkili bir şekilde savunma, erişilebilecek kaynakları belirleme, aile dinamikleriyle baş etme, evde uyarıcı bir ortam hazırlama, başarısızlık, iki kere farklı olma ve arkadaş edinme gibi konularda rehberliğe ihtiyaç duydukları için başvurduklarını belirtmişlerdir.

Dangel ve Walker (1991) yaptıkları araştırmada üstün yetenekli çocukların ailelerinin çoğu çocuklarının eğitsel ihtiyaçlarına nazaran ebeveynlik stratejileri ile sosyal ve duygusal gelişimlerine yönelik meselelerde yardıma başvurduklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte ebeveynlerin diğer ihtiyaçlarını çocuğunun eğitiminde bilgisayar kullanımı, çocuğu motive etme, çocuğun sorumluluk almasını sağlama, sosyal gelişimini destekleyen etkinliklere katma, çocuğun geleceğiyle ilgili finansal planlama yapma, sınav sonuçlarının yerleştirmede önemini anlama, okul dışı zamanda etkinlik bulma olarak rapor etmişlerdir. Alsop (1997) ise ebeveynlerin uzmanlardan en çok talepte bulunduğu konunun, üstün yetenekli çocukların eğitimi olduğunu aktarmıştır.

Ogurlu ve Yaman (2013) ülkemizde yaptıkları bir araştırmada üstün yetenekli çocuklara sahip ebeveynlerin algıladıkları rehberlik ihtiyaçlarının bazılarının aşırı duyarlılık, mükemmeliyetçilik, yetenek geliştirme programlarının eksikliği, çok fazla aktiviteye katılma, düzensizlik, kurallara aşırı bağlılık, sürekli can sıkıntısı yaşama, asilik, dikkatsizlik ve derslerde sıkılma olduğunu rapor etmişlerdir.

Eriş, Seyfi ve Hanoz'un (2008) araştırmasında ise ebeveynlerin çocuklara uygun okul seçimi, çocuklarının geleceğiyle ilgili planlama, çocuğun potansiyelinin değerlendirilmesi, eğitim materyali eksikliği, öğretmenler ve sosyal çevreyle ilişkilerdeki sorunların aşılması gibi konularda ihtiyaçları olduğuna ulaşılmıştır.

Silverman'a (2013) göre ebeveynlerin rehberlik ihtiyaçları çocuğun farklı gelişimini anlama, çocuklarının yetenekleri hakkında kesin ölçme, test puanlarının nasıl kullanılacağını bilme, destekleyici eğitim fırsatlarını belirleme, uygun sınıfa yerleştirmeyi belirleme, daha etkili hak savunuculuğu yapma, iki kere farklı olmayla ilgili gerekli yardım alma ve uygun kaynakları tespit etmeyi kapsamaktadır. Bununla birlikte ebeveynler aile terapisi kapsamında değerlendirilebilecek duygusal meseleler için de yardıma ihtiyaç duyarlar. Bu meseleler üstün yetenekli çocuğun özel ihtiyaçlarından kaynaklanan gerilimi azaltma, komşuların, akrabaların ve diğer sosyal çevrenin tutumlarıyla baş etme, çocuğun aşırı duyarlılığı, içe kapanıklığı, mükemmeliyetçiliği veya duygusal yoğunluğuyla baş etme, çocuğun daha iyi arkadaş ilişkileri kurmasına yardım etme, akademik başarısızlığı önleme, karmaşık aile dinamikleriyle baş etme, kendi üstün yeteneklilikleriyle ortak anlayışa sahip olma ve kendi arzularını ayarlamayı kapsar (Silverman, 2013).

Rimm (1996), ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarına akademik ve sosyal-duygusal meselelerde nasıl yardım edebilecekleriyle ilişkili yöntemlere ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir. Yoo ve Moon (2006) ise ebeveynlerin en çok çocuğun eğitim seçenekleri, çocuktan akademik beklentiler ve çocuklarının sosyal ilişkileri konularında bilgi ve beceriye gereksinim duyduklarını rapor etmişlerdir. Kerr (2009), ebeveynlerin kardeşler arası ilişkilerde aile içi dengeleri ayarlamada zorlandıklarını bildirmiştir. Çeşitli araştırmalar ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarının kardeş ilişkileriyle ilgili ihtiyaçları olduğunu belirtmektedir (Grenier, 1985; Keirouz, 1990).

Stephens'a (1998) göre ebeveynlerin uygun hakla ilişkiler yöntemleri bilmesi de önemlidir. Toplum ve aileyle doğrudan bağlantılı oldukları için ebeveynler üstün yetenekliler eğitiminin hak savunuculuğunu yapabilecek en iyi temsilcilerdir. Okul idareleri ebeveynleri dinlerler. Bununla birlikte ebeveynlerin etkili hak savunuculuğu için ilgili kural, kanun, tüzük ve yönetmelikleri bilmesi gerekir.

Silverman (1993, 2013), ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla ilgili rehberlik ihtiyaçlarını altı başlıkta ele almıştır: çocuk, ev, okul, akranlar, toplum ve ebeveynler. Bu başlıklarda da üstün yetenekliliğin tanınması ve ölçülmesi, üstün yeteneklilik özellikleriyle baş etme, motivasyon, üstün yetenekli çocuğa ebeveynlik yapmada yeterli olma, ev ortamında yaşanan gerilim, öz-disiplini geliştirme, okul ve sınıf yerleştirmesine karar verme, okul personeliyle ilişkiler, akran ilişkileri,

erişilebilecek kaynaklar, ebeveynlerin üstün yeteneklilik ile ilgili beklentileri ve algılamaları konularında rehberliğe ihtiyaç duymaktadırlar.

Colangelo ve Davis'e göre (2003) ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla ilgili ihtiyaçları gelişimsel rehberlik bakışıyla üç başlıkta ele alınabilir. Bunlardan ilki okulla ilgili olup, ebeveynlerin çocuğu için nasıl bir okula karar vermesiyle ilgili zorluklar ve uygun eğitim yaklaşımlarının hak savunuculuğunu yapma gibi konular ele alınır. İkincisi, ebeveynlik ile ilgili olup, ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarını yetiştirmeyle ve ilişkileriyle ilgili konular ele alınır. Sonuncusu, sosyal-duygusal gelişim ile ilgili olup, ebeveynlerin çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimleriyle ilgili endişelerini ele alır.

Özetle, üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine yönelik araştırmalar, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili çeşitli ihtiyaçlarının bulunduğunu, bu ihtiyaçların eğitim ve yetenek gelişimi, ebeveynlik becerileri, çocuğun sosyal ilişkileri, disiplin konuları, aile içi dinamikler, çocuğun sosyal ve duygusal gelişimiyle ilgili olduğunu göstermektedir.

2.2.4. Ebeveynlerin üstün yetenekli çocuğuyla iletişimi

İletişim bireyin çevreye olan davranış ve tutumlarını etkileyen en önemli sosyal araçtır (Dağ, 2014). Toplumun işlevselliği ve biçimlenmesinde iletişim altyapısını oluşturur ve bireyin toplumun bir üyesi olabilmesi iletişim aracılığıyla gerçekleşir. Benzer şekilde iletişim, çocuğun sosyal-duygusal gelişimi, kişiliği ve potansiyelinde önemli etkiye sahiptir. Çocuğun kendini ifade edebilmeyi öğrenmesi, aile içi iletişimle yakından ilgilidir. Bununla birlikte ailede çocuğun bir birey olarak görülmesi, değer verilmesi, olumlu aile içi iletişim yaşantıları sunulması çocuğun benlik saygısı açısından da önem arz etmektedir (Şahin ve Aral, 2012). Olumlu aile içi iletişim ve sağlıklı ilişkiler geliştirme ebeveynlerin en büyük sorumluluğu olarak görülmüştür (Webb ve diğ., 2007).

Aile içi iletişimin olumsuz veya zayıf olduğu ailelerde, aile üyeleri çeşitli sosyal ve duygusal risklere açık hale gelmektedirler. Güçlü ve olumlu aile içi iletişim, ailenin karşılaşabileceği çeşitli sorunların başarılı bir şekilde atlatılması için büyük önem teşkil etmektedir (Özguven, 2001; Segrin ve Flora, 2011; Vangelisti, 2012; Yavuzer, 2005, 2013).

Ailede işlevsel olmayan ilişkiler ve zayıf iletişim, çocuğun gelişimini engelleyen etmenlerdir. Bunun önüne geçmek için iletişim, ilişkiler ve disiplin açısından sağlıklı alışkanlıklar geliştirmek gerekir. Sorunlar ve anlaşmazlıkların üstesinden gelmenin en iyi yolu açık iletişimdir. Ebeveynin çocuğuyla olumlu ilişkisi için de etkili iletişim önemlidir. Etkili ebeveyn-çocuk iletişimi, çocuğun sözel veya beden diliyle aktardığı mesajları dikkatlice dinleme, çocuğa istek, endişe ve ihtiyaçları uygun bir şekilde ifade etme ve iletişim engellerinden sakınmayı içerir. Bu üç etmen bir araya geldiğinde ailede herkes değer verildiğini hisseder (Fonseca, 2011).

Çocukların yaşadıkları çeşitli sosyal ortamlara uyum sağlayabilmeleri, akranlarıyla daha etkin, kendini kontrol edebilen, girişken, duygu ve düşüncelerini rahatça ifade edebilen bireyler olabilmeleri ve hedeflenen tutum ve davranışları geliştirebilmeleri, ebeveynlerinin onlarla sağlıklı bir iletişim kurmalarıyla gerçekleşebilir (Yavuzer, 2013).

Üstün yetenekli çocukların hızlı öğrenme, güçlü hafıza, sıra dışı imgeleme gibi zihinsel özellikleri (Clark, 2013; Çağlar, 2004a; Sak, 2014) ve eşzamanlı olmayan gelişim, aşırı duyarlılık ve duygusallık, mükemmeliyetçilik, liderlik eğilimi, yüksel ideallere sahip olma, sıkılganlık gibi kendilerine has sosyal duygusal özellikleri bulunmaktadır (Callahan ve Hertberg-Davis, 2013; Clark, 2013; Özbay ve Palancı, 2011; Peterson, 2009; Rotigel, 2003; Saranlı ve Metin, 2012). Aile rolleri açısından, üstün yetenekli bir çocuğa sahip olmak aile içi ilişkileri etkileyebilir. Ebeveyn-çocuk, kardeş ve eşler arası ilişkiler bir çocuğun üstün yetenekli olarak tanılanmasından sonra olumsuz etkilenebilir (Keirouz, 1990). Üstün yetenekli çocukların aşırı duyarlılık, derinlik ve duygusallık özellikleri, ebeveynlerin üstün yetenekli çocuğuyla iletişimde daha duyarlı olmasını gerektirir (Webb ve diğ., 2007).

Üstün yetenekli çocukların ilgi, yetenek ve sosyal-duygusal özellikleri ve ihtiyaçları çeşitlilik gösterdiği için ayrıca, ailelerin dinamikleri ve üstün yetenekliliğe tepkileri de değiştiği için onları yetiştirmede genel bir formül sunmak mümkün değildir. Bu yüzden ebeveynlerin çocuklarıyla açık bir iletişim kurup, duygu, düşünce ve ihtiyaçlarını karşılıklı paylaşarak çocuklarının gelişimi için onlara ne gibi fırsatlar sunabileceklerini belirlemeleri faydalı olacaktır (Stopper, 2000). Çocukların uyum becerileri için ebeveynlerin ne yaptıklarından çok bunu nasıl yaptıkları önemlidir. Bu da ebeveynin tercih ettiği iletişim tarzıyla ilgilidir (Cornell ve Grossberg 1987).

Destekleyici ve açık aile etkileşimleri, üstün yetenekli çocuğun öz-saygı, kişilerarası ve içsel uyumu için önem arz etmektedir (Cornell ve Grossberg, 1987). Üstün yetenekli çocukların sağlıklı gelişimi için çocukla sağlıklı iletişim kurma, aile içi dinamikleri geliştirme, ebeveynlerin kendilerini geliştirmeye açık olması ve üstün yetenekli çocukların sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayabilmeye ilgili beklentilerini ayarlamaları gerekmektedir (Colangelo ve Davids, 2003).

Ebeveynin üstün yetenekli çocuğuyla olumlu iletişimi ebeveynlerin ve çocukların üstün yeteneklilikten kaynaklanan özel ihtiyaçlarına katkı sağlar ve ailenin işlevselliğini artırır. Üstün yetenekli çocukların ailelerinde ebeveynin çocuğuyla daha açık bir iletişime sahip olduğu görülmüştür (Abelman, 1991).

Üstün yetenekli çocuğu olan ailelerin aile işlevselliği hakkında yapılan bir araştırma sonucunda işlevselliği yüksek olan ailelerde dayanışma, demokratik yaklaşım, organizasyon, başarı odağı ve aile içi iletişimin ön plana çıktığı rapor edilmiştir (Schilling, Sparfeldt ve Rost 2006). Akademik başarısı yüksek olan üstün yetenekli çocukların ailelerinde yüksek beklentiler, güçlü çalışma ahlakı ve olumlu aile iletişiminin etmen olduğu rapor edilmiştir (Campbell ve Smith, 2013).

Cornell ve Grossberg'e (1987) göre çocuğun uyumu için kaliteli aile etkileşimi, yüksek özgüven ve düşük kaygı için de aile üyeleri arasında dayanışma daha önemlidir. Aileler açık ifade etmeye ve destekleyici iletişime daha fazla önem vermektedir. Bu tür ailelerde çocukların uyumu özgüvenlerinin yüksek ve kaygılarının az olmasına yansımıştır. Üstün yetenekli çocuğun duygusal gelişimi, ebeveynlerin ve diğer aile üyelerinin işbirliği içinde etkileşimde olması, çatışmanın az olması ve en üst düzeyde özgürce kendini ifade etmeye desteklenebilir. Bu açıdan tüm aile üyelerinin birlikte katıldığı aile etkinlikleri planlanabilir. Üstün yetenekli çocuğun ve ebeveynlerin duygu ve düşüncelerini düzgün bir şekilde ifade etmesine fırsat sağlayacak aile toplantılarının faydalı olabileceği belirtilmiştir (Clark 2013; Silverman ve Golon, 2008).

Duyguların doğrudan aktarımı, çocuğun duygusal ifade ediciliğini artırsa da ev ortamını zenginleştirmek için destekleyici tutumları ve aile üyeleri arasında etkileşimi teşvik etmek, aile toplantıları ve etkinliklerinden daha önemli görülmüştür (Karnes ve D'Illo, 1988). Üstün yetenekli çocuğun iletişim becerileri geliştirmesi için

en etkili yollardan biri çocuğun duygu ve düşüncelerini ifade etmeye cesaretlendirilmesi olarak görülmektedir (Cross, 2010).

Özel eğitim programlarına seçilen üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine çeşitli konularda eğitimlerin verilmesi tavsiye edilmiştir. Bu konulardan bazıları yetkin ebeveynlik tutumları ile etkili diyalog kurma ve sürdürme, etkin dinleme gibi ebeveyn-çocuk iletişimi ile ilgilidir (Robinson ve diğ.). Ebeveynlere üstün yetenekli çocuklarının potansiyellerini gerçekleştirmelerini destekleyebilmeleri için bazı genel kurallar ve yöntemler önerilmiştir. Bunlar şöyle özetlenebilir;

- aile üyeleri arasında anlayış ve empatiyi geliştirmek için zaman tanıma,
- aile üyeleri arasında birbirlerini dinlerken ve cevap verirken açık bir iletişim geliştirme,
- her aile üyesinin başarısında duyulan memnuniyeti karşılaştırma yapmadan belirtme,
- her bireyin katkısının aile için değerli görülebilmesi adına küçük çocukları aile içi gezi ya da aktiviteleri planlamaya, yürütmeye ve aile kararlarını vermeye dâhil etme (Clark, 2013).

Araştırmalar üstün yetenekli çocuklarda görülen çatışmalarının etkilerinin ebeveyn tutumlarıyla ilişkili olduğunu göstermektedir (Afat, 2013b; Huey ve diğ., 2013; Karnes ve diğ., 1984; Rudasill ve diğ., 2012; Snowden ve Christian, 1999). Demokratik ebeveyn tutumunda açık standartlara sahip, çocukların haklarını kabul eden, onlardan olgun davranışlar bekleyen ve sözlü olarak sağlıklı bir iletişimi destekleyen yaklaşımlar olduğu için ebeveyn-üstün yetenekli çocuk iletişimine daha uygun olduğu önerilmiştir (Clark, 2013; Macintyre, 2008; Meckstroth, 1990; Welsh, 2014). Ebeveynlerde otoriter tutumların artması, çocuklarda görülen olumsuz etkileri artırmaktadır (Dwairy, 2004).

Başarısız olan üstün yetenekli çocuklar üzerine yapılan bazı araştırmalar, ebeveynlerin çocuklarını aşırı kolladığı, aşırı beklentileri olduğu veya otoriter davrandıklarını göstermiştir. Böyle ortamlarda aile içi iletişimin zayıf, üyeler arası paylaşımın az olması, ebeveynlerin daha az aktif ve daha az sevgi bağlarına sahip olmaları gibi durumlar üstün yetenekli çocuğun gelişimini olumsuz etkilemektedir (Clark, 2013; Çağlar, 2004a; Rimm ve Lowe, 1988;).

Ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarını dinlemelerinin önemli olduğu bilinmektedir. Üstün yetenekli çocukların bilgi toplama, analiz etme, değerlendirme yapma gibi zihinsel özellikleri onların konuşma, bilgiyi aktarma ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Ebeveynler bu açıdan çocukları için önemli bir kaynak olabilir. Ebeveynlerin çocuğunu dinlemesi ve dinlemek için uygun ortam oluşturması çocuğun gelişiminin desteklenmesi için önemlidir (Davaslıgil, 2004).

Ebeveynin çocuğuyla olumlu iletişiminin, ebeveynlik tutum, davranış ve yaklaşımlarına da olumlu katkı yaptığı bilinmektedir. Üstün yetenekli çocukların sağlıklı gelişimleri için aile içinde daha fazla iletişim içinde olmaya ihtiyaç duydukları vurgulanmakta ve aile üyeleri arasında birbirlerini dinlerken ve cevap verirken açık bir iletişim kullanılması tavsiye edilmektedir (Ataman, 2004; Clark, 2013; Özbay, 2013).

2.2.5. Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine yönelik rehberlik ve geliştirilen müdahaleler

Ebeveynler, üstün yetenekli çocuklarını yetiştirmede, onlarla baş etmede ve onların özel ihtiyaçlarını karşılamada bilgiye, rehberliğe ve danışmaya ihtiyaç duyarlar (Alsop, 1997; Alvino, 1985; Colangelo ve Assouline, 2000; Colangelo ve Davids, 2003; Colangelo ve Dettmann, 1983; Dettmann ve Colangelo, 1980; Webb ve DeVries, 1998). Bununla birlikte ebeveynler, üstün yetenekliler hakkında bilgi sahibi olan, eğitim sistemi ve karmaşık ev hayatlarında onlara yardımcı olabilecek donanıma sahip psikolog ve psikolojik danışmanlara gereksinim duyarlar. Böyle bir yardım genellikle okullarda yoktur ve okul dışında da seçenekleri çok azdır veya imkânları azdır (Silverman, 1993).

Yılmaz (2015), üstün yetenekli çocuğu olan ailelerle çalışacak psikolog ve psikolojik danışmanların yaşadıkları sorunlar, bu sorunların kaynakları, aile üyelerinin ve ailedeki deneyimlerin nasıl etkilendiği, ailenin sorunların çözümlerinde sorumluluk alması gibi etmenler yapılacak müdahalelerde dikkat etmeleri gerektiğini belirtmiştir.

Ebeveynler, üstün yetenekli çocuğu olan diğer ebeveynlerle ortak sorunlarını ve deneyimlerini paylaştıklarında anladıklarını hissederler ve rahatlarlar (Clark, 2013; Webb ve DeVries, 1998). Bu bakımdan ebeveynlere yönelik planlanan rehberlik müdahaleleri önemlidir. Ebeveyn destek gruplarından ebeveynler fayda görür ve

eğitim, sosyal ve kültürel gelişme ve yaşanan zorluklar hakkında daha çok farkındalık kazanırlar (Davis ve Rimm, 2004; Rimm, 2006).

Meckstroth (1991), ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla ilgili rehberlik ihtiyaçlarına yönelik *ebeveyn konferanslarını* ve *ebeveyn tartışma gruplarını* nermiştir. Konferans, ğretmen veya psikolog/psikolojik danışmanın bir ebeveyn grubuyla bir araya gelmesi ve ebeveynlerin çocuklarına yardım edebilmesiyle ilgili bilgi vermeyi içermektedir. Bu konferansların içeriğinde ebeveynin çocuğun tanılanmasındaki rolü, çocuğun üstün yetenekliliğini kabul etme ve anlama olabilir. Ebeveyn tartışma grupları daha çok psikolog/psikolojik danışmanların küçük gruplu ebeveynlerle ortak sorunlar ve yaklaşımlar üzerine tartışmayı içermektedir.

Moon (2003), stn yetenekli çocuğu olan ailelere sunulacak rehberlik müdahalelerinin iki tür olduğundan bahsetmiştir: Önleyici olan ebeveyn rehberliği ve tedavi edici olan *aile terapisi*. Ebeveyn rehberliğinin amacı sosyal duygusal sorunların çıkmadan önce önlenmesini sağlamaktır. Ancak az sayıda ebeveyn önleyici rehberlik hizmetine başvurmaktadır. Aile terapisinde ise, aileyi sistemik bir bütün olarak ele alma ve üstün yeteneklilikle ilişkili sorunların çözümüne yardımcı olma, ilişkileri tamir etme, çatışmaları çözme, etkin dinlemeyi öğretme, üstün yetenekli ailesinde yaşamanın dinamiklerini anlama gibi konular ele alınır.

Silverman (1993, 2013), ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla ilgili rehberlik ihtiyaçlarını altı başlıkta ele almıştır: ocuk, ev, okul, akranlar, toplum ve ebeveynler. Bu başlıklarda da ebeveyn rehberliği müdahaleleriyle üstün yetenekliliğin tanınması ve ölçülmesi, üstün yeteneklilik özellikleriyle baş etme, motivasyon, üstün yetenekli çocuğa ebeveynlik yapmada yeterli olma, ev ortamında yaşanan gerilim, öz-disiplini geliştirme, okul ve sınıf yerleştirmesine karar verme, okul personeliyle ilişkiler, akran ilişkileri, erişilebilecek kaynaklar, ebeveynlerin üstün yeteneklilik ile ilgili beklentileri ve algılamaları gibi konular ele alınır.

Colangelo ve Davids (2003) stn yetenekli çocuğu bulunan ailelere yönelik uygulanan aile terapisi müdahalelerinde üstün yetenekliliğin sosyal ve duygusal gelişimi ve aile dinamiklerini nasıl etkilediği, aile içi ilişkiler, akademik başarısızlık ve iki kere farklı çocuklar gibi konuların ele alındığını aktarmıştır.

Üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine yönelik hazırlanan müdahalelerin sayısı çok az olmakla birlikte ilgili alan yazın taramasında genel ebeveynlik davranışları üzerinde farkındalık veya beceri kazandırmayı amaçlayan araştırmalara rastlanmıştır (Adler, 2006; Afat, 2013a; Alvino, 1995; Applebaum, 1998; Bricklin, 1983; Conroy, 1987; Davis-Simon, 1995; De Souza Fleith ve Guimaraes, 2006; Free, 2014; Glover, 1988; Kurtulmuş, 2010; Morawska ve Sanders, 2009a; Raymond ve diğ., 2010; Saranlı, 2011). Söz konusu çalışmaların odağında ebeveynlere, üstün yetenekli çocuğun özellikleri ve gelişimleri, ihtiyaçları ve sorunları hakkında farkındalık kazandırma, çocuğa sınır koyma, çocuğu motive etme, akademik başarısını artırma, çocuğu sosyalleştirme, yeteneklerini destekleme, çocuğunun farklılıklarını anlamasına yardımcı olma, yanlış ebeveyn yaklaşımlarından kaçınma gibi konularda eğitim verme yer almaktadır.

Ülkemizdeki çalışmalar incelendiğinde üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine yönelik rehberlik odaklı uygulamalar ve müdahalelerin daha az olduğu görülmektedir (örn. Afat, 2013a; Kurtulmuş, 2010; Saranlı, 2011). Yapılan çalışmalar genellikle üstün yeteneklilerle ilgili sivil toplum örgütleri, özel okullar, ebeveyn toplulukları ve bazı üniversitelerin seminerleri veya küçük çaplı eğitimleri şeklindedir. Yurt dışında ve ülkemizde geliştirilen bazı müdahalelerle ilgili açıklamalar aşağıda verilmiştir.

Alvino (1995), farklı yaş gruplarından oluşan üstün yetenekli çocukları olan ebeveynlere yönelik bir eğitim önermiştir. Bu eğitimin temel amacı ebeveynlerin çocuklarının çeşitli yeteneklerini geliştirmek için neler yapabileceklerini öğrenmesidir. Çocukların akademik başarısına odaklanan eğitimde ebeveynlere çeşitli çözüm önerileri sunulmaktadır.

Rimm (1996), üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine “Başarı için Ebeveynlik” adını verdiği, altı oturumdan oluşan bir eğitim geliştirmiştir. Bu eğitimde öğrencilerin akademik başarısını artırmak için ebeveynlerin dikkat etmesi gereken hususlar ve motivasyon, yapıcı eleştiri, pekiştireç kullanımı gibi konular ele alınmıştır.

Applebaum (1998), üstün yetenekli çocukları olan ebeveynlere yönelik altı oturumdan oluşan bir eğitim modeli geliştirmiştir. Programın amaçları arasında üstün yetenekliliği anlama, üstün yetenekli çocukların gerçeklerini inceleme, üstün

yetenekli çocukların yaşayabileceği sorunları anlama ve çözüm önerisi sunma, ebeveynlere tartışma yapabilecekleri destek grubu sunma bulunmaktadır.

Adler (2006), ebeveyn destek grubu formatında geliştirdiği eğitim programında, üstün yetenekli çocuğu olan ebeveynler için çocuklarının özel ihtiyaçlarını anlama, ebeveynlerin genel ebeveynlik becerileri hakkındaki algıları ve ebeveynin üstün yetenekli çocuğuyla iletişimine yönelik grup tartışmasının etkilerine yönelik müdahaleler yapılmıştır. Bu müdahale sonucunda ebeveynler çocukları hakkında daha fazla bilgiye sahip olduklarını ve çocuklarıyla ilgili özel durumlarda daha iyi baş edebildiklerini rapor etmişlerdir.

De Souza Fleith ve Guimaraes (2006), üstün yetenekli çocuğu olan ebeveynlere, dokuz oturumluk grup rehberlik programı geliştirmişlerdir. Eğitimin temel amaçları üstün yeteneklilik ile ilgili kavramları ve çocukların yer aldığı zenginleştirme programını tartışmak, çocuklarının eğitimiyle ilgili ebeveynlere endişelerini, deneyimlerini paylaşma fırsatı sunmak ve çocuklarının potansiyelini geliştirmek için stratejiler üzerine tartışmaktır.

Üç P–Olumlu Ebeveynlik Programı (Triple P–Positive Parenting Program), ABD’de ebeveynlere yönelik geliştirilen ve üstün yetenekli çocukları olan ebeveynlere de uyarlanan, çok seviyeden oluşan, önleyici odaklı bir aile destek programıdır (Morawska ve Sanders, 2009b). Program, ebeveynlerin temel bilgi, beceri ve kendilerine güvenlerini artırarak, çocuklarıyla ilgili çeşitli sorunları önlemeyi amaçlamaktadır. Müdahale sonucunda ebeveynler çocuklarının davranış sorunlarıyla daha etkili baş ettiklerini ve ebeveynlik becerilerinin geliştiğini rapor etmişlerdir.

Kurtulmuş (2010), Bilim ve Sanat Merkezleri’ne devam eden üstün yetenekli çocukları olan ebeveynlere yönelik geliştirdiği bilgisayar temelli grup aile eğitimini uygulamıştır. Eğitimin bir bölümü yüz yüze olmakla birlikte temelde internet üzerinden eğitim şeklinde gerçekleştirilmiştir. Üstün yetenekli çocuğu olan ebeveynlerin birçok ihtiyacına hitap edecek şekilde gerçekleştirilen eğitim sonunda eğitim verilen ebeveynlerin ve çocuklarının aile içi ilişkilerine yönelik algulamalarında ve çocukların mükemmeliyetçilik özellikleri üzerinde olumlu katkı yaptığı görülmüştür.

Amerika Birleşik Devletleri'nde uzun yıllardır, üstün yetenekli çocukları olan ebeveynlere yönelik uygulanan SENG Eğitim Modeli bulunmaktadır. Bu model üstün yetenekli çocukları ilgilendiren sosyal ve duygusal ihtiyaçları karşılama ve çeşitli zihinsel, sosyal ve duygusal risk etmenlerini önlemeye yönelik ebeveyn eğitimleri sunmaktadır. Üstün yetenekli çocukları olan ebeveynlerin çocuklarını yetiştirmede gereksinim duydukları üstün yeteneklilikle ilgili bilgi ve becerileri sağlayarak ebeveynlere katkı yapmayı amaçlayan gruplarıdır. Bu modele katılan ebeveynlerin çocuklarının üstün yetenekli olmalarına ilişkin özellikleri daha rahat ayırt edebildikleri ve program sonunda üstün yetenekli çocuklara ilişkin konularda bilgi düzeylerinin arttığı rapor edilmiştir. Bununla birlikte ebeveynlerde üstün yetenekli çocukları hakkındaki baskıcı ve sürekli başarılı olmaya zorlayıcı davranışların azaldığı görülmüştür (Adler, 2006; Raymond ve diğ., 2010).

Saranlı (2011), Bilim ve Sanat Merkezleri'ne devam eden üstün yetenekli çocukları olan ebeveynlere yönelik geliştirdiği HÜYAP modelini uygulamıştır. HÜYAP modeli çocuğun ruhsal uyumu, aile içi fonksiyonlar ve çocuğun algıladığı sosyal destek konuları üzerine on oturumdan oluşan bir aile eğitimidir. Eğitim içeriğinde çocukların genel özellikleri, üstün yeteneklilerde görülen davranışsal, sosyal ve duygusal sorunlar, üstün yeteneklilerde ebeveynlik yapmak, üstün yetenekli ailesi olmak, okul ve öğretmen ilişkileri ile çocukların hakları gibi konular yer almıştır.

Afat (2013a) Beyazıt Fort Otosan İlköğretim Okulu'na devam eden üstün yetenekli çocukları olan ebeveynlere yönelik geliştirdiği ebeveyn farkındalık eğitimini uygulamıştır. Araştırma sonucunda, geliştirilen eğitim programının, ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla ilgili farkındalıklarına olumlu katkı yaptığı görülmüştür.

Free (2014), üstün yetenekli çocukları olan ebeveynlere yönelik ebeveyn destek grupları oluşturmuştur. Bu destek gruplarında ebeveynler çocuklarının üstün yetenekliliğiyle ilişkili stres etmenlerini tartışmakta ve birbirlerine destek olmaktadır. Bu bağlamda ebeveynlere, üstün yetenekli çocukların sosyal duygusal ihtiyaçlarını karşılama, okulda karşılaşılan zorluklar, toplumda üstün yeteneklilikle ilgili olumsuz tutumla baş etme ve üstün yetenekli ebeveyni olmanın zorluklarını içeren bir ebeveyn grup destek eğitimi verilmiştir. Araştırma sonucunda, verilen destek eğitiminin ebeveynlerin iyi oluşları ve ebeveynlik algılarında olumlu katkı yaptığı rapor edilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçlarının geliştirilmesi, psiko-eğitim programının içeriği ve uygulanması süreci ile verilerin toplanması ve değerlendirilmesine yönelik açıklamalara yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, ebeveyn-çocuk iletişimini geliştirmeye yönelik psiko-eğitim programının, üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin ebeveyn-çocuk iletişimleri üzerindeki etkisinin incelendiği deney-kontrol gruplu, ön-test, son-test ve izleme ölçümlü tam (gerçek) deneysel bir çalışmadır. Bilimsel değeri en yüksek olduğu belirtilen tam deneysel modellerde birden fazla grup oluşturma ve grupların rastgele atanması esastır. Ön test- son test kontrol gruplu modelde rastgele atamayla oluşturulan deney ve kontrol olmak üzere iki grup bulunur. Her iki grupta da deney öncesinde ve deney sonrasında aynı ölçümler yapılır (Karasar, 2014).

Bu araştırmanın bağımsız değişkenini psiko-eğitim programı, bağımlı değişkenini ise üstün yetenekli çocukların ebeveynlerinin; “Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeğinden (EÇİÖ) ve Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeğinden-Üstün Zekâlı Çocuğu Olan Ebeveynler (Afat, 2013) EFÖ-ÜZÇE aldıkları puanlar oluşmaktadır.

Tablo 1
Araştırmanın Modeli

Gruplar		Ön test	Müdahale	Son test	Süre	İzleme
Rastgele	Deneme	EÇİÖ	Altı oturumluk psiko- eğitim programı	EÇİÖ	6 hafta	EÇİÖ
Atama		EFÖ		EFÖ		EFÖ
Rastgele	Kontrol	EÇİÖ	Müdahale yok	EÇİÖ	6 hafta	EÇİÖ
Atama		EFÖ		EFÖ		EFÖ

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırma grubu, 2015-2016 eğitim yılında İstanbul Avrupa yakasında bulunan Özel Merter Fatih İlk ve Ortaokulu'nda eğitim görmekte olan ve üstün yetenekli tanısı almış çocukların ebeveynlerinden oluşmaktadır. Araştırma kapsamında 16 ebeveyn (8 çift anne-baba) deney ve 16 ebeveyn (8 çift anne-baba) kontrol grubu için seçilmiştir. Çalışma gruplarına katılmak için anne baba birlikte, altı hafta boyunca eksiksiz katılım gösterme şartı sunulmuştur.

3.2.1. Çalışma gruplarının oluşturulması

Çalışma gruplarını oluşturan ebeveynler Özel Merter Fatih İlk ve Ortaokulu'nda üstün yetenekli tanısı almış çocukları bulunan ebeveynler arasından seçilmiştir. Çalışma gruplarını oluşturma aşamaları şu şekilde gerçekleşmiştir:

1. 2015 yılının Ağustos ayında Özel Merter Fatih İlk ve Ortaokulu yöneticilerinden randevu alınarak yöneticilere çalışmanın amacı ve süreci hakkında bilgi verilmiş, çalışma yapmak için izin ve işbirliği sağlanmıştır.
2. Ekim ayı içerisinde velilere çalışma hakkında bilgilendirici bir mektup gönderilmiştir. Bu mektupta çalışmanın amaçları, süreci, katılım şartları ve ölçekler hakkında bilgilendirme yer almaktadır.
3. Ekim ve Kasım aylarında okul idaresiyle işbirliği neticesinde araştırmacı veli toplantılarına katılarak velilere, yüz yüze çalışma hakkında bilgi vermiş ve anne-baba birlikte düzenli katılım yapma şartını karşılayan 72 çift veliden ön testleri toplamıştır.
4. Araştırmacı ön testlerin değerlendirmelerini yaparak düşük puan alan ebeveynlerden 25 çifti (50 ebeveyn) belirlemiştir. Bu ebeveynler içinden kura ile 16'şar kişilik (8'er çift anne-baba) iki grup oluşturulmuştur. Oluşturulan gruplardan da yine kura ile deney ve kontrol grubu ataması yapılmıştır.
5. Deney grubunda yer alan ebeveynlerle yüz yüze görüşme yapılarak eğitimin uygulama süreci, zamanı, yeri ve katılımcılardan beklentiler hakkında bilgi verilmiştir.

Aşağıda araştırmanın çalışma grubuna ait bilgiler yer almaktadır.

Tablo 2
Araştırma Grubunu Oluşturan Katılımcılara Dair Betimleyici Bilgiler

	Deney		Kontrol		
	f	%	f	%	
Yaş	33	1	6,3	0	0
	34	0	0	1	6,3
	35	1	6,3	1	6,3
	36	2	12,5	3	18,8
	37	1	6,3	1	6,3
	38	1	6,3	3	18,8
	39	5	31,3	1	6,3
	40	3	18,8	3	18,8
	41	1	6,3	0	0
	42	0	0	1	6,3
	43	1	6,3	1	6,3
	44	0	0	1	6,3
Eğitim	Lise	3	18,8	4	25,0
	Önlisans	1	6,3	6	37,5
	Üniversite	10	62,5	2	12,5
	Lisansüstü	2	12,5	4	25,0
Çocuk Sayısı	1	2	12,5	4	25,0
	2	8	50,0	6	37,5
	3	6	37,5	4	25,0
	4	0	0	2	12,5
ÜYÇ Cinsiyet	Kız	6	37,5	10	62,5
	Erkek	10	62,5	6	37,5
ÜYÇ Yaş	7	6	37,5	2	12,5
	8	4	25,0	4	25,0
	9	0	0	4	25,0
	10	4	25,0	2	12,5
	11	2	12,5	2	12,5
	12	0	0	2	12,5

Deney ve kontrol grubundaki katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde, hem deney hem kontrol grubundaki katılımcıların % 12,6'sının, 30-35 yaş aralığında; deney grubundaki katılımcıların %75,1'nin, kontrol grubundaki katılımcıların %69'unun 36-40 yaş aralığında ve deney grubundaki katılımcıların %12, 6'sının

kontrol grubundaki katılımcıların %18,9'unun 41-44 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Deney grubundaki katılımcıların %18,8'i lise, 6,3'ü ön lisans, %62,5'i üniversite ve %12,5'i lisansüstü mezundur. Kontrol grubundaki katılımcıların ise %25'i lise, %37,5'i ön lisans, %12,5'i üniversite ve %25'i lisansüstü mezundur. Deney grubundaki katılımcıların %12,5'inin tek, %50'sinin iki ve %37,5'inin üç çocuğu bulunmaktadır. Kontrol grubundaki katılımcıların %25'inin tek, %37,5'inin iki, %25'inin üç ve %12,5'inin dört çocuğu bulunmaktadır. Deney grubundaki katılımcıların üstün yetenekli tanısı konmuş çocuklarının cinsiyet dağılımına bakıldığında erkek ve kız çocukların yarı yarıya olduğu görülmektedir. Kontrol grubunda ise bu oran %62,5 kız, %37,5 erkektir. Deney grubundaki katılımcıların üstün yetenekli tanısı konmuş çocuklarının yaş oranı %37,5 yedi yaş, %25 sekiz yaş, %25 on yaş ve %12,5 on bir yaştır. Kontrol grubunda ise bu oranlar %12,5 yedi yaş, %25 sekiz yaş, %25 dokuz yaş, %12,5 on yaş, %12,5 on bir yaş ve %12,5 on iki yaştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu bölümde araştırma kapsamında kullanılan ölçme araçlarına ait bilgiler ve bulgular yer almaktadır.

3.3.1. Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ)

Uygulayıcı tarafından bu araştırma kapsamında geliştirilmiştir. Ebeveynin çocuğuyla olan iletişim kalitesini ölçmeyi amaçlayan ölçeğin 27 maddesi ve beş alt boyutu vardır. Bu boyutlar “paylaşımaya açık olma (PAO)”, “engelsiz dinleme (ED)”, “saygı-kabul (SK)”, “duyarlılık (D)” ve “problem çözme (PÇ)”dir. Paylaşımaya açık olma boyutunu 11, 13, 14, 21. maddeler; engelsiz dinleme boyutunu 2, 8, 10, 15, 27. maddeler; saygı-kabul boyutunu 5, 9, 16, 18, 20, 22, 23. maddeler; duyarlılık boyutunu 6, 12, 17, 24, 25, 26. maddeler; problem çözme boyutunu ise 1, 3, 4, 7 ve 19. maddeler oluşturmaktadır. Beşli likert tipi şeklinde “her zaman”, “sıklıkla”, “bazen”, “ara sıra” ve “hiçbir zaman” olarak değerlendirilen alınan ölçekte yüksek puan, ebeveynin çocuğuyla iletişim düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Engelsiz dinleme boyutunun maddeleri ters puanlanmaktadır.

Ölçeğin geliştirilme süreci ve işlemleri

Ölçeğin geliştirilme sürecinde öncelikle üstün yetenekli çocuk ebeveyni ile üstün yetenekli çocuk iletişimini değerlendiren ölçek geliştirmeye yönelik alan yazın taraması yapılmış ve uzman görüşleri alınmıştır. İncelenen araştırmalar, ebeveyn-çocuk iletişimine yönelik benzer ölçekler ve uzman görüşleri dikkate alındığında genel bir ebeveyn-çocuk iletişim ölçeğinin geliştirilmesine karar verilmiştir. Alan yazın taramasına bağlı olarak çeşitli iletişim modelleri ve yaklaşımları incelenmiş olup, üstün yetenekli çocuk ve ebeveyni arasında geliştirilmesi hedeflenen iletişim tarzı için demokratik anne-baba tutumunun daha uygun olduğuna karar verilmiştir (Afat, 2013a; Karnes ve diğ., 1984; Meckstroth, 1990; Olszewski-Kubilius, 2008; Rimm ve Lowe, 1988; Sartaj ve Aslam, 2010; Snowden ve Christian, 1999; Socha ve Stamp, 2013;). Bu süreçte yapılan çalışmalar aşağıda özetlendiği gibi gerçekleştirilmiştir:

1. Alan yazının incelenmesi
2. Madde havuzunun oluşturulması
3. Kapsam geçerliliği amacıyla uzman görüşlerine başvurulması
4. Ölçeğin dil yeterliliği amacıyla uzman görüşlerine başvurulması
5. Verilerin toplanması
6. Verilerin analizinin yapılması

Alan yazın taramasında üstün yetenekli çocukların sosyal-duygusal ihtiyaçları (Betts, 1986; Forna ve Frame, 2001; Peterson, 2009; Rotigel, 2003), ebeveyn-üstün yetenekli çocuk iletişimi (Abelman, 1991; Webb ve diğ., 2007), ebeveyn-çocuk iletişimine yönelik yaklaşımlar (De Campos Aspesi ve De Souza Fleith, 2006), demokratik ebeveyn tutumu (Afat, 2013b; Dwairy, 2004; Garn ve diğ., 2012; Olszewski-Kubilius, 2002; Robinson, Mandleco, Olsen ve Hart, 1995; Rudasill ve diğ., 2012; Snowden ve Christian, 1999) hakkında bilgi toplanmıştır.

Madde havuzu oluşturulurken demokratik ebeveyn tutumu dikkate alınmıştır. Bu bağlamda, alan yazın taraması ve uzman görüşleri rehberliğinde, bu tutumun özelliklerine dayalı olarak sekiz boyut oluşturulmasına karar verilmiştir. Bu boyutlar şunlardır: engelsiz dinleme, paylaşım, destek, duyarlılık, problem çözme, sorumluluk, sınırlar, saygı/empati/kabul. Bu boyutlara yönelik çeşitli maddeler oluşturulmuştur.

Kapsam geçerliği konusunda çocuk psikolojisi, ebeveyn-çocuk iletişimi, çocuk patolojisi, aile rehberliği gibi konularda dersler veren ve vaka gören 3 uzmanın görüşlerine başvurulmuştur. Başvurulan konular, ölçeğin hangi yaklaşıma dayalı olacağı, düşünölen boyutların uygunluğu ve oluşturulan maddelerin niteliğidir. Uzman görüşlerine göre hazırlanan madde havuzundan iki madde çıkarılmış ve ölçeğe altı madde daha eklenmiş ve ölçeğin 60 maddeden oluşan son haline karar verilmiştir.

Ölçeğin dil açısından Türkçeye uygun ve anlaşılır olup olmadığının belirlenmesi amacıyla ölçek maddeleri bir Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni tarafından değerlendirilmiştir.

Verilerin toplanması aşamasında, hem özel hem devlet okullarının idarecileriyle irtibata geçilmiş ve velilere anket gönderilmesi için yardım talep edilmiştir. Bu bağlamda 1200 veliye ölçek gönderilmiş ve bunlardan 494 ölçek geri dönüşü olmuştur. Ayrıca ölçek internet ortamına aktarılmış ve çeşitli anne-baba forumlarında paylaşılmıştır. Bu şekilde 103 ebeveyn den veri toplanmıştır. Toplamda 601 ebeveyn den elde edilen ölçeklerden 27'si eksik cevaplardan dolayı analizlere dâhil edilmemiştir. Sonuçta 574 ölçeğin analizi yapılmıştır. Veri toplanan katılımcıların demografik özellikleri şöyle özetlenebilir: katılımcılar arasında 467 (% 81,4) kadın, 107 (% 18,6) erkek; 20-29 yaş aralığında, 24 (% 4,2); 30-39 yaş aralığında 381 (% 66,2), 40-49 yaş aralığında 155 (% 27), 50-59 yaş aralığında 14 (% 2,4); ilköğretim mezunu 57 (% 10), lise mezunu 143 (% 24,8), üniversite mezunu 309 (% 53,8), lisansüstü mezunu 65 (% 11,4); tek çocuğu olan 122 (% 21,3), iki çocuğu olan 310 (% 54), üç çocuğu olan 115 (% 20), dört çocuğu olan 19 (% 3,3), beş çocuğu olan 4 (% 0,7), altı çocuğu olan 4 (% 0,7) ebeveyn bulunmaktadır.

Ölçeğin geçerlik çalışmaları: Ölçeğin geçerlik çalışmaları kapsamında açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Analizin yapılmasından önce örneklem uygunluğu (sampling adequacy) ve Barlett Sphericity testleri yapılmıştır. Bu çalışmada KMO örneklem uygunluk katsayısı .933 (>.60), Barlett Sphericity testi χ^2 değeri ise 15135,824 ($p<.001$) bulunduğu için ölçeğin faktör analizi için uygun olduğu anlaşılmıştır (Büyüköztürk, 2009). Tüm maddeler için temel bileşenler analizi bağlamında açımlayıcı faktör analizi için yapılan ilk analizde bileşen matrisi incelenmiş ve bazı maddelerin sahip olduğu faktör yük değeri ile diğer faktörlerdeki

yük değerleri arasındaki farkın en az 0.10 olması şartını taşımadığı (Büyüköztürk, 2009) görüldüğünden bu maddeler çıkartılarak analiz tekrarlanmıştır. Binişik madde kalmayınca kadar bu işlem tekrarlanmış ve sonuçta 4, 5, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 17, 19, 20, 21, 23, 28, 29, 30, 33, 34, 35, 39, 42, 45, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 58 nolu maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Bu maddeler çıkarılarak faktör analizi tekrarlandığında Tablo 3'te görüldüğü üzere KMO örneklem uygunluk katsayısı .910, Barlett Sphericity testi χ^2 değeri ise 5335,151 ($p < .001$) olarak bulunmuştur.

Tablo 3
KMO Bartlett Testi

Kaiser-Meyer-Olkin örneklem uygunluğu değeri		0,91
Bartlett Sphericity Testi	Yaklaşık Ki-Kare değeri	5335,151
	df	351
	p	0

Ölçeğin faktör yapısını ortaya koymak için yapılan varimax döndürme işlemi sonucu ve çizgi grafiği (scree plot) incelendiğinde kalan 27 maddeli ölçeğin beş faktörlü olduğu ve toplam varyansın % 54,363'ünü açıkladığı görülmektedir. Ölçek maddelerinin beş faktörlü yapıdaki yükleri ve açıkladıkları varyans oranına ilişkin bilgiler gösteren Tablo 4 aşağıda verilmiştir. Alt faktörler barındıkları maddelere göre problem çözme, paylaşımına açık olma, saygı-kabul, duyarlılık ve engelsiz dinleme olarak adlandırılmıştır.

Tablo 4
Ölçeğin Faktör Yükleri ve Açıkladığı Varyans Oranı

Madde	Bileşen					Ortak Varyans
	PÇ	PAO	SK	D	ED	
m25	,718					0,548
m6	,657					0,637
m11	,605					0,491
m15	,594					0,516
m9	,553					0,492
m37		,800				0,496
m41		,777				0,460
m2		,709				0,507
m48		,633				0,502
m46			,607			0,358
m3			,585			0,438
m18			,580			0,595
m26			,578			0,457
m1			,570			0,538
m22			,488			0,500
m24			,462			0,372
m40				,648		0,777
m43				,644		0,505
m52				,632		0,626
m32				,540		0,765
m38				,526		0,530
m36				,459		0,492
m60					,711	0,421
m16					,697	0,558
m59					,693	0,543
m31					,651	0,516
m44					,571	0,519
Açıklanan varyans	30,985	9,258	5,085	4,711	4,324	
Açıklanan toplam varyans	30,985	40,243	45,328	50,039	54,363	

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen birinci faktör problem çözmedir. 5 maddeden oluşan bu faktör toplam varyansın % 30,985'ini açıklamaktadır. Maddelerin faktör yükleri ise .491 ile .637 arasında değişmektedir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen ikinci faktör paylaşımına açık değildir. 4 maddeden oluşan bu faktör toplam varyansın % 9,258'ini açıklamaktadır. Maddelerin faktör yükleri .460 ile .507 arasında değişmektedir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda

elde edilen üçüncü faktör saygı-kabuldür. 7 maddeden oluşan bu faktör toplam varyansın % 5,085'ini açıklamaktadır. Maddelerin faktör yükleri .358 ile .595 arasında değişmektedir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen dördüncü faktör duyarlılıktır. 6 maddeden oluşan bu faktör toplam varyansın % 4,711'ini açıklamaktadır. Maddelerin faktör yükleri .492 ile .777 arasında değişmektedir. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen beşinci faktör engelsiz dinlemedir. 5 maddeden oluşan bu faktör toplam varyansın % 4,324'ünü açıklamaktadır. Maddelerin faktör yükleri .421 ile .558 arasında değişmektedir.

Ölçeğin güvenirlik analizleri: Ölçeğin güvenirlik analizleri kapsamında iç tutarlılık analizi ve test-tekrar test analizi yapılmıştır. Elde edilen verilerin güvenirlik analizi için Cronbach Alfa katsayısından yararlanılmıştır. Ölçeğin tamamı ve alt boyutları için hesaplanan alfa değerleri Tablo 5'te verilmiştir. Ölçeğin güvenirliği için ayrıca test-tekrar test analizi yapılmıştır. Bunun için 4 hafta arayla 81 deneye ölçek tekrar uygulanmıştır. İki uygulama arasındaki ilişki Pearson Korelasyon Katsayısı tekniği ile hesaplanmıştır. Bu uygulama sonucunda, ölçek toplamı ve alt testler için korelasyonlar Tablo 5'te verilmiştir. Birinci ve ikinci uygulama alt ölçek ve toplam puan korelasyonları karşılaştırıldığında, test- tekrar test ölçek toplam puan korelasyonu $r = .899$ olduğu ve test-tekrar test arasında ise engelsiz dinleme alt boyutu dışında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu saptanmıştır.

Tablo 5
Ölçeğin İç güvenirlik ve Test-Tekrar Test Analizi Sonuçları

	N	Madde Sayısı	İç tutarlılık (α)	r
Problem çözme	574	5	.762	.610
Paylaşımına açık olma	574	4	.842	.690
Saygı-kabul	574	7	.768	.881
Duyarlılık	574	6	.769	.741
Engelsiz dinleme	574	5	.703	.453
Toplam	574	27	.865	.899

3.3.2. Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği-Üstün Zekâlı Çocuğu Olan Ebeveynler (EFÖ-ÜÇZE)

Afat (2013) tarafından geliştirilen EFÖ, üstün yetenekli çocuğu olan ebeveynlerin çocukları hakkındaki farkındalıklarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Stres-çatışma, mükemmeliyetçilik, motivasyon-başarı ve kendi kendini yönetme-sorumluluk olmak üzere dört boyuttan ve 39 maddeden oluşan ölçekte alınan yüksek puan ebeveyni üstün yetenekli çocuğu hakkındaki farkındalığının yüksek olduğunu belirtmektedir. Ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışmaları için üstün zekâlı olarak tanılanmış 127 çocuğun ebeveynine ulaşılmıştır. Çocukların tanılarında Stanford-Binet Zekâ testi puanları dikkate alınmıştır. Örneklem grubu, 6 yaşında üstün zekâlı çocuk sahibi olan ebeveynlerden seçilmiştir. Çocukların yaşının 6 ile sınırlandırılmış olması ve ülkemizde genel olarak bu yaş grubunda çocukların tanılanmamış olmasından dolayı ulaşılan örneklem büyüklüğü 127 ile sınırlı kalmıştır (KMO= .67). Yapılan madde analizi (madde-toplam, madde-kalan, ayırt edicilik) işlemleri sonucunda her üç teknikte en az .05 düzeyinde anlamlı sonuç veren 47 maddelik forma ulaşılmıştır. Diğer maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Test Tekrar test, test yarılama ve eşdeğer form uygulamaları ile ölçeğin güvenirliği sınanmıştır. Alt boyutların iç tutarlılığı incelendiğinde, Birinci Faktör Çatışma ve Stres $r=.853$, İkinci Faktör Mükemmeliyetçilik $r= .669$, Üçüncü Faktör Motivasyon ve Başarı $r= .708$ ve Dördüncü Faktör Sorumluluk- Kendi kendini Yönetme $r= .518$, ölçeğin toplam iç tutarlılığı $r=.833$ olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeğinin güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. Açımlayıcı faktör analizi çalışmaları sonucunda ölçeğin 4 faktörlü (Çatışma Stres, Mükemmeliyetçilik, Motivasyon- Başarı ve Kendi Kendini yönetme) yapısı tespit edilmiştir. Modelin yapısı doğrulayıcı faktör analizi çalışmalarıyla doğrulanmıştır. Yapılan değerlendirmeler sonucunda faktör yükü .300'ün altında olan maddeler ölçekten çıkarılarak son olarak 39 maddelik forma ulaşılmıştır.

3.3.3. Psiko-Eğitim Programı

Ebeveyn psiko-eğitim programının ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla iletişimi üzerindeki etkililiğini araştırmayı amaçlayan bu çalışmada, araştırmacı tarafından 6 oturumluk bir ebeveyn psiko-eğitim programı hazırlanmıştır.

Psiko-eğitim programının hazırlanması

Psiko-eğitim programının hazırlanması süreci aşağıda verilmiştir. Psiko-eğitim programının felsefi temeli hümanist yaklaşım ve demokratik tutuma dayanmaktadır. Kuramsal temeli ise bilişsel ve davranışçı yöntemlerin ağırlıklı olduğu eklektik bir yaklaşıma dayanmaktadır.

Programın içeriği oluşturulmadan önce ilk olarak ilgili alan yazın taranmıştır. Bu bağlamda üstün yetenekli çocukların ihtiyaçları (Betts, 1986; Fornia ve Frame, 2001; Özbay ve Palancı, 2011; Peterson, 2009; Rotigel, 2003; Saranlı ve Metin, 2012), ebeveynleriyle yaşadıkları sorunlar (Enright ve Ruzicka, 1989), üstün yetenekli çocuk ebeveynlerinin ihtiyaçları (Clelland, 2009; Dettmann ve Colangelo, 1980; May, 2000; Moon ve diğ., 1997; Ogurlu ve Yaman, 2013; Probst, 2005; Schader, 2008; Silverman ve Kearney, 1989; Strom, Strom, Strom ve Collinsworth, 1995;) ve çocuklarıyla yaşadıkları sorunlar (Akarsu, 2004b; Karakuş, 2010; Keirouz, 1990) incelenmiş ve ebeveynlerin ihtiyaçları belirlenmeye çalışılmıştır.

İkinci olarak üstün yetenekli çocuk ebeveynlerine yönelik yurtiçinde ve yurtdışında hazırlanan eğitim programları incelenmiştir. Yapılan çalışmalarda daha çok genel ebeveynlik davranışları üzerinde farkındalık veya beceri kazandırmayı amaçlayan müdahaleler uygulandığı görülmüştür (Adler, 2006; Afat, 2013a; Alvino, 1995; Applebaum, 1998; Bricklin, 1983; Conroy, 1987; Davis-Simon, 1995; De Souza Fleith ve Guimaraes, 2006; Free, 2014; Glover, 1988; Kurtulmuş, 2010; Morawska ve Sanders, 2009a; Raymond ve diğ., 2010; Saranlı, 2011). Birinci ve ikinci aşamada ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla ilişkili ihtiyaçlarında iletişim sorunlarının da bulunduğu ve bu alanda ebeveynlere yönelik yeterli çalışmalar yapılmadığı anlaşılmıştır. Mevcut araştırmalarda ebeveyn-çocuk iletişiminin az ele alınan bir konu olduğu görülmüştür. Bu aşamalarda programın içeriğinde bulunabilecek konular hakkında notlar alınmıştır.

Üçüncü olarak alan yazın taraması sonucunda eğitim programının amaçları ve kazanımları belirlenerek kazanımlara yönelik etkinlikler araştırılmıştır. Seçilen etkinlik ve kazanımların uygunluğunu belirlemek için alan yazın ve benzer eğitim programları dikkate alınmıştır.

Son olarak hazırlanan eğitim programı hakkında üstün yetenekliler alanında doktora yapmış iki psikolojik danışman ile çocuk psikolojisi, çocuk psikopatolojisi, davranış geliştirme, aile içi iletişim, gelişim psikolojisi ve özel eğitim gibi alanlarda dersler veren iki diğer uzmandan görüş alınmıştır. Uzman görüşleri dikkate alınarak kazanımlarda ve ilgili etkinliklerde düzenlemeler yapılarak programın son haline karar verilmiştir.

Psiko-eğitim programının amaçları ve kazanımları

Hazırlanan psiko-eğitim programının genel amacı ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla iletişim sorunlarını azaltmak ve iletişim kalitelerine katkı yapmaktır. Bu genel amaç doğrultusunda oturumlar sonunda ebeveynlerde aşağıdaki kazanımlar hedeflenmektedir:

1. Üstün yetenekli çocuğunun özelliklerini tanıma
2. Çocuğuyla iletişiminde etkisi olan üstün yeteneklilikle ilişkili etkenleri tanıma
3. İletişim engellerini tanıma ve bu engelleri kullanmaktan kaçınma
4. Çocuğuyla iletişiminde aktif ve yansıtıcı dinleme becerisi gösterme
5. Yanlış ebeveynlik davranışlarını fark etme
6. Çocuğuyla iletişiminde etkin davranış ve tutumları sergileme
7. Çocuğuyla iletişiminde etkisi olan diğer etkenleri fark etme ve bunlarla baş etme becerisi gösterme

Oturumların amaç ve kazanımları aşağıda oturumlar halinde verilmiştir.

1. OTURUM

Amaçlar:

Üstün yetenekli çocuğunun genel özelliklerini bilmek, eğitim programının amacını anlamak

Kazanımlar:

1. Eğitim programının amaç ve kazanımlarını öğrenir, grup üyeleriyle tanışır.
2. Eğitim programıyla ilişkili sorumluluklarını fark eder.
3. Grup kurallarının oluşumuna katılır ve kuralları kabul eder.

4. Üstün yetenekli çocukların genel zihinsel, sosyal ve duygusal özelliklerini tanır.
5. Üstün yetenekli çocuk ile üstün yetenekli olmayan çocuğun karşılaştırmasını yapar.
6. Üstün yetenekli çocukla iletişimde üstün yeteneklilik özelliklerinin etkisini ilişkilendirir.
7. Üstün yetenekli çocukla iletişimde sosyal ve duygusal özellikleri dikkate almanın ihtiyacını fark eder.

Süre: 120 dakika

2. OTURUM

Amaçlar:

İletişime engel olan durum, davranış ve tutumları fark etmek

Kazanımlar:

1. Kişilerarası iletişime engel olan davranış ve tutumları tanır.
2. İletişim engelleri ile etkisiz ebeveyn çocuk iletişimini ilişkilendirir.
3. Üstün yetenekli çocukla iletişimde iletişim engellerinin etkisini değerlendirir.

Süre: 120 dakika

3. OTURUM

Amaçlar:

Kendi iletişim becerileri ile üstün yetenekli çocukla yaşanan/yaşanabilecek iletişim davranışları/durumları hakkında farkındalık kazanmak

Kazanımlar:

1. Genel olarak iletişimde kullandığı davranış örüntülerini ve iletişim becerilerini tanır.
2. Üstün yetenekli çocuğuyla iletişimde kullandığı davranış örüntülerini ve iletişim becerilerini tanır.
3. Üstün yetenekli çocuğuyla iletişiminde kendini yeterli ve yetersiz gördüğü alanları fark eder.
4. Sahip olduğu ebeveynlik tutumlarını inceler.
5. Üstün yetenekli çocuğuyla yaşadığı iletişim davranışlarını/durumlarını değerlendirir.
6. Sahip olduğu ebeveynlik tutum ve davranışlarıyla üstün yetenekli çocuğuyla yaşadığı/yaşayabileceği sorunları ilişkilendirir.

Süre: 120 dakika

4. OTURUM

Amaçlar:

Üstün yetenekli çocukla etkili iletişim için gerekli genel stratejileri öğrenip uygulamaya başlamak

Kazanımlar:

1. Etkin ve yansıtıcı dinlemenin önemini anlar ve uygular.
2. Geribildirim vermenin önemini fark eder ve etkili geribildirim verme davranışlarını öğrenerek uygular.
3. İletişimde dili etkili kullanmayı öğrenir ve uygular.
4. Duygu ve düşüncelerin ifade edilmesinin iletişimde önemini fark eder ve hayata geçirir.
5. İletişime açık ebeveynlerin özelliklerini keşfeder, kendi ebeveynlik davranışlarıyla karşılaştırır.
6. Çocukla nitelikli zaman geçirmenin önemini kavrar, buna yönelik fikirler geliştirir ve uygular.

Süre: 120 dakika

5. OTURUM

Amaçlar:

Çocukla iletişimde etkisi olan, çocuğun üstün yetenekli olmasıyla ilişkili davranış, tutum ve özelliklere yönelik stratejiler ve yaklaşımları tanımak.

Kazanımlar:

1. Üstün yetenekli çocuk ebeveyni olmanın anlamını ve sorumluluklarını fark eder.
2. Üstün yetenekli çocuğun gelişimsel özelliklerini bilmenin iletişimde önemini kavrar.
3. Üstün yetenekli çocuk ebeveynlerinin sıklıkla yaptığı yanlış ebeveynlik yaklaşımlarını ve bunlardan kaçınma yollarını fark eder ve uygular.
4. Üstün yetenekli çocuğun aşırı duyarlılık ve mükemmeliyetçilik gibi eğilimleriyle baş etmenin yollarını öğrenir ve uygular.
5. Zihinsel özelliklerinden dolayı üstün yetenekli çocukla çatışma ve tartışma yaşamadan iletişim kurmanın yollarını keşfeder.

Süre: 120 dakika

6. OTURUM

Amaçlar:

Üstün yetenekli çocuğunun hayatındaki diğer önemli kişilerle iletişimin, çocukla olan iletişime katkısını anlamak, grubu sonlandırmak ve gruptan pozitif duygularla ayrılmak

Kazanımlar:

1. Üstün yetenekli çocuğun kardeş(ler)iyle iletişimin çocuğuyla olan iletişimine etkisini bilir ve bunu hayata geçirir.
2. Üstün yetenekli çocuğun öğretmen(ler)iyle iletişimin çocuğuyla olan iletişimine etkisini bilir ve bunu hayata geçirir.
3. Üstün yetenekli çocuğun arkadaşlarıyla iletişimin çocukla olan iletişimine etkisini bilir ve bunu hayata geçirir.
4. Katılımcılar gruptaki deneyimlerine yönelik pozitif duygularını ifade eder.

Süre: 120 dakika

Psiko-eğitim programını uygulama süreci

Psiko-eğitim programının uygulanması ile ilgili süreçler ve oturumların genel değerlendirmeleri bu bölümde açıklanmıştır.

Programın uygulandığı tarihler, zaman ve yer bilgileri aşağıda verilmiştir.

28 Kasım 2015 Cumartesi Saat 10:00-12:10 Ayşe Kandemir Çok Amaçlı Etkinlik Salonu

05 Aralık 2015 Cumartesi Saat 10:00-12:00 Ayşe Kandemir Çok Amaçlı Etkinlik Salonu

12 Aralık 2015 Cumartesi Saat 10:00-12:15 Ayşe Kandemir Çok Amaçlı Etkinlik Salonu

19 Aralık 2015 Cumartesi Saat 10:00-12:20 Ayşe Kandemir Çok Amaçlı Etkinlik Salonu

26 Aralık 2015 Cumartesi Saat 10:00-12:20 Ayşe Kandemir Çok Amaçlı Etkinlik Salonu

09 Ocak 2016 Cumartesi Saat 10:00-12:20 Ayşe Kandemir Çok Amaçlı Etkinlik Salonu

Oturumların genel değerlendirmeleri aşağıda verilmiştir.

1.Oturum: Katılımcılar oturma zamanında geldi. Oturumun başında genel bir tanışma yapılmış ve oturumlar hakkında tekrar bilgi verildi. Programla ilişkili sorumlulukları açıklandı. Katılımcıların genelde birbirlerini tanımadıkları gözlemlendi. İlk oturumda katılımcıların daha az paylaşımda buldukları ve genelde az etkin olarak yapılan diğer paylaşımları dinledikleri görüldü. Süreçlere ve paylaşımlara daha fazla katılmaları için cesaretlendirme yapıldı. Genel olarak etkinliklere ilgi duydukları gözlemlendi. Grupla her şeyi paylaşmasalar bile etkinliklerde kullanılan formlara istenilen şekilde cevaplar yazdıkları görüldü. Üstün yetenekli çocukların özelliklerini ve normal çocuklardan farklarını anlamada ve anlatmada yeterli paylaşım sağlandı. Üstün yetenekli çocuklarla ilgili doğru bilinen yanışlar etkinliğinde zorlandıkları görüldü. Kendilerinin de bazı yanış inançlara sahip olduklarını görmenin çoğu katılımcıyı şaşırttığı gözlemlendi. Üstün yetenekli çocukların çeşitli özelliklerinin iletişimi nasıl etkilediği konularının işlendiği etkinliklere katılımcıların ilgisini yoğun olduğu görüldü. Bazı katılımcılar örnek olarak verilen vakaların çok benzerlerini yaşadıklarını ifade etti. Oturumun değerlendirilmesi yapılarak sonraki oturum hakkında bilgi verilmiş ve oturum sonlandırıldı.

2.Oturum: Eksiksiz katılımcıyla oturum zamanında başlandı. İletişim engelleri ile ilişkili davranış ve tutumların fark ettirilmesinin hedeflendiği oturumda katılımcılara yapılacak etkinlikler hakkında oturumun başında bilgi verildi. Genel olarak katılımcıları ilk oturuma göre daha fazla paylaşımcı oldukları gözlemlendi. Katılımcıların etkinliklerde iletişim engelleri örnekleri gördükten sonra kendilerinin maruz kaldıkları engellere çok sayıda örnek verdiler. Buna karşın kendilerinin başvurdukları engelleri değerlendirmede zorlandıkları görüldü. İletişim engelleriyle ilgili vaka örneklerini değerlendirirken başvuru alan engelleri tanımakta zorlanmadıkları ancak engel kullanmadan iletişimin nasıl devam edebileceği ile ilgili fikir üretme aşamasında paylaşımların az olduğu görüldü. Oturumun sonuna doğru kullandıkları iletişimin farkına vardıkları gözlemlendi ve engelsiz bir iletişim için yapabilecekleri hakkında daha fazla düşünmeye ihtiyaç duyduklarını belirten katılımcılar oldu. Oturumun değerlendirilmesi yapılarak sonraki oturum hakkında bilgi verilmiş ve oturum sonlandırıldı.

3.Oturum: Bir eksik katılımcıyla oturum zamanında başladı. Oturumun başında verilen ödev soruldu. Verilen duruma farklı iletişim engeli üretmekte zorlanmadıkları görüldü. Benzer durumlarda nasıl alternatif ifadeler kullanılabileceğinin örnekleri verildi. Ayrıca çocuklarıyla iletişimlerinde önceki oturumdan beri herhangi bir iletişim engeline başvurup başvurmadıkları sorusu soruldu hem kullandıklarını hem de kullanmadıklarını belirten katılımcıların olduğu görüldü. Bazı katılımcılar ise normalde sıklıkla kullandıkları engelleri azaltmak için daha dikkatli olmaya çalıştıklarını belirtti. 3. oturumun içeriği hakkında bilgi verildikten sonra etkinliklere geçildi. Kendi iletişim özelliklerini çok iyi ifade eden ve zayıf ifade eden katılımcılar olduğu görüldü. Özellikle eşlerini değerlendirmelerinin istendiği etkinlikte ise çok paylaşım yapılmadı. Çocuklarıyla iletişimlerini değerlendirdikleri etkinlikte oldukça paylaşım yapıldı. Katılımcıların çocuklarıyla iletişimlerini nasıl algıladıkları, sorun olduğunu düşünen katılımcıların sorunların kaynakları hakkındaki düşüncelerinin grupta ilgiyle dinlendiği gözlemlendi. Bazı katılımcılar çocuklarının gözünden kendilerini değerlendirmede zorlandıklarını ifade ettiler. Bazı katılımcılar ise yaptıkları değerlendirmeye göre olumsuz bir profil sergilediklerini ve bunu değiştirmek istediklerini belirttiler. Katılımcılara farklı ebeveyn tutumlarının açıklaması yapıldı. Verilen bilgilere göre kendilerini hangi ebeveyn tutumunda gördükleri soruldu. İletişim özelliklerine benzer olarak kendi ebeveyn tutumlarını değerlendirirken daha çok paylaşım yapıldı ancak eşlerini değerlendirmede paylaşım az oldu.

4.Oturum: Bir eksik katılımcıyla oturum zamanında başladı. Oturumun başında verilen ödev soruldu. Hafta boyunca kendilerinde gözlemledikleri ebeveyn tutumları hakkında bilgi alındı. Paylaşım yapan katılımcılardan kendilerinin ağırlıklı olarak demokratik tutum profilinde olmadıklarını düşünen buna rağmen zorlansalar da bu şekilde davranmaya çalıştıklarını belirtenler oldu. Bununla birlikte otoriter tutumlarında taviz vermediğini belirten katılımcı da oldu. Katılımcılardan biri çocuğuna her zaman davrandığından farklı davranmasını çocuğunun garipsediğini ifade etti. Oturumun içeriği hakkında bilgi verildikten sonra etkinliklere geçildi. Katılımcıların genel olarak bu oturuma çok ilgi gösterdikleri gözlemlendi. Çocukla olumlu iletişimde kullanabilecekleri stratejileri çalışmak ve diğer katılımcılardan daha fazla strateji dinlemek katılımcıların ilgi duydukları deneyimlerdi. Dinleme türleri, bu türlerin iletişime etkisi, farklı durumlarda kullandığımız dilin nasıl farklı

sonuçlara sebep olabildiği, iletişimde duygu ve düşüncelerin ifade edilmesinin iletişime katkısı hakkında paylaşımlar yapıldı. Katılımcıların eşlerine aktif ve yansıtıcı dinleme ile geribildirim verme etkinliklerinde biraz çekingen davrandıkları gözlemlendi. Genelde iletişimlerinde duygu ve düşüncelerini ifade etmeyi tercih etmedikleri düşünüldü. İletişime açık ebeveynlerin özelliklerinin tartışıldığı etkinlikte katılımcılar çok sayıda fikir üretti. Katılımcılardan bu özelliklerden sahip olmadıkları alanlarda kendilerini nasıl geliştirebilecekleri konusunda da fikir üretmeleri istendi. Çocukla nitelikli zaman geçirmenin tartışıldığı etkinlikte de katılımcılar hem çok paylaşımcı oldular hem de diğer katılımcıların paylaşımlarını ilgiyle dinlediler. Üretilen fikirleri ve paylaşımları not aldıkları görüldü. Önerilen kitaplardaki örnek etkinliklerle ilgili olumlu görüş bildirdiler. Bu etkinlik aracılığıyla çocuklarıyla nitelikli zaman geçirmek için başvurabilecekleri alternatiflerin arttığı düşünüldü.

5.Oturum: Bir eksik katılımcıyla oturum zamanında başladı. Oturumun başında verilen ödev soruldu. Aktif ve yansıtıcı dinlemenin etkili olmadığını düşündüğünü belirten katılımcılar oldu. Çocuğa alışageldiğinden farklı davranmalarının çocukları şaşırttıklarını belirttiler. Buna karşın bu durumdan çocukların çok hoşlandıklarını belirten katılımcılar oldu. Aktif ve yansıtıcı dinleme ile çocuklarıyla daha uzun süreli iletişim kurduklarını belirten katılımcılar oldu. Ayrıca nitelikli zaman geçirmeyle ilgili uyguladıkları yeni etkinliklerle çocuklarıyla daha iyi vakit geçirdiklerini belirten katılımcılar oldu. Oturumun içeriği hakkında bilgi verildikten sonra etkinliklere geçildi. Katılımcıların üstün yetenekli çocuk ebeveyni olma algısı üzerinde tartışmalar yapıldı. Genel olarak katılımcıların bu konuda ağır sorumluluk hissettikleri gözlemlendi. Üstün yetenekli çocuk ebeveyni olmanın sorumluluklarını ne kadar yerine getirebildiklerini değerlendirirken katıldıkları programın kendilerine hem farkındalık hem de davranış olarak katkı yaptığını belirten katılımcılar oldu. Anne ve babaların ayrı gruplarda yanlış ebeveyn davranışlarını tartıştıkları etkinlikte katılımcılar hem çokça fikir ürettikleri hem de bu fikirleri üzerinde ayrıntılı şekilde tartıştıkları gözlemlendi. Babaların ve annelerin kendi aralarında birlikte çalışmalarının birbirlerini daha iyi anlamalarını sağladığı düşünüldü. Aşırı duyarlılık ve mükemmeliyetçilik gibi özelliklere yönelik önerilen stratejiler tartışıldı. Katılımcılardan bu stratejileri ihtiyaç olduğunda sonraki oturuma kadar uygulamaları istendi.

6.Oturum: Eksiksiz katılımcıyla oturum zamanında başladı. Oturumun başında verilen ödev soruldu. Katılımcılar daha çok aşırı duyarlılık ve inatçılıkla ilgili paylaşımlarda bulundular. Katılımcılardan biri kural ihlal edilmesiyle ilgili bir durumu ve bu durumda çocuğun yaptığı ihlale mantiki gerekçeler üreterek sorumluluk almaktan kaçmaya çalıştığını ifade etti. Çocuğun ısrarından dolayı bu durumun aralarında çatışmaya dönüştüğünü belirtti. Daha önceden kural koymada net ve uygulamada tutarlı davranmamasının sıkıntısını bu şekilde çektiğini anlattı. Çocuğunun kural ve sınırlarını belirlerken daha dikkatli ve tutarlı davranmaya çalışmanın gerekliliğini fark ettiğini belirtti. Başka bir katılımcı bir konuda çok üzülen çocuğuna yansıtıcı dinleme ile iletişim kurmaya çalıştığını ve bunun olumlu etkilerini gördüğünü ifade etti. Sonrasında oturumun içeriği hakkında bilgi verildikten sonra etkinliklere geçildi. Gruptaki bir çift dışında diğer katılımcıların birden fazla çocuğu bulunmaktadır. Kardeş ilişkilerinin tartışıldığı etkinlikte katılımcılar oldukça paylaşımcıydı. Çocuklarının kardeşleriyle çeşitli sorunlar yaşadıklarını ve bazen de bu sorunların büyük çatışmalara dönüştüğünü belirten katılımcılar oldu. Katılımcıların paylaşımlarından sorunların çıkmasına daha çok yaş küçük olan kardeşlerin sebep olduğu kanısına varıldı. Katılımcılar birbirlerine çeşitli çözüm önerileri sundular ve bu paylaşımlara çok ilgi duyulduğu gözlemlendi. Katılımcılara sunulan önerilerin etkili olabileceği belirtilerek etkinlik sonlandırıldı. Çocuğun öğretmen ve arkadaşlarıyla iletişiminin önemini tartışıldığı etkinliklerde katılımcılardan bu konularda daha çok zaman ayırmalıyım şeklinde fikir belirten katılımcılar oldu. Bazı katılımcılar öğretmenlerin ebeveynle iletişimi kısıtlı tuttuklarını ve bundan dolayı çocuklarının bazı davranışlarını çok sonradan öğrendiklerini ve sorun yaşayabildiklerini ifade etti. Buna benzer durumları da dikkate alarak ebeveynin çocuğun öğretmen ve arkadaşlarıyla iletişiminin çocuğuyla iletişimine katkısı vurgulanarak etkinlik sonlandırıldı. Katılımcılara EÇİÖ ve EFÖ son testleri uygulandı. Katılımcıların duygu, düşünce ve önerilerini yazarak paylaşımları istendi ve sertifika töreni yapılarak program sonlandırıldı.

3.4. Verilerin Toplanması

Uygulamalar için, 2015-2016 eğitim yılında Özel Merter Fatih İlk ve Ortaokul yönetiminden gerekli izin alınmış ve işbirliği sağlanmıştır. 2015 yılının ekim ve kasım aylarında üstün yetenekli tanısı konmuş 185 öğrencinin velilerine ön testler gönderilmiştir. Gerekli bilgilendirmeler yapıldıktan sonra programa katılabileceğini belirten 72 öğrencinin velisinden ölçekler toplanmış ve bunların içinden rastgele yöntemle 16'şar kişilik deney ve kontrol grupları oluşturulmuştur. Deney grubuna 05 Kasım 2015- 09 Ocak 2016 tarihleri arasında psiko-eğitim programı uygulanmış ve eğitimin sonunda son testler hem deney grubuna hem de kontrol grubuna uygulanmıştır. Uygulama bittikten 6 hafta sonra da gruplara izleme testleri uygulanarak veri toplama süreci tamamlanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Veri analizi için uygun istatistik tekniğin belirlenmesinde araştırmada kullanılan deney ve kontrol gruplarının büyüklüğü dikkate alınmıştır. Örneklemin büyüklüğü 30'un altına düştüğünde puanların normal dağıldığını varsaymak güçtür ve bundan dolayı parametrik olmayan tekniklere başvurulur (Büyüköztürk, Çokluk ve Köklü, 2010). Araştırma 16'şar kişilik gruplarla yapıldığından dolayı veri analizinde parametrik olmayan teknikler kullanılmıştır. Buna göre deney ve kontrol gruplarının ön test ve son test ortalamalarını karşılaştırmak için Mann Whitney U-testi, deney ve kontrol gruplarında ön test, son test ve izleme testi ortalamalarını karşılaştırmak için Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılmıştır. Analizlere ilişkin istatistiksel hesaplamalar SPSS paket programı ile yapılmıştır. Araştırmada, bulguların istatistiksel analizleri .05 anlamlılık düzeyi esas alınarak gerçekleştirilmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde, ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla iletişimlerini geliştirme psiko-eğitim programı uygulamasına ilişkin deney ve kontrol gruplarından elde edilen verilerin istatistiksel analizleri sonucu elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Tablo 6
Deney ve Kontrol Grupları EÇİÖ Ön test U Testi Sonuçları

	Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
EÇİÖ Ön test	Deney	16	16,28	260,50	124.50	.897
	Kontrol	16	16,72	267,50		

Tablo 6’da deney ve kontrol gruplarının EÇİÖ ön test uygulamasının Mann Whitney U-testi sonuçları verilmiştir. Buna göre, deney ve kontrol gruplarının program öncesinde EÇİÖ puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (U: 124.50, $p>.05$). Bu sonuçlara göre uygulama öncesi deney ve kontrol grubu arasında üstün yetenekli çocukla iletişim düzeyleri açısından bir fark olmadığı söylenebilir. Buna göre 1. denencedeki H0 denencesi kabul edilmiştir.

Tablo 7
Deney ve Kontrol Grupları EFÖ Ön test U Testi Sonuçları

	Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
EFÖ Ön test	Deney	16	16,06	257,00	121.00	.809
	Kontrol	16	16,94	271,00		

Tablo 7’de Deney ve kontrol gruplarının EFÖ ön test uygulamasının Mann Whitney U-testi sonuçları verilmiştir. Buna göre, deney ve kontrol gruplarının program öncesinde EFÖ puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır (U: 121.00, $p>.05$).

Bu sonuçlara göre uygulama öncesi deney ve kontrol grubu arasında ebeveyn farkındalık düzeyleri açısından bir fark olmadığı söylenebilir. Buna göre 2. denencedeki H0 denencesi kabul edilmiştir.

Tablo 8
Deney ve Kontrol Grupları EÇİÖ Son test U Testi Sonuçları

	Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
EÇİÖ Son test	Deney	16	19,94	319,00	73.00	.039
	Kontrol	16	13,06	209,00		

Tablo 8’de Deney ve kontrol gruplarının EÇİÖ son test uygulamasının Mann Whitney U-testi sonuçları verilmiştir. Buna göre, deney ve kontrol gruplarının program sonrasında EÇİÖ puanları arasında anlamlı bir fark olduğu anlaşılmaktadır (U: 73.00, $p < .05$). Sıra ortalamaları ve toplamları dikkate alındığında bu farkın deney grubu lehinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçlara göre, düzenlenen psiko-eğitim programının uygulandığı ebeveynlerle uygulanmadığı ebeveynlerin üstün yetenekli çocukla iletişim düzeyleri arasında, uygulanan ebeveynlerin lehinde bir fark olduğu söylenebilir. Buna göre 3. denencedeki H1 denencesi kabul edilmiştir.

Tablo 9
Deney ve Kontrol Grupları EFÖ Son test U Testi Sonuçları

	Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
EFÖ Son test	Deney	16	19,78	316,50	75.50	.047
	Kontrol	16	13,22	211,50		

Tablo 9’da deney ve kontrol gruplarının EFÖ son test uygulamasının Mann Whitney U-testi sonuçları verilmiştir. Buna göre, deney ve kontrol gruplarının program sonrasında EFÖ puanları arasında anlamlı bir fark olduğu anlaşılmaktadır (U: 75.50, $p < .05$). Sıra ortalamaları ve toplamları dikkate alındığında bu farkın deney grubu lehinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçlara göre, düzenlenen psiko-eğitim

programının uygulandığı ebeveynlerle uygulanmadığı ebeveynlerin farkındalık düzeyleri arasında, uygulanan ebeveynlerin lehinde bir fark olduğu söylenebilir. Buna göre 4. denencedeki H1 denencesi kabul edilmiştir.

Tablo 10
Deney Grubunun EÇİÖ Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Wilcoxon Testi Sonuçları

		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	P
Ön Test Son Test	Negatif sıra	0	0,00	0,00	-3.522*	,000
	Pozitif sıra	16	8,50	136,00		
	Eşit	0				
	Toplam	16				
Son test İzleme Testi	Negatif sıra	5	3,70	18,50	-1.730*	,084
	Pozitif sıra	1	2,50	2,50		
	Eşit	10				
	Toplam	16				
Ön test İzleme Testi	Negatif sıra	0	0,00	0,00	-3.522*	,000
	Pozitif sıra	16	8,50	136,00		
	Eşit	0				
	Toplam	16				

*Negatif sıralar temeline dayalı

Tablo 10’da deney grubunun EÇİÖ ön test, son test ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına ilişkin yapılan Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları verilmiştir. Tablo incelendiğinde deney grubunun EÇİÖ ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($z=3.522, p < .01$). Son test ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($z=1.730, p > .05$). Öte yandan ön test ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($z=3.522, p < .01$). Buna göre 5. denencedeki H1 denencesi kabul edilmiştir. Bu bulgu psiko-eğitim uygulamasına katılan ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla iletişimlerinde uygulama sonrasında yapılan ölçümlerde anlamlı derecede olumlu farklılık olduğunu, uygulama sonrası ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla iletişim düzeylerinin ise daha sonra yapılan izleme çalışmalarındaki ölçüm sonuçları ile farklılaşmadığını, yani uygulamanın etkisinin devam ettiğini göstermektedir.

Tablo 11

Deney Grubunun EFÖ Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Wilcoxon Testi Sonuçları

		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Ön Test Son Test	Negatif sıra	1	8,00	8,00	-3.117*	,002
	Pozitif sıra	15	8,53	128,00		
	Eşit	0				
	Toplam	16				
Son test İzleme Testi	Negatif sıra	6	4,92	29,50	-0.322*	,748
	Pozitif sıra	5	7,30	36,50		
	Eşit	5				
	Toplam	16				
Ön test İzleme Testi	Negatif sıra	1	4,50	4,50	-3.288*	,001
	Pozitif sıra	15	8,77	131,50		
	Eşit	0				
	Toplam	16				

*Negatif sıralar temeline dayalı

Tablo 11’de deney grubunun EFÖ ön test, son test ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına ilişkin yapılan Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları verilmiştir. Tablo incelendiğinde deney grubunun EFÖ ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($z=3.117$, $p < .01$). Son test ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($z=0.322$, $p > .05$). Öte yandan ön test ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($z=3.288$, $p < .01$). Buna göre 6. denencedeki H0 denencesi kabul edilmiştir. Bu bulgu psiko-eğitim uygulamasına katılan ebeveynlerin üstün yetenekli çocukları hakkındaki farkındalık düzeylerinde uygulama sonrasında yapılan ölçümlerde anlamlı derecede artış olduğunu, uygulama sonrası ebeveynlerin farkındalık düzeylerinin ise daha sonra yapılan izleme çalışmalarındaki ölçüm sonuçları ile farklılaşmadığını, yani uygulamanın etkisinin devam ettiğini göstermektedir.

Tablo 12

Kontrol Grubunun EÇİÖ Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Wilcoxon Testi Sonuçları

		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Ön Test Son Test	Negatif sıra	1	3,50	3,50	-1.897*	,058
	Pozitif sıra	6	4,08	24,50		
	Eşit	9				
	Toplam	16				
Son test İzleme Testi	Negatif sıra	4	3,25	13,00	-0.541*	,589
	Pozitif sıra	2	4,00	8,00		
	Eşit	10				
	Toplam	16				
Ön test İzleme Testi	Negatif sıra	3	5,00	15,00	-0.921*	,357
	Pozitif sıra	6	5,00	30,00		
	Eşit	7				
	Toplam	16				

*Negatif sıralar temeline dayalı

Tablo 12’de kontrol grubunun EÇİÖ ön test, son test ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına ilişkin yapılan Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları verilmiştir. Analiz sonuçları incelendiğinde kontrol grubunun EÇİÖ ön test, son test ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmaktadır ($p > .05$). Başka bir ifadeyle ebeveynin üstün yetenekli çocuğuyla iletişimi puanlarının ortalamaları ön test, son test ve izleme testinde değişmemektedir. Buna göre 7. denencedeki H0 denencesi kabul edilmiştir.

Tablo 13
Kontrol Grubunun EFÖ Ön Test, Son Test ve İzleme Testi Wilcoxon Testi Sonuçları

		N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Ön Test Son Test	Negatif sıra	5	5,00	25,00	-0,724*	,469
	Pozitif sıra	6	6,83	41,00		
	Eşit	5				
	Toplam	16				
Son test İzleme Testi	Negatif sıra	4	2,50	10,00	-0,687*	,492
	Pozitif sıra	1	5,00	5,00		
	Eşit	11				
	Toplam	16				
Ön test İzleme Testi	Negatif sıra	6	5,67	34,00	-0,394*	,693
	Pozitif sıra	6	7,33	44,00		
	Eşit	4				
	Toplam	16				

*Negatif sıralar temeline dayalı

Tablo 13'te kontrol grubunun EFÖ ön test, son test ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığına ilişkin yapılan Wilcoxon işaretli sıralar testi sonuçları verilmiştir. Analiz sonuçları incelendiğinde kontrol grubunun EFÖ ön test, son test ve izleme testi puanları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı anlaşılmaktadır ($p > .05$). Başka bir ifadeyle ebeveynin üstün yetenekli çocuğu hakkında farkındalık puanlarının ortalamaları ön test, son test ve izleme testinde değişmemektedir. Buna göre 8. denencedeki H0 denencesi kabul edilmiştir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucu elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara ve buna ilişkin geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

5.1. Tartışma ve Sonuç

Deney grubunda yer alan ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) ve Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği (EFÖ)'den aldıkları ön test, son test ve izleme testi puanları Wilcoxon İşaretli Sıralar testi karşılaştırıldığında, ön testler ve son testler arasında son testler lehine anlamlı fark görülmüş, son testler ve izleme testleri arasında da anlamlı fark görülmemiştir (Tablo 10 ve Tablo 11). Buna göre uygulanan psiko-eğitim programının deney grubundaki ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla iletişimlerinde olumlu değişim sağladığı ve bu değişimin etkisinin devam ettiği söylenebilir.

Kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) ve Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği (EFÖ)'den aldıkları ön test, son test ve izleme testi puanları Wilcoxon İşaretli Sıralar testi karşılaştırıldığında, anlamlı fark görülmemiştir (Tablo 12 ve Tablo 13). Buna göre kontrol grubundaki ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla iletişimlerinde olumlu değişim sağlanmadığı söylenebilir.

Deney ve kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) ve Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği (EFÖ)'den aldıkları ön test puanları Mann-Whitney U testi ile karşılaştırılmış ve gruplar arasında anlamlı fark olmadığı görülmüştür (Tablo 6 ve Tablo 7). Buna göre psiko-eğitim programı uygulanması öncesi deney ve kontrol gruplarının birbirlerine yakın olduğu söylenebilir. Buna karşın deney ve kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin

Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği (EÇİÖ) ve Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği (EFÖ)'den aldıkları son test puanları Mann-Whitney U testi ile karşılaştırılmış ve gruplar arasında deney grubu lehine anlamlı fark olduğu görülmüştür (Tablo 8 ve Tablo 9). Buna göre uygulanan psiko-eğitim programının deney grubundaki ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla iletişimlerinde olumlu değişim sağladığı söylenebilir.

Yapılan alan yazın taramasında ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla iletişimlerini doğrudan geliştirmeye yönelik benzer araştırmalara rastlanmamıştır. Bu sebeple ulaşılan sonuçları doğrudan karşılaştırmak için herhangi bir veri kullanılamamıştır. Alan yazın taramasına göre üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine yönelik genel ebeveynlik davranışları üzerinde farkındalık veya beceri kazandırmayı amaçlayan araştırmalara rastlanmıştır (Adler, 2006; Afat, 2013a; Alvino, 1995; Applebaum, 1998; Bricklin, 1983; Conroy, 1987; Davis-Simon, 1995; De Souza Fleith ve Guimaraes, 2006; Free, 2014; Glover, 1988; Kurtulmuş, 2010; Morawska ve Sanders, 2009a; Raymond ve diğ., 2010; Saranlı, 2011).

Rimm (1996), Adler (2006), Şahin ve Kalburan (2009) dünyada uygulanan çeşitli aile eğitim programlarının etkililiğinden bahsetmişlerdir. Çocuklarının gelişim özellikleri, çeşitli ebeveynlik yaklaşımları, çocukla iletişim, yetenek gelişimi, davranış sorunlarını önleme ve sorunlara müdahale gibi konularda bir araya gelen benzer ihtiyaçlara sahip ebeveynlerin kendilerine sunulan bilgi ve stratejiler ile ebeveynlerin deneyimlerini birbirlerine aktarmaları ve fikir sunmalarının ebeveynlere katkı yaptığı belirtilmiştir. Ebeveynler bu gruplardan çok şey öğrendiklerini, yapılan uygulamaların ve paylaşılan fikir ve yaşantıların onların kendi yeterliliklerinde iyi hissetmelerini sağladığını belirtmişlerdir. Bunlara benzer olarak, "Ebeveynin Üstün Yetenekli Çocuğuyla İletişimini Geliştirme Psiko-eğitim Programı" birbirine yakın ihtiyaçları olan ebeveynlere çocuklarıyla iletişimleriyle ilgili bilgi ve stratejiler sunmuş, uygulamalar ve tartışmalar yapılmış ve ebeveynler deneyimlerini ve fikirlerini birbirleriyle paylaşmışlardır. Bu bakımdan uygulanan programın ebeveynlere katkı sağladığı düşünülmektedir.

Özel eğitim programlarına seçilen üstün yetenekli çocukların ebeveynlerine çeşitli konularda eğitimlerin verilmesi tavsiye edilmiştir. Bu konulardan bazıları yetkin ebeveynlik tutumları ile etkili diyalog kurma ve sürdürme, etkin dinleme gibi

ebeveyn-çocuk iletişimi ile ilgilidir (Robinson ve diğ., 2006). Uygulanan eğitim programında yer alan amaç ve etkinlikler tavsiye edilen bu konularla tutarlıdır. Yapılan çalışmaların ebeveynlere bu konularda katkı yaptığı söylenebilir.

Ebeveynin Üstün Yetenekli Çocuğuyla İletişimini Geliştirme Psiko-eğitim Programı, üstün yetenekli çocuk ebeveynlerinin ihtiyaçları (Callard-Szulgit, 2010; Dettmann ve Colangelo, 1980; May, 2000; Moon ve diğ., 1997; Ogurlu ve Yaman, 2013; Porter, 2005; Probst, 2005; Silverman ve Kearney, 1989; Schader, 2008; Strom ve diğ., 1995) ve çocuklarıyla yaşadıkları sorunların (Akarsu, 2004b; Keirouz, 1990) incelenmesi sonucu geliştirilmiştir. Çocukların uyum becerileri için ebeveynlerin ne yaptıklarından çok bunu nasıl yaptıkları önemlidir. Bu da ebeveynin tercih ettiği iletişim tarzıyla ilgilidir (Cornell ve Grossberg 1987). Bu yüzden genel ebeveynlik davranışları üzerinde farkındalık veya beceri kazandırmaktan ziyade ebeveyn-çocuk iletişimine odaklanılmıştır. Bu bağlamda psiko-eğitim programı içeriğinde üstün yetenekli çocuğun genel özelliklerini anlama-bilme, iletişim engellerini anlama ve bunlardan kaçınma, ebeveynin kendi genel iletişim davranışlarını bilme-anlama, çocukla etkili iletişimde uygun stratejileri bilme-uygulama, üstün yetenekliliğin getirdiği özel durumlara yönelik stratejileri bilme-uygulama ve çocuğun hayatındaki diğer insanlarla iletişimin ebeveyn-çocuk iletişimini anlama-bilme gibi amaçlara yer verilmiştir.

Colangelo ve Dettman (1983) ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla ilgili en öne çıkan ihtiyaçlarının ‘üstün yeteneklilik’ kavramını anlama olduğunu savunmuşlardır. Solow (1995) ve Delisle (2002), ebeveynlerin çocuklarını etkileyen gelişimsel etmenlerle ilgili yeterli bilgiye sahibi olmadıklarını ve çocuklarının çeşitli davranışlarına nasıl tepki vermeleri gerektiğini bilmediklerini aktarmışlardır. Bununla birlikte Solow (2001), ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarını yetiştirmesinin onları nasıl algıladıklarıyla çok ilgili olduğunu belirtmiştir. Welsh (2014) ise ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla ilgili ilk ihtiyaçlarının üstün yeteneklilik özellikleri hakkında doğru bilgiye sahip olma olduğunu, çoğu ebeveynin çocuklarının özelliklerinin farkında olmadıklarını ve üstün yeteneklilik hakkındaki önyargı ve mitlerin bilinen doğruların önüne geçebildiğini savunmuştur. Psiko-eğitim programında yer alan “Üstün yetenekli çocukların genel zihinsel, sosyal ve duygusal özelliklerini tanır.”, “Üstün yetenekli çocuk ile üstün yetenekli olmayan çocuğun karşılaştırmasını yapar.”, “Üstün yetenekli çocuk ebeveyni olmanın anlamını ve

sorumluluklarını fark eder.”, “Üstün yetenekli çocuğun gelişimsel özelliklerini bilmenin iletişimde önemini kavrar.” gibi amaçlarına yönelik kazanımların bu konuda ebeveynlere katkı sağladığı düşünülmektedir.

Üstün yetenekli çocukların özellikleri ve ihtiyaçları dikkate alındığında, ebeveynlerin çocuklarıyla açık bir iletişim kurup, duygu, düşünce ve ihtiyaçlarını karşılıklı paylaşarak çocuklarının gelişimi için onlara ne gibi fırsatlar sunabileceklerini belirlemelerinin faydalı olacağı belirtilmiştir (Stopper, 2000). Bununla birlikte üstün yetenekli çocukların sağlıklı gelişimleri için aile içinde daha fazla iletişim içinde olmaya ihtiyaç duydukları vurgulanmakta ve aile üyeleri arasında birbirlerini dinlerken ve cevap verirken açık bir iletişim kullanılması tavsiye edilmektedir (Clark, 2013; Özbay, 2013). Bu görüşler, programın içeriğinde yer alan üstün yetenekli çocuğu tanıma, etkin dinleme, iletişime açık olma, duygu ve düşüncelerin ifade edilmesinin önemini kavrama, çocukla nitelikli zaman geçirme, iletişim engellerini kullanmaktan kaçınma, iletişimde üstün yeteneklilik etmenlerini dikkate alma gibi kazanımların yer almasıyla tutarlıdır. Ebeveynlerin bu kazanımları alabildikleri için çocuklarıyla olan iletişimlerinde gelişim olduğu şeklinde değerlendirme yapılabilir.

Araştırmalar üstün yetenekli çocuklarda görülen çatışmalarının etkilerinin ebeveyn tutumlarıyla ilişkili olduğunu göstermektedir (Afat, 2013b; Huey ve diğ., 2013; Karnes ve diğ., 1984; Rudasill ve diğ., 2012; Snowden ve Christian, 1999). Demokratik ebeveyn tutumunda açık standartlara sahip, çocukların haklarını kabul eden, onlardan olgun davranışlar bekleyen ve sözlü olarak sağlıklı bir iletişimi destekleyen yaklaşımlar olduğu için ebeveyn-üstün yetenekli çocuk iletişimine daha uygun olduğu önerilmiştir (Clark, 2013; Macintyre, 2008; Meckstroth, 1990; Welsh, 2014). Uygulanan programda da demokratik ebeveyn tutumunu temel alan, olumlu ebeveyn-çocuk iletişimini destekleyen etkinliklere ve çalışmalara yer verilmiştir. Bu bakımdan uygulanan programın ebeveynlere katkı sağladığı düşünülmektedir.

Üstün yetenekli çocukların aşırı duyarlılık, derinlik ve duygusallık özellikleri, ebeveynlerin üstün yetenekli çocuğuyla iletişimde daha duyarlı olmasını gerektirir (Webb ve diğ., 2007). Uygulanan eğitim programında “çocuğun üstün yetenekli olmasıyla ilişkili davranış, tutum ve özelliklere yönelik stratejiler ve yaklaşımları tanıma” amacı belirlenmiş ve bu amaca yönelik çeşitli etkinlikler uygulanmıştır. Bu

bakımdan ebeveynlerin çocuklarının üstün yetenekliliğiyle ilgili durumlara yönelik stratejilerde gelişim gösterdikleri söylenebilir.

Çeşitli araştırmalar ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarının kardeş ilişkileriyle ilgili ihtiyaçları olduğunu belirtmektedir (Grenier, 1985; Keirouz, 1990; Kerr, 2009). Psiko-eğitim programında yer alan “Üstün yetenekli çocuğun kardeş(ler)iyile iletişimin çocuğuyla olan iletişimine etkisini bilir ve bunu hayata geçirir.” kazanımına yönelik gerçekleştirilen etkinliklerin bu ihtiyaç konusunda ebeveynlere katkı sağladığı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, bu araştırmada ebeveynin üstün yetenekli çocuğuyla iletişimini geliştirmeye yönelik olarak altı oturum şeklinde uygulanan Ebeveynin Üstün Yetenekli Çocuğuyla İletişimini Geliştirme Psiko-eğitim Programı'nın etkililiği incelenmiştir. Uygulanan programın ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla iletişimlerini anlamlı derecede geliştirdiği anlaşılmaktadır.

5.2. Öneriler

Bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular ışığında bu çalışma ve gelecekte yapılacak çalışmalara yönelik araştırmacılara, uygulamacılara ve velilere yönelik bazı öneriler aşağıda sunulmuştur.

5.2.1 Araştırma bulgularına yönelik öneriler

Bu araştırma uygulanan psiko-eğitim programının ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla iletişimlerine katkı yaptığını ortaya koymuştur. Ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarını anlamaları, hem çocuklarının hem kendilerinin ihtiyaçlarının farkına varmaları, iletişim odaklı olumlu-olumsuz tutum ve davranışları öğrenmelerinin çocuklarıyla iletişimlerine olumlu katkı yaptığı görülmüştür. Bu bağlamda üstün yetenekli çocukların derslerine giren ve rehberliklerinden sorumlu olan eğitimcilerin, ebeveynlerin ihtiyaçlarını anlamaya çalışmaları, bu ihtiyaçlara duyarlı olmaları ve bu konularda ebeveynlere destek olabilmek için bu araştırma içeriğine benzer uygulamaları okul çapında yaygınlaştırmaları faydalı olabilir. Bu çalışmalar ebeveynlere yönelik seminerler, bireysel bilgilendirmeler, atölye çalışmaları, ev ziyaretleri, grup çalışmaları şeklinde çeşitlendirilerek sunulabilir.

Bu araştırmanın odak noktası ebeveyn-üstün yetenekli çocuk iletişimi olduğu için ebeveyn çocuk iletişimine katkı yapabilecek ebeveyn tutumları, üstün yetenekli çocuk yetiştirmede dikkat edilmesi gerekenler, ebeveynin çocuklarının yeteneklerini desteklemeleri için neler yapabilecekleri gibi konuları da içeren destek çalışmalarının da yapılması faydalı olabilir. Bu destek çalışmalarını okulların rehberlik servisleri yapılandırılmış veya açık ebeveyn grupları şeklinde planlanabilir.

Bu çalışma sadece ebeveynlere yönelik hazırlanmıştır. Okul rehberlik servislerinin ebeveyn ve çocukların bir arada olduğu destek çalışmaları planlaması faydalı olabilir. Bu tür destek çalışmaları okulda ebeveyn ve çocukların birlikte olduğu atölye çalışmaları ve bunları tamamlayan ev ödevleri içerebilir.

Bu araştırmanın alan yazın taraması kapsamında üstün yetenekli çocuklar hakkında geliştirilen kaynaklar gözden geçirilmiş ve ağırlıklı olarak eğitimcilere yönelik kaynaklar geliştirildiği ve genel olarak Türkçe kaynağın az bulunduğu görülmüştür. Ebeveynlere yönelik geliştirilen kaynakların ise çok az olduğu görülmüştür. Ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarını anlamak, onlara etkili ebeveynlik yapmak ve olumlu iletişimi kurmak ve sürdürmek için kendilerini donatabilecekleri kaynakların geliştirilmesi önerilmektedir.

5.2.2 Gelecekteki araştırmalara yönelik öneriler

Ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla iletişimlerini geliştirmeye yönelik hazırlanan bir psiko-eğitim programını içeren bu araştırma bilişsel ve davranışçı yöntemlerin ağırlıklı olduğu eklektik bir yaklaşımla yürütülmüştür. Farklı kuramlara dayandırılarak hazırlanacak eğitim programlarının etkililiklerinin test edilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik araştırmalara da yer verilmelidir. Bu şekilde farklı yaklaşımlara dayalı çalışmaların karşılaştırılması mümkün olabilir.

Bu araştırma İstanbul'da bulunan özel bir okula devam eden üstün yetenekli tanısı almış çocukların ebeveynlerine uygulanmıştır. Farklı sosyoekonomik düzeylerden ebeveynlerinden oluşturulmuş grupların özellikleri ve ihtiyaçlarının da dikkate alındığı çalışmalara da gerek duyulmaktadır.

Bu çalışma sadece ebeveynlere yönelik hazırlanmıştır. Ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla iletişimlerini geliştirmelerine yönelik yapılan müdahalenin etkisini

artırmak için benzer içerikli çalışmalar aynı ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarına da yapılması faydalı olabilir.

Bu çalışmanın etkililiği ebeveynlerin kendilerini değerlendirmeleri aracılığıyla ölçölmeye çalışılmıştır. Ebeveynlerde davranış değişikliği olup olmadığını anlamak için ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarının değerlendirmelerine de olanak sağlayan ölçme araçlarının geliştirilmesine başvurulabilir.

KAYNAKLAR

- Abelman, R. (1991). Parental communication style and its influence on exceptional children's television viewing. *Roepers Review*, 14, 23-27
- Adler, D. M. (2006). *The effects of participating in support groups focusing on parenting gifted children*. Doctoral dissertation, Kent State University.
- Afat, N. (2013a). *Üstün zekâlı çocukların ebeveynlerine yönelik geliştirilen aile eğitim programının etkililiğinin sınanması*. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Afat, N. (2013b). Çocuklarda Üstün Zekânın Yordayıcı Olarak Ebeveyn Tutumları. *Hasan Âli Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 155-168.
- Akarsu, F. (2004a). Üstün Yetenekliler. Yer aldığı eser MR Şirin, A. Kulaksızoğlu & AE Bilgili (Ed.) *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı*, 127-154
- Akarsu, F. (2004b). Üstün Yetenekli Çocukların Ailelerinin Sorunları. Yer aldığı eser MR Şirin, A. Kulaksızoğlu & AE Bilgili (Ed.) *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı*, 447-460
- Akkanat, H. (2004). Üstün veya Özel Yetenekliler. Yer aldığı eser MR Şirin, A. Kulaksızoğlu & AE Bilgili (Ed.) *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı*, 447-460
- Alsop, G. (1997). Coping or counseling: Families of intellectually gifted students. *Roepers Review*, 20, 28-34.
- Alvino, J. (1995). *Considerations and strategies for parenting the gifted child* (RM95218). Storrs: University of Connecticut,
- Altıntaş, E., & İlgün, S. (2015). The perception of gifted students' parents about the term of giftedness. *Educational Research and Reviews*, 10(5), 654.
- Applebaum, A.S. (1998). *Learning to Parent the Gifted Child: Development of a Model Parenting Program to Prevent Underachievement and Other Related Emotional Difficulties in Gifted Children*. Doctoral thesis, Widener University.
- Ataman, A. (2004). Üstün yetenekli/zekâlı çocuk ile yaşamak. Yer aldığı eser MR Şirin, A. Kulaksızoğlu & AE Bilgili (Ed.) *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı*. İstanbul, 417-437.
- Ataman, A.B. (2008). *Üstün Yetenekli Çocuklarda Aile Ortamının Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi: İstanbul Bilsen Örneği*. Yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Baker, J. A. 1996), "Everyday stressors of academically gifted adolescents," *Journal of Secondary Gifted Education*, 7, 356-368.
- Betts, G. T. (1986). Development of the emotional and social needs of gifted individuals. *Journal of counseling and development*, 64(9), 587-589.
- Bricklin, P. M. (1983) Working with parents of learning disabled/gifted children. In L. H. Fox, L. Brody, & D. Tobin (Ed.), *Learning disabled/gifted children: Identification and Programming* (pp. 243-260). Baltimore, MD: University Park Press.

- Büyüköztürk, Ş. (2009). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çokluk, Ö., & Köklü, N. (2010). *Sosyal bilimler için istatistik*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Callahan, C. M., Sowa, C. J., May, K. M., Tomchin, E. M., Plucker, J. A., Cunningham, C. M., & Taylor, W. (2004). *The Social and Emotional Development of Gifted Students*. National Research Center on the Gifted and Talented.
- Callahan, C. M., & Hertberg-Davis, H. L. (Eds.). (2013). *Fundamentals of gifted education: Considering multiple perspectives*. Routledge.
- Callard-Szulgit, R. D. (2010). *Parenting and teaching the gifted*. R&L Education.
- Campbell, J., & Smith, L. M. (2013). *Families, education and giftedness: case studies in the construction of high achievement* (Vol. 3). Springer Science & Business Media.
- Cho, S., & Campbell, J. R. (2011). Differential influences of family processes for scientifically talented individuals' academic achievement along developmental stages. *Roeper Review*, 33, 33-45.
- Clark, B. (2013). *Growing Up Gifted: Developing the Potential of Children at School and at Home*, (Çev. Ed. Kaya & Ogurlu). Pearson.
- Clelland, D. A. (2009). *Needs for information and concerns of parents of gifted children in four Canadian provinces*. Doctoral dissertation, Faculty of Education-Simon Fraser University.
- Colangelo, N., & Dettman, D. (1983). A review of research on parents and families of gifted children. *Exceptional Education*, 50, 20-27'.
- Colangelo, N. & Assouline, S. G. (2000). Counseling Gifted Students. *In International handbook of giftedness and talent*, 595-608.
- Colangelo, N. & Davids, G. (2003). *Handbook of Gifted Education*, Pearson Education, Inc., Boston
- Conroy, E.H. (1987). Primary Prevention for Gifted Students: A Parent Education Group. *Elementary School Guidance and Counseling*, 22, 110-116.
- Cornell, D. G., & Grossberg, I. W. (1987). Family environment and personality adjustment in gifted program children. *Gifted Child Quarterly*, 31(2), 59-64.
- Cross, T. (2010). *On the social and emotional lives of gifted children*. Sourcebooks, Inc..
- Çağlar, D. (2004a). Üstün zekâlı çocukların özellikleri. Yer aldığı eser MR Şirin, A. Kulaksızoğlu & AE Bilgili (Ed.) *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı*, 111-125.
- Çağlar, D. (2004b). Üstün zekâlı çocukların seçimi. Yer aldığı eser MR Şirin, A. Kulaksızoğlu & AE Bilgili (Ed.) *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı*, 343-350.
- Dağ, İ., (2014). Etkili İletişimin Eğitim Yönetiminde Rolü. *Journal Of Qafqaz University- Philology And Pedagogy*, 2, 199-214.
- Dağlıoğlu, H. E., & Alemdar, M. (2010). Üstün Yetenekli Bir Çocuğun Ebeveyni Olmak. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 849-860.
- Dangel, H. L., & Walker, J. J. (1991). An assessment of the needs of parents of gifted students for parent education programs. *Roeper Review*, 14(1), 40-41.
- Davaslıgil, Ü. (2004). Üstün çocuklara sahip ailelerin eğitimi. Yer aldığı eser MR Şirin, A. Kulaksızoğlu & AE Bilgili (Ed.) *Üstün yetenekli çocuklar seçilmiş makaleler kitabı*, 461-466.
- Davis, G. A. & S. B. Rimm (2004). *Education of the Gifted and Talented*, Pearson/A and B.

- Davis-Simons, J.M. (1995). *The Effects of Parenting Workshops on the Attitudes and Reported Behaviors of Parents of Gifted Black and Latino Primary Grade Students*. Doctoral thesis, Columbia University Teachers College.
- De Campos Aspesi, C., & De Souza Fleith, D. (2006). Family Processes and Development of Giftedness. *Gifted Education International*, 21(1), 19-31.
- Delisle, J. R. (2001). Profoundly gifted guilt. *CAG Communicator*, 32. 2003, http://www.davidsongifted.org/db/Articles_id_10115.aspx (erişim tarihi 14.11.2015).
- Delisle, J. R. (2002). *Barefoot Irreverence: A Collection of Writings on Gifted Child Education*. Prufrock Press Inc.
- De Souza Fleith, D., & Guimaraes, T. G. (2006). Psychoeducational service for parents of gifted and talented students: a Brazilian experience. *Gifted Education International*, 21(1), 63-68.
- Dettmann, D. F., & Colangelo, N. (1980). A functional model for counseling parents of gifted students. *Gifted Child Quarterly*, 24, 158-161.
- Dirks, J. (1979). Parent's reactions to identification of the gifted. *Roeper Review*, 2(2), 9-10.
- Distin, K. (2006). *Gifted children: A guide for parents and professionals*. Jessica Kingsley Publishers.
- Dwairy, M. (2004). Parenting styles and mental health of Arab gifted adolescents. *Gifted Child Quarterly*, 48(4), 275-286.
- Enright, K. M., & Ruzicka, M. F. (1989). Relationship between perceived parental behaviors and the self-esteem of gifted children. *Psychological reports*, 65(3), 931-937.
- Eriş, B., Seyfi, R. ve Hanoz, S. (2008). Perceptions of Parents with Gifted Children About Gifted Education in Turkey. *Gifted and Talented International*, 23-24 (2-1), 55-65.
- Ersanlı K., Balcı S. (1998) İletişim Becerileri Envanteri: Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(10): 7- 12.
- Fertig, C. (2004). *Raising a gifted child: A parenting success handbook*. Prufrock Press.
- Fonseca, C. (2011). *Emotional intensity in gifted students: Helping kids cope with explosive feelings*. Prufrock Press Inc.
- Fornia, G. L., & Frame, M. W. (2001). The social and emotional needs of gifted children: Implications for family counseling. *The Family Journal*, 9(4), 384-390.
- Free, S. A. (2014). *Support for parents of gifted and talented children in the western region of Melbourne*. Doctoral dissertation, Victoria University.
- Garn, A. C., Matthews, M. S., & Jolly, J. L. (2012). Parents' role in the academic motivation of students with gifts and talents. *Psychology in the Schools*, 49(7), 656-667.
- Gelbrich, J. A., & Hare, E. K. (1989). The effects of single parenthood on school achievement in a gifted population. *Gifted Child Quarterly*, 33, 115-117.
- Glover, M.W. (1988). *The Effects of a Parent Education Program Upon the Parenting Attitudes of Mothers and Upon the Locus-of-Control and Self- Concept of Their Gifted Third-Graders*. Doctoral thesis, University of Missouri, Columbia.
- Grenier, M. E. (1985). Gifted children and other siblings. *Gifted Child Quarterly*, 29(4), 164-167.
- Gross, M. U. (2003). *Exceptionally gifted children*. Routledge.
- Hamachek, D. E. (1978), "Psychodynamics of normal and neurotic perfectionism," *Psychology: A Journal of Human Behavior*, Vol 15, 1 27-33.

- Hertzog, N.B. ve Bennett, T. (2004). In Whose Eyes? Parents' Perspectives on the Learning Needs of Their Gifted Children. *Roeper Review*, 26, 96-104.
- Huey, E. L., Sayler, M. F., & Rinn, A. N. (2013). Effects of family functioning and parenting style on early entrants' academic performance and program completion. *Journal for the Education of the Gifted*, 0162353213506066.
- I. Özel Eğitim Konseyi Ön Raporu, (1991). MEB Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Johnsen, S. K., (2005). *Identifying gifted students: A step-by-step guide*. Prufrock Press Inc.
- Jolly, J. L., Treffinger, D., & Inman, T. (2010). *Parenting gifted children: The authoritative guide from the National Association for Gifted Children*. Prufrock Press, Incorporated.
- Jolly, J. L., & Mathews, M. S. (2013). A critique of the literature on parenting gifted learners. *Journal for the Education of the Gifted*, 35(3), 259_290.
- Kahraman, S. & Ogurlu, Ü., (2013). Üstün Yetenekli Çocuk ile Kardeşleri Arasındaki İlişki. V. Uluslararası Türkiye Eğitim Araştırmaları Kongresi. Çanakkale, 6-9 Haziran, (1427-1433).
- Kahraman, S., & Bulut-Pedük, Ş. (2014). 6, 7 ve 8. Sınıf Üstün Yetenekli Öğrencilerin Mükemmeliyetçilik Düzeylerinin Belirlenmesi. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2014 Cilt: 16 Sayı: 2 (137-150)
- Karakuş Atabay, N. (2000). *Üstün Yetenekli Olan ve Olmayan Ergenlerin Algıladıkları Anne Baba Tutumları İle Uyum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Karakuş, F. (2010). Üstün yetenekli çocukların anne babalarının karşılaştıkları güçlükler. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 127-144.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler*. Nobel Yayın Dağıtım.
- Karnes, M. B., Shwedel, A. M., & Steinberg, D. (1984). Styles of parenting among parents of young gifted children. *Roeper Review*, 6(4), 232-235.
- Karnes, F.A. and V.R. D'Illo. (1988). "Comparison of gifted children and their parents' perception of the home environment." *Gifted Child Quarterly*, 32(2) , 277-279.
- Kaufman, S. B., & Sternberg, R. J. (2008). Conceptions of giftedness. In *Handbook of giftedness in children* (pp. 71-91). Springer US.
- Kaya, F. (2013). The role of peer nomination forms in the identification of lower elementary gifted and talented students. *Educational Research and Reviews*, 8(24), 2260.
- Kaya, F. & Delen, E. (2014). A computer-based peer nomination form to identify gifted and talented students. *Australasian Journal of Gifted Education*, 23(2), 29-36.
- Kaya, F., Ogurlu, Ü., Taşdemir, B., & Toprak, Y. (2015). Türkiye'de üstün zekâya ilişkin sosyal temsiller. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 11(2), 742-765.
- Kaya, F., Erdoğan, R., & Çağlayan, Y. (2014). Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin okula karşı tutumları ve arkadaşlık ilişkileri. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, 4(2), 107-125.
- Kaya, F., Kanık, P., & Alkın, S. (2016). Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin duygusal ve zeka ve iletişim becerileri düzeylerinin karşılaştırılması. *International Online Journal of Educational Studies*, 8(1), 229-244.
- Keirouz, K. S. (1990). Concerns of parents of gifted children: A research review. *Gifted Child Quarterly*, 34(2), 56-63.

- Kerr, B. (Ed.). (2009). *Encyclopedia of giftedness, creativity, and talent* (Vol. 2). Sage.
- Klein, B. S. (2007). *Raising gifted kids: Everything you need to know to help your exceptional child thrive*. AMACOM Div American Mgmt Assn.
- Knafo, A., & Plomin, R. (2006). Prosocial behavior from early to middle childhood: genetic and environmental influences on stability and change. *Developmental psychology*, 42(5), 771.
- Kök, B. (2012). *Üstün Zekâlı ve Yetenekli Öğrencilerde Farklaştırılmış Geometri Öğretiminin Yaratıcılığa, Uzamsal Yeteneğe ve Başarıya Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul,
- Kramer, H. J. (1988). *Anxiety, Perfectionism and Attributions for Failure in Gifted and Non-gifted Junior High School Students*. Dissertation Abstracts International, 48, 3077A.
- Kurtulmuş, Z. (2010). *Bilim ve Sanat Merkezine Devam Eden Üstün Yetenekli Çocukların Ailelerine Verilen Bilgisayar Temelli Eğitimin Aile Bireylerinin Aile İlişkilerini Algılamalarına ve Çocukların Mükemmeliyetçilik Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi*. Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Landau, E., & Weissler, K. (1993). Parental environment in families with gifted and nongifted children. *The Journal of psychology*, 127(2), 129-142.
- Lapidot-Berman, J., & Oshrat, Z. (2009). Sibling relationships in families with gifted children. *Gifted Education International*, 25(1), 36-47.
- Macintyre, C. (2008). *Gifted and talented children 4-11: Understanding and supporting their development*. Routledge.
- Mathews, F. N., West, J. D., & Hosie, T. W. (1986). Understanding families of academically gifted children. *Roepers Review*, 9(1), 40-42.
- May, K. M. (1994). A developmental view of a gifted child's social and emotional adjustment. *Roepers Review*, 17, 105-109.
- May, K. M. (2000). Gifted children and their families. *The family journal*, 8(1), 58-60.
- Meckstroth, E. A. (1990). Parents' role in encouraging highly gifted children. *Roepers Review*, 12(3), 208-210.
- Meckstroth, E. A. (1991). Guiding the parents of gifted children: The role of counselors and teachers. *Counseling gifted and talented children: A guide for teachers, counselors, and parents*. Norwood, NJ: Ablex.
- Meckstroth, E. (1992). Family issues: Paradigm shifts into giftedness. *Roepers Review*, 15(2), 91-92.
- Milgram, R. M. (1991). *Counseling gifted and talented children: A guide for teachers, counselors, and parents*. ABC-CLIO.
- Milli Eğitim Bakanlığı. *Bilim Sanat Merkezleri Yönergesi*, Mart 2009/2618 http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2593_0.html (Erişim tarihi, 13. 09. 2015).
- Moon, S. M., Jurich, J. A., & Feldhusen, J. F. (1996). Families of gifted children: cradles of development. In R. C. Friedman, & K. B. Rogers (Eds.), *Talent in context: historical and social perspectives on giftedness* (pp. 81-99). Washington, DC: APA.
- Moon, S. M., Kelly, K. R., & Feldhusen, J. F. (1997). Specialized counseling services for gifted youth and their families: A needs assessment. *Gifted Child Quarterly*, 41(1), 16-25.
- Moon, S. M., & Hall, A. S. (1998). Family therapy with intellectually and creatively gifted children. *Journal of Marital and Family Therapy*, 24, 59-80.

- Moon, S. M. (2003). Counseling families. In N. Colangelo & G. A. Davis (Eds.), *Handbook of gifted education* (3rd ed., pp. 388–402). Boston, MA: Allyn & Bacon
- Montgomery, D. (2009). Why do the gifted and talented underachieve? How can masked and hidden talents be revealed. *Able, gifted and talented underachievers*, 3-40.
- Morawska, A., & Sanders, M. (2009a). An evaluation of a behavioural parenting intervention for parents of gifted children. *Behaviour Research and Therapy*, 47(6), 463-470.
- Morawska, A. & Sanders, M. (2009b). Parenting Gifted and Talented Children: Conceptual and Empirical Foundations. *Gifted Child Quarterly*, 53 (3), 163-173.
- Neihart, M., Pfeiffer, S., & Cross, T. (2015). *The social and emotional development of gifted children: What do we know?*. Sourcebooks, Inc..
- Ogurlu, Ü. & Yaman, Y. (2013). Ebeveynlerin Üstün Zekâlı ve Yetenekli Çocuklarıyla İlgili Rehberlik İhtiyaçları. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, 81-94
- Olszewski, P., Kulieke, M., & Buescher, T. (1987). The influence of the family environment on the development of talent: A literature review. *Journal for the Education of the Gifted*, 11(1), 6-28.
- Olszewski-Kubilius, P. (2002). Parenting practices that promote talent development, creativity, and optimal adjustment. *The social and emotional development of gifted children: What do we know*, 205-212.
- Olszewski-Kubilius, P. (2008). The role of the family in talent development. In *Handbook of giftedness in children* (pp. 53-70). Springer US.
- Olszewski-Kubilius, P., Lee, S. Y., & Thomson, D. (2014). Family environment and social development in gifted students. *Gifted Child Quarterly*, 0016986214526430.
- Özbay, Y., & Palancı, M. (2011). Üstün yetenekli çocuk ve ergenlerin psikososyal özellikleri. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (22), 89-108.
- Özbay, Y. (2013). Üstün yetenekli çocuklar ve aileleri. *TC Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü*.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. PDREM Yayınları.
- Peterson, J. S., & Moon, S. M. (2008). Counseling the gifted. In *Handbook of giftedness in children* (pp. 223-245). Springer US.
- Peterson, J. S. (2009). Myth 17: Gifted and talented individuals do not have unique social and emotional needs. *The Gifted Child Quarterly*, 53(4), 280.
- Porter, L. (2005). *Gifted young children: A guide for teachers and parents*. Open University Press.
- Probst, B. (2005, April). Managing life with a gifted child: What to do when your gifted child is driving you crazy. *Twice Exceptional Newsletter*. http://www.sengifted.org/articles__parenting/Probst_ManagingLifeWithAChallengingChild.htm 1 (Erişim tarihi 25.11.2015).
- Raymond, C., Christopher, M. ve Wilson, H.B. (2010). Seng Parent Groups: Surveys Says [Bildiri]. *State Gifted Conference*.
- Reichenberg, A., & Landau, E. (2009). Families of gifted children. In *International handbook on giftedness* (pp. 873-883). Springer Netherlands.
- Reis, S. M., & Renzulli, J. S. (2011). Intellectual giftedness. *The Cambridge handbook of intelligence*, 235-252.

- Rimm, S., & Lowe, B. (1988). Family environments of underachieving gifted students. *Gifted Child Quarterly*, 32(4), 353-359.
- Rimm, S. B. (1996). Parenting for achievement. *Roeper Review*, 19(1), 57-59.
- Rimm, S. B. (2006). *Keys to parenting the gifted child*. Great Potential Press, Inc..
- Roberts, S. M. & Lovett, S. B., (1994), "Examining the "F" in gifted: Academically gifted adolescents' physiological and affective responses to scholastic failure". *Journal for the Education of the Gifted*, 17, 241-259.
- Robinson, C.C., Mandlaco, B., Olsen, S.F., & Hart, C.H. (1995). Authoritative, authoritarian and permissive parenting practices: Development of a new measure. *Psychological Reports*, 77, 819-830.
- Robinson, A., Shore, B. M., & Enersen, D. L. (2006). *Best practices in gifted education: An evidence-based guide*. Sourcebooks, Inc.
- Roedell, W. C. (1986). Socioemotional vulnerabilities of young gifted children. *Journal of Children in Contemporary Society*, 18(3-4), 17-29.
- Rotigel, J. V. (2003). Understanding the young gifted child: Guidelines for parents, families, and educators. *Early Childhood Education Journal*, 30(4), 209-214.
- Rudasill, K. M., Adelson, J. L., Callahan, C. M., Houlihan, D. V., & Keizer, B. M. (2012). Gifted students' perceptions of parenting styles: Associations with cognitive ability, sex, race, and age. *Gifted Child Quarterly*, 0016986212460886.
- Sak, U. (2014). *Üstün zekâlılar: Özellikleri, tanınmaları, eğitimleri*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Saranlı, A. G., (2011). *Üstün yetenekli çocukların ailelerine yönelik geliştirilen aile rehberliği programlarının etkililiğinin incelenmesi*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Saranlı, A. G., & Metin, N. T. (2012). Social-emotional problems observed in gifted children. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 45(1), 139.
- Sartaj, B., & Aslam, N. (2010). Role of authoritative and authoritarian parenting in home, health and emotional adjustment. *Journal of Behavioural Sciences*, 20(1), 47.
- Schader, R. M. (2008). Parenting. In J. A. Plucker & C. M. Callahan (Eds.), *Critical issues and practices in gifted education* (pp. 479-492). Waco, TX: Prufrock Press.
- Schilling, S. R., Sparfeldt, J. R., & Rost, D. H. (2006). Families with gifted adolescents. *Educational Psychology*, 26(1), 19-32.
- Schuler, P. A. (1997). "Characteristics and Perceptions of Perfectionism in Gifted Adolescents in a Rural School Environment", Yayınlanmamış Doktora Tezi, University of Connecticut.
- Schuler, P. A. (2000), "Perfectionism and Gifted Adolescents," *Journal of Secondary Gifted Education*, 11 (4), 183-197.
- Segrin, C., & Flora, J. (2011). *Family communication*. Routledge.
- Silverman, L. K., & Kearney, K. (1989). Parents of the extraordinarily gifted. *Advanced development*, 1(1), 41-56.
- Silverman, L. K. (1993). *Counseling the gifted and talented*. Love Publishing Co, Denver.
- Silverman, L. K. (1997a). The construct of asynchronous development. *Peabody Journal of Education*, 72, 36-58

- Silverman, L. K. (1997b). Family counseling with the gifted. In N. Colangelo & G. A. Davis (Eds.), *Handbook of gifted education* (pp. 382-397). Boston: Allyn and Bacon.
- Silverman, L. K. (2002). *Social development or socialization?* <http://www.gifteddevelopment.com/psychological-needs/social-development-or-socialization> (Erişim tarihi 10.10.2015).
- Silverman, L. K., & Golon, A. S. (2008). Clinical practice with gifted families. In *Handbook of giftedness in children* (pp. 199-222). Springer US.
- Silverman, L. K. (2013). *Giftedness 101*. Springer Publishing Company.
- Smutny, Joan F. *The Young Gifted Child: Potential and Promise, An Anthology*, NJ:Hampton Press, Cresskill, 1998.
- Snowden, P. L., & Christian, L. G. (1999). Parenting the young gifted child: Supportive behaviors. *Roeper Review*, 21(3), 215-221.
- Socha, T. J., & Stamp, G. H. (2013). *Parents, children, and communication: Frontiers of theory and research*. Routledge.
- Solow, R. E. (1995). Parents' reasoning about the social and emotional development of their intellectually gifted children. *Roeper Review*, 18(2), 142-146.
- Solow, R. (2001). Parents' conceptions of giftedness. *Gifted child today*, 24(2), 14-22.
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Dornbusch, S. M., & Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement: Authoritative parenting, school involvement, and encouragement to succeed. *Child development*, 63(5), 1266-1281.
- Stephens, K. R. (1998, September). Promoting gifted education: A parent's guide to public relations. *Parenting for High Potential*, 7, 15.
- Sternberg, R. J. (1993). The concept of 'giftedness': A pentagonal implicit theory. *The origins and development of high ability*, 5-21.
- Stopper, M. J. (2000). *Meeting the Social and Emotional Needs of Gifted and Talented Children*. David Fulton Publishers.
- Strip, C., & Hirsch, G. (2001). Trust and Teamwork the Parent-Teacher Partnership for Helping the Gifted Child. *Gifted Child Today*, 24(2), 26-30.
- Strom, R., Strom, S., Strom, P., & Collinworth, P. (1995). Parent competence in families with gifted children. *Journal for the Education of the Gifted*, 18(1), 39-54.
- Sutherland, M. (2008). *Developing the gifted and talented young learner*. Sage.
- Şahin, F. T., & Kalburan, F. N. C. (2009). Aile Eğitim Programları ve Etkililiği: Dünyada Neler Uygulanıyor?. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(25), 1-12.
- Şahin, S & Aral, N., (2012). Aile içi iletişim. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2012, 1(3), 55-66.
- Tannenbaum, A. (1992). Early signs of giftedness: Research and commentary. *Journal for the Education of the Gifted*. Vol 15(2), 1992, 104-133.
- Tannenbaum, A. J., (2003). The Nature and Nurture of Giftedness. In N. Colangelo & G. A. Davis (Eds.), *Handbook of gifted education* (3rd ed., pp. 45-59). Boston, MA: Allyn & Bacon
- Thomson, M. (2006). *Supporting gifted and talented pupils in the secondary school*. Sage.

- Vangelisti, A. L. (Ed.). (2012). *The Routledge handbook of family communication*. Routledge.
- Webb, J. T., & DeVries, A. R. (1998). *Gifted parent groups: The SENG Model*. Scottsdale, AZ: Gifted Psychology Press.
- Webb, J. T., Gore, J. L., & Amend, E. R. (2007). *A parent's guide to gifted children*. Great Potential Press, Inc..
- Welsh, B. J. (2014). *The relationship between identified gifted and talented children and their parents*. Doctoral Dissertation, St. John's University, School Of Education And Human Services.
- Yavuzer, H. (2005). *Çocuk Eğitimi El Kitabı*, 19. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Yavuzer, H. (2013). *Ana-Baba Okulu*. Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, D. (2015). *Üstün Yetenekliler İçin Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Uygulamaları*. Nobel Yayınları.
- Yoo, J. E., & Moon, S. M. (2006). Counseling needs of gifted students: An analysis of intake forms at a university-based counseling center. *Gifted Child Quarterly*, 50(1), 52-61.

EKLER

EK A Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği

EK B Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği-Üstün Zekâlı Çocuğu Olan Ebeveynler

EK C Ebeveynin Üstün Yetenekli Çocuğuyla İletişimi Geliştirme Psiko-eğitim Programı

EK D Araştırmanın Uygulanmasına İlişkin Etik Kurul Yazısı

EK E Katılımcı Sertifikası

EK A Ebeveynin Çocuğuyla İletişimi Ölçeği

Ad-Soyad :		Her zaman	Sıklıkla	Bazen	Nadiren	Hiçbir zaman
Anketi dolduran : ☐ Anne ☐ Baba						
Yaş :						
Öğrenim durumu :						
1	Çocuğumla kurduğum iletişimin niteliği, onun sorumluluklarını yerine getirmesini kolaylaştırır					
2	Çocuğumun anlattığı konuların önemsiz olduğunu düşündüğümde genellikle şakaya vururum					
3	Çocuğumla kurduğum iletişimin niteliği, onu disipline etmemi kolaylaştırır					
4	Kullandığım iletişim tarzı çocuğumun sınırlarını anlamasını kolaylaştırır					
5	Çocuğum için koyduğum kuralları onun anlayacağı şekilde açıklarım					
6	Çocuğumla iletişim kurarken onun ne hissediyor olabileceğini anlarım					
7	Çocuğum yanlış bir davranış yaptığında bunu anlaması için onunla rahatça konuşurum					
8	Çocuğumla konuşurken genellikle kendimi ona öğüt verirken bulurum					
9	Bir durum hakkında gerçekten ne düşündüğümü çocuğumla paylaşıyorum					
10	Çocuğumu beni dinlemediğinde ona gözdağı vererek konuşurum					
11	Çocuğum düşüncelerini benimle paylaşır					
12	Çocuğumla iletişimimi aksatacak engelleri kullanmaktan kaçınırım					
13	Çocuğum duygularını benimle paylaşır					
14	Çocuğum canını sıkın bir durum olunca bunu benimle paylaşabileceğini bilir					
15	Çocuğumu dinlerken başkalarını ona örnek gösteririm					
16	Çocuğumu dinlerim					
17	Çocuğuma bir sorumluluk verirken bunu ona en iyi şekilde ifade etmenin yollarını bilirim					
18	Çocuğumu fikirlerini ifade etmesi konusunda cesaretlendiririm					
19	Çocuğumla kurduğum iletişimin niteliği, onun motivasyonunu artırır					
20	Çocuğumla iletişim kurarken onun kişisel haklarına saygı duymaya özen gösteririm					
21	Çocuğum benimle her konuyu rahatça konuşur					
22	Çocuğumun fikirlerine değer veririm					
23	Çocuğumla iletişim kurarken içten olmaya çalışırım					
24	Çocuğumla iletişim kurarken potansiyelinin/yeteneklerinin getirdiği özelliklerine dikkat ederim					
25	Çocuğumla iletişim kurarken onun ne düşünüyor olabileceğini anlarım					
26	Çocuğumla iletişimimi geliştirmek için yapabileceklerimi araştırırım					
27	Çocuğumun konuşmak istediği konuyu dinlemek istemediğimde konuyu değiştiririm					

EK B Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği-Üstün Zekâlı Çocuğu Olan Ebeveynler

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
1	Çocuğumun neleri yapabileceğini ve yapamayacağını kestiririm					
2	Üstün zekâlı çocuk tanımının ne anlama geldiğini bilirim					
3	Çocuğumun ihtiyaçlarının tam olarak farkındayım					
4	Çocuğumun gelişimi için desteklemem gereken alanları biliyorum					
5	Çocuğumun gelişimi için desteklemem gereken alanları tam olarak destekliyorum					
6	Çok hızlı ve çabuk öğrenmesinin gelecekte sorun yaratmasından endişelenirim					
7	Başarısız olmaktan korkması hata yapmasını engeller					
8	Motivasyonu düştüğü zaman yaşayabileceği sorunların farkındayım					
9	Motivasyonunu yüksek tutmanın yollarını bilirim					
10	Okul etkinliklerinde karşı motivasyonunu arttırmak için evde verebileceğim destekleri bilirim					
11	Çocuğumuz hakkındaki beklentilerimiz eşimle tutarlıdır					
12	Çocuğumun güvenli riskler almasını desteklerim					
13	Yapabileceği her işi yapabilmesi için fırsat sunarım					
14	Fikirlerini sabırla dinlerim					
15	Sorumluluk duygusu doğuştan gelir					
16	Evde herşeyi çocuğumuzun istediği gibi yapmaya çalışırız					
17	Her alanda en iyi olmak istemesi başarı getirir					
18	Kendine yüksek ve katı hedefler koyması her zaman başarı getirir					
19	Bir hayali varsa ulaşması için ben ondan daha çok çabalarım					
20	Bir hayali varsa ulaşması için ihtiyaç duyduğu desteği veririm					
21	Çatışmalı durumlarda uygulayabileceğim yöntemi bilirim.					
22	Çocuğum çatışma yaşadığında takınmam gereken tavrı biliyorum					
23	Çatışmalarımızı kazanacağım şekilde yönetirim					
24	Çocuğum, iyiliği için benim dediklerime uymalıdır.					
25	Stresli durumlarda nasıl ona nasıl destek verebileceğimi biliyorum					
26	Yaşadığı stresin zarar vermesini engellemek için yapabileceklerimi biliyorum					
27	Stresini kontrol altında tutmasını sağlarım					
28	Kendinden büyüklerle vakit geçirmesinden endişelenirim					
29	Kendini farklı hissetmemesi için elimden geleni yaparım					
30	Arkadaşlarıyla sorun yaşadığında ne yapacağımı bilirim.					
31	Yaşlılarıyla oynamaktan sıkılması düzeltilmesi gereken bir sorundur					
32	Eğitim ortamında yaşanabilecek sorunlarda başvurmam gereken destek noktalarını biliyorum					
33	Eğitim alanında destek verebilecek kurumlardan haberdarım					
34	Farklılığını ilk fark ettiğim andan beri profesyonel destek alıyorum					
35	Nitelikli zaman geçirmenin anlamını biliyorum					
36	Çocuğumla her gün nitelikli zaman geçiriyorum					
37	Çocuğuma karşı davranışlarım konusunda endişelerim var					
38	Okul ortamına sunabileceğim destek hakkında fikrim var					
39	Çocuğumun eğitsel ihtiyaçlarını tüm yönleriyle farkındayım					

EK C Ebeveynin Üstün Yetenekli Çocuğuyla İletişimini Geliştirme Psiko-Eğitim Programı

1. OTURUM

Amaçlar:

Üstün yetenekli çocuğunun genel özelliklerini bilmek, eğitim programının amacını anlamak

Kazanımlar:

1. Eğitim programının amaç ve kazanımlarını öğrenir, grup üyeleriyle tanışır.
2. Eğitim programıyla ilişkili sorumluluklarını fark eder.
3. Grup kurallarının oluşumuna katılır ve kuralları kabul eder.
4. Üstün yetenekli çocukların genel zihinsel, sosyal ve duygusal özelliklerini tanıır.
5. Üstün yetenekli çocuk ile üstün yetenekli olmayan çocuğun karşılaştırmasını yapar.
6. Üstün yetenekli çocukla iletişimde üstün yeteneklilik özelliklerinin etkisini ilişkilendirir.
7. Üstün yetenekli çocukla iletişimde sosyal ve duygusal özellikleri dikkate almanın ihtiyacını fark eder.

Süre: 120 dakika

Gerekli Materyaller: Laptop, projeksiyon, tahta, tahta kalem, fon kağıtları, keçeli kalemler, Form-1/2/3/4/5/6, bilgi kartları

Sürec:

1. Uygulayıcı katılımcıları karşılar ve kendini tanıtır. Katılımcıları kendilerini tanıtmalarına davet eder.
2. Uygulayıcı programın tanıtımını yapar. Katılımcılara program tanıtımının bulunduğu Form-1'i dağıtır. Bu form üzerinden programın içeriği, önemi, amaçları, oturum sayısı ve süreleri, uygulayıcı ve katılımcı sorumlulukları hakkında bilgi verir.
3. Uygulayıcı katılımcılara programdan beklentilerini ve program hakkında soruları olup olmadığını sorar.
4. Uygulayıcı grubun aksamadan devam etmesi için bazı kuralların belirlenmesi gerektiğinden bahseder. Katılımcılara grubun işleyişi için gerekli kuralların neler olabileceğini sorar. Katılımcıların ve uygulayıcının görüşleriyle grup kuralları netleştirilir. Kurallar yazılarak katılımcıların imzalamaları istenir.

5. Katılımcıların üstün yetenekli çocukları hakkında kısaca bilgi vermeleri istenir. Çocukların yaşları, cinsiyetleri, sınıfları, ne zaman ve nasıl üstün yetenekli tanısı konulduğu sorulur.
6. Katılımcılara Form-2 tanıtılır. Bu formda çocukları hakkında cevaplamaları beklenen sorular açıklanır. Katılımcılar formları doldurduktan sonra gönüllü katılımcıların cevapları dinlenir. Sonrasında katılımcılara üstün yetenekli çocukların özelliklerinin yer aldığı Form-3 dağıtılır ve katılımcıların Form-2 de verdikleri cevaplardan hangilerinin üstün yetenekli çocukların hangi özellikleriyle benzer olduğunu bulup form üzerine not almaları istenir. Katılımcıların cevapları dinlenir. Üstün yetenekli çocukların öne çıkan özellikleri özetlenir ve her çocuğun bütün özelliklere sahip olamayacağı vurgulanır.
7. Katılımcılardan çocuklarıyla aynı yaşta olan akraba, komşu, arkadaş veya okul çevresinden üstün yetenekli tanısı almamış üç çocuk düşünmeleri istenir. Katılımcılara fon kâğıtları ve keçeli kalemler verilir. Bu kâğıtları kalemle üçe bölmeleri ve düşündükleri çocukların isimlerini yazmaları istenir. Sonrasında kendi çocuklarının yapabildikleri ve sahip oldukları özelliklerle, bu çocukların yapamadığı ve sahip olmadıkları özellikleri yazmaları istenir. Katılımcıların cevapları dinlenir. Üstün yetenekli olan ve olmayan çocukların farkları vurgulanır.
8. Katılımcılara üstün yetenekli çocuklar hakkında çeşitli bilgi ve görüşlerin olduğu uygulayıcı tarafından hazırlanan kartlar dağıtılır. Bu kartlardan hangilerinin doğru bilgi, hangilerinin ise doğru bilinen yanlışlar (mitler) olduğunu bulmaları istenir. Cevaplar tartışılır. Üstün yetenekli çocuklar hakkındaki mitler özetlenir.
9. Katılımcılara üstün yetenekli bir çocuk annesi vakasının yer aldığı Form-4 dağıtılır. Burada Lale Hanım'ın üstün yetenekli çocuğuyla iletişimi hakkında tartışma açılır. Lale Hanım'ın iletişim kurmasında zorlandığı durumlar ve bunların muhtemel sebepleri tartışılır. Leyla'nın hangi özelliklerinin iletişimi zorlaştırdığı sorulur. Katılımcılara başka hangi üstün yeteneklilik özelliklerinin ebeveynin çocuğuyla iletişimini zorlaştırabileceği sorulur. Kendi çocuklarıyla benzer durumlar yaşayıp yaşamadıkları sorulur. Tartışma özetlenerek etkinlik sonlandırılır.
10. Katılımcılara üstün yetenekli çocukların gelişimsel özelliklerinin bilinmemesinin ebeveynler için ne gibi zorluklar doğurabileceği sorulur. Her bir katılımcının en az bir cevap vermesi istenir ve cevaplar tahtaya yazılır. Katılımcılara üstün yetenekli çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerinde bilinmesi gerekenlerin yer aldığı

Form-5 dağıtılır. Ardından Form-6'da yer alan Metin vakası ekrana yansıtılır ve katılımcılardan okumaları istenir. Metin'in öne çıkan hangi sosyal ve duygusal özelliklerinin Metin'in diğer insanlarla iletişimini nasıl etkilediği sorulur. Üstün yeteneklilerde sosyal ve duygusal gelişimin çocuklarla iletişimde etkisi vurgulanır. Katılımcılara kendi çocuklarıyla benzer durumlar yaşayıp yaşamadıkları sorulur. Tartışma özetlenerek etkinlik sonlandırılır.

11. Katılımcıların sorularının olup olmadığı sorulur. Oturumun genel bir değerlendirmesi ve özeti yapılır. Sonraki oturum hakkında bilgi verilerek oturum sonlandırılır.

2. OTURUM

Amaçlar:

İletişime engel olan durum, davranış ve tutumları fark etmek

Kazanımlar:

1. Kişilerarası iletişime engel olan davranış ve tutumları tanıır.
2. İletişim engelleri ile etkisiz ebeveyn çocuk iletişimini ilişkilendirir.
3. Üstün yetenekli çocukla iletişimde iletişim engellerinin etkisini değerlendirir.

Süre: 90 dakika

Gerekli Materyaller: Laptop, projeksiyon, tahta, tahta kalem, fon kağıtları, keçeli kalemler, Form-7/8/9/10

Sürec:

1. Uygulayıcı katılımcıları karşılar. Önceki oturum hakkında katılımcıların görüşlerini alır. Bu oturumun kazanımlarını ve ilgili etkinliklerini tanıtır.
2. Katılımcılara kişilerarası iletişime engel olan durum, tutum ve davranışların neler olabileceği sorulur. Katılımcıların cevapları dinlenir ve cevaplar tartışılır.
3. Katılımcılara iletişim engellerinin yer aldığı Form-7 dağıtılır ve okumaları beklenir. Burada belirtilen tutum ve davranışlar hakkında katılımcıların görüşleri sorulur. Katılımcılara renkli fon kâğıtları dağıtılır ve şu yönergeler verilir: "Bu formda yer alan iletişim engellerine daha önce maruz kaldınız mı? Cevabınız evetse, hangi durumda nasıl bir engelle karşılaştığınızı yazın (3 örnek). Bu engellerin size nasıl hissettirdiğini açıklayın.". Gönüllü katılımcılardan yaşantılarını paylaşmaları istenir. Ardından şu yönergeyle etkinliğe devam edilir: "Bu formda yer alan iletişim engellerini daha önce siz uyguladınız mı? Cevabınız evetse, hangi durumda nasıl bir engeli kullandığınızı yazın (3 örnek).

Bu engeller muhataplarınıza nasıl hissettirmiş olabilir?”. Gönüllü katılımcılardan yaşantılarını paylaşmaları istenir. İletişim engellerinin insanlarda uyandırdığı olumsuz duygular vurgulanarak etkinlik sonlandırılır.

4. Katılımcılara bir ebeveyn-çocuk ilişkisi vakasının olduğu Form-8 dağıtılır. Sırasıyla şu sorular sorulur:

“Merve’nin annesiyle ve babasıyla olan iletişimi hakkında ne düşünüyorsunuz?”

“Burada hangi iletişim engellerinin örneklerini görmekteyiz?”

“Merve’nin duyguları nelerdir/neler olabilir?”

“Buradaki ebeveyn-çocuk ilişkisinin devamında neler olabilir?”

Katılımcıların cevapları dinlendikten sonra ebeveyn-çocuk iletişimde engellerin etkisi vurgulanır ve tartışma özetlenerek etkinlik sonlandırılır.

5. Katılımcılara ebeveynlerin üstün yetenekli çocuklarıyla etkileşimlerinin anlatıldığı bir vakanın olduğu Form-9 dağıtılır. Katılımcıların eşleriyle birlikte bu vaka üzerinde çalışarak hangi tür engellerin, ebeveyn-çocuk iletişimini nasıl etkilediğini ve burada hangi üstün yeteneklilik özelliklerinin de iletişimde etkili olduğunu tartışmaları istenir. Gönüllü katılımcılardan tartıştıklarını grupla paylaşmaları istenir ve etkinlik sonlandırılır.
6. Sonraki oturuma kadar katılımcılardan yapmaları beklenen ödevin yer aldığı Form-10 dağıtılır ve ödev açıklanır.
7. Katılımcıların sorularının olup olmadığı sorulur. Oturumun genel bir değerlendirmesi ve özeti yapılır. Sonraki oturum hakkında bilgi verilerek oturum sonlandırılır.

3. OTURUM

Amaçlar:

Kendi iletişim becerileri ile üstün yetenekli çocukla yaşanan/yaşanabilecek iletişim davranışları/durumları hakkında farkındalık kazanmak

Kazanımlar:

1. Genel olarak iletişimde kullandığı davranış örüntülerini ve iletişim becerilerini tanıır.
2. Üstün yetenekli çocukla iletişimde kullandığı davranış örüntülerini ve iletişim becerilerini tanıır.

3. Üstün yetenekli çocuğuyla iletişimde kendini yeterli ve yetersiz gördüğü alanları fark eder.
4. Sahip olduğu ebeveynlik tutumlarını inceler.
5. Üstün yetenekli çocuğuyla yaşadığı iletişim davranışlarını/durumlarını değerlendirir.
- 6.Sahip olduğu ebeveynlik tutum ve davranışlarıyla üstün yetenekli çocuğuyla yaşadığı/yaşayabileceği sorunları ilişkilendirir.

Süre: 120 dakika

Gerekli Materyaller: Laptop, projeksiyon, tahta, tahta kalem, fon kağıtları, keçeli kalemler, Form-11/12/13/14

Sürec:

1. Uygulayıcı katılımcıları karşılar. Önceki oturum hakkında katılımcıların görüşlerini alır. Bu oturumun kazanımlarını ve ilgili etkinliklerini tanıtır.
2. Önceki oturumda verilen ödevler hatırlatılır. Katılımcıların cevapları dinlenir ve ödevlerin onlara ne kattığı sorulur.
3. Katılımcılara renkli fon kâğıtları dağıtılır. Katılımcılardan genel olarak nasıl iletişim kurduklarını ve ne tür iletişim davranışlarına sahip olduklarını bireysel olarak sorgulamaları istenir. Sonrasında eşlerinin nasıl iletişim kurduklarını ve ne tür iletişim davranışlarına sahip oldukları hakkındaki kendi görüşlerini sorgulamaları istenir. Kâğıdın bir yüzüne kendileri hakkındaki değerlendirmeleri, diğer tarafına da eşleri hakkındaki değerlendirmeleri yazmaları istenir. Eşlerinin kendileri hakkındaki görüşleri ile kendilerinin kendileri hakkındaki görüşleri arasında ne kadar benzerlik veya ayrılık olduğunu tartışmaları istenir. Gönüllü katılımcıların paylaşımları dinlenir ve etkinlik sonlandırılır.
4. Katılımcılara İletişim Becerileri Envanterinin (Ersanlı ve Balcı, 1998) yer aldığı Form-11 dağıtılır. Envanteri cevapladıktan sonra değerlendirmesi yapılır. Katılımcılara sonuçların kendilerini ne kadar yansıttığı sorulur. Sonuçlarda daha önce kendileri hakkında fark etmedikleri yönlerinin olup olmadığı sorulur. Bireyin kendi iletişim davranışlarını tanımasının kişilerarası iletişime katkısı ve önemi vurgulanır ve etkinlik sonlandırılır.
5. Katılımcılardan çocuklarıyla kurdukları iletişimi sorgulamaları istenir. Bu iletişimde iyi hissettikleri ve kötü hissettikleri durumları düşünerek Form-12'yi

doldurmaları istenir. Gönüllü katılımcıların paylaşımları dinlenir ve etkinlik sonlandırılır.

6. Katılımcılardan çocuklarının ebeveyn iletişim davranışları hakkında ne düşünüyor olabileceklerini düşünmeleri istenir. Çocuklarının gözünden/bakış açısından kendilerine bir mektup yazmaları istenir. Gönüllü katılımcıların paylaşımları dinlenir. Çocukların ebeveynleri algılamaları ile ebeveynlerin kendilerini algılamalarının tutarlılığının etkili çocuk-ebeveyn iletişimindeki yeri ve önemi tartışılır ve etkinlik sonlandırılır.
7. Ekran ebeveynlik tutumlarının açıklamasının bulunduğu Form-13 yansıtılır ve katılımcılardan formu okuyarak kendi tutumlarını sorgulamaları istenir. Katılımcılara renkli fon kâğıtları dağıtılarak bu kâğıtları üç parçaya bölmeleri, her bir bölmenin başına kendilerini, eşlerini ve çocuklarını temsil eden işaretler çizmeleri istenir. Bu bölmelere kendilerine eşlerine ve çocuklarına göre hangi ebeveyn tutumlarına sahip olduklarını yazmaları istenir. Eşlerin yazılan görüşlere katılıp katılmadıkları sorulur. Gönüllü katılımcıların paylaşımları dinlenir ve etkinlik sonlandırılır.
8. İlk oturumda üstün yetenekli çocukların bazı özelliklerinin iletişime engel olabildiği hatırlatması yapılır ve katılımcılara kendi hayatlarında bununla ilgili örnekler olup olmadığı sorulur. Katılımcıların cevapları dinlendikten sonra hangi ebeveyn tutumlarının hangi üstün yeteneklilik özelliklerinde iletişim problemine sebep olabileceği sorulur ve katılımcıların eşleriyle bunu tartışmaları istenir. Gönüllü katılımcıların paylaşımları dinlenir ve etkinlik sonlandırılır.
9. Sonraki oturuma kadar katılımcılardan yapmaları beklenen ödevin yer aldığı Form-14 dağıtılır ve ödev açıklanır.
10. Katılımcıların sorularının olup olmadığı sorulur. Oturumun genel bir değerlendirmesi ve özeti yapılır. Sonraki oturum hakkında bilgi verilerek oturum sonlandırılır.

4. OTURUM

Amaçlar:

Üstün yetenekli çocukla etkili iletişim için gerekli genel stratejileri öğrenip uygulamaya başlamak

Kazanımlar:

1. Etkin ve yansıtıcı dinlemenin önemini anlar ve uygular.

2. Geribildirim vermenin önemini fark eder ve etkili geribildirim verme davranışlarını öğrenerek uygular.
3. İletişimde dili etkili kullanmayı öğrenir ve uygular.
4. Duygu ve düşüncelerin ifade edilmesinin iletişimde önemini fark eder ve hayata geçirir.
5. İletişime açık ebeveynlerin özelliklerini keşfeder, kendi ebeveynlik davranışlarıyla karşılaştırır.
6. Çocukla nitelikli zaman geçirmenin önemini kavrar, buna yönelik fikirler geliştirir ve uygular.

Süre: 120 dakika

Gerekli Materyaller: Laptop, projeksiyon, tahta, tahta kalemi, fon kağıtları, keçeli kalemler, Form-15/16/17/18/19/20/21/22/23

Sürec:

1. Uygulayıcı katılımcıları karşılar. Önceki oturum hakkında katılımcıların görüşlerini alır. Bu oturumun kazanımlarını ve ilgili etkinliklerini tanıtır.
2. Önceki oturumda verilen ödev hatırlatılır. Katılımcıların cevapları dinlenir ve ödevlerin onlara ne kattığı sorulur.
3. Katılımcılara dinlemenin ne olduğu ve ne gibi tarzları olabileceği soruları yöneltilir. Cevaplar dinlendikten sonra farklı dinleme tarzlarının anlatıldığı Form-15 dağıtılır. Katılımcıların hangi dinleme tarzlarının etkili iletişim için daha etkili olabileceğini eşleriyle tartışmaları istenir. Gönüllü katılımcıların paylaşımları dinlenir. Etkin ve yansıtıcı dinlemenin açıklaması yapılır ve örnekler verilir. Katılımcılardan başka örnekler vermeleri istenir. Form-16 tanıtılır ve buradaki durumlara etkin ve yansıtıcı dinleme yoluyla nasıl cevap verilebileceği sorulur. Cevaplar dinlenir ve tartışılır. Etkin ve yansıtıcı dinlemenin önemi ve gerekliliği vurgulanarak etkinlik sonlandırılır.
4. Katılımcılardan hangi durumlarda çocuklarına nasıl geribildirimler verdiklerini düşünüp eşleriyle tartışmaları istenir. Form-17 dağıtılarak formda verilen durumları yaşayıp yaşamadıkları sorulur ve yaşadıkları durumlara çocuklarına geribildirim verdilerse bunları yazmaları istenir. Gönüllü katılımcıların paylaşımları dinlenir. Form-18 tanıtılır ve burada belirtilen durumlar için eşlerden birbirlerine geribildirim vermeleri istenir. Bu geribildirimlerin kendilerine ne hissettirdiklerini kendi aralarında paylaşmaları istenir. Gönüllü

katılımcıların paylaşımları dinlenir ve çocukla iletişimde ona geribildirim vermenin gerekliliği ve önemi vurgulanarak etkinlik sonlandırılır.

5. Katılımcılara kullandığımız dilin kişilerarası iletişimde ne şekilde etkili olduğuyla ilgili Form-19'da bulunan bilgiler aktarılır. Katılımcıların fikirleri sorulur. Formda bulunan örnekler ekrana yansıtılır. Katılımcıların eşleriyle olumlu ve olumsuz örnekleri kendi aralarında değerlendirmeleri istenir. Ardından gönüllü katılımcılardan grupta paylaşımları istenir ve grup tartışması yapılır. Katılımcılara Form-20 dağıtılır ve eşleriyle birlikte her durum için dilin etkili kullanılmasına örnekler yazmaları ve grupta paylaşımları istenir. Paylaşımlar dinlendikten sonra kullandığımız dilin kişilerarası ve çocukla iletişimde önemi vurgulanarak etkinlik sonlandırılır.
6. Katılımcılardan kişilerarası iletişimde duygularını ve düşüncelerini ne sıklıkla ifade ettiklerini düşünmeleri istenir. Duygu ve düşüncelerini ifade edemedikleri bazı durumları hatırlamaları ve eşleriyle bunu paylaşımları istenir. Katılımcılara çocuklarıyla iletişimlerinde hem iyi hissettikleri hem de zorlandıkları durumlarda duygu ve düşüncelerini ifade etmede kendilerini ne kadar yeterli gördükleri sorulur. Olumlu ve olumsuz örnekler vermeleri istenir. Katılımcıların paylaşımları dinlendikten sonra Form-21 tanıtılır ve burada belirtilen durumları iletişim davranışları açısından karşılaştırmaları ve tartışma sorularını cevaplamaları istenir. Gönüllü katılımcıların paylaşımları dinlenir ve çocukla iletişimde duygu ve düşünceleri ifade etmenin gerekliliği ve önemi vurgulanarak etkinlik sonlandırılır.
7. Katılımcılara iletişime açık ebeveynlerin özelliklerinin ne olabileceği sorusu yöneltilir ve eşleriyle soruyu tartıştıktan sonra grupta paylaşımları istenir. Paylaşımlarında düşündükleri özelliğin neden olması gerektiğinin gerekçesini de belirtmeleri istenir. Cevaplar dinlenir, tahtaya yazılır ve grupta tartışılır. Katılımcıların kendilerinde bu özelliklerden hangilerinin olup olmadığını, sahip olmadıklarını düşündükleri özelliklerin çocuklarıyla iletişimi etkileyip etkilemediğini ve eksik gördükleri alanlarda kendilerini nasıl geliştirebileceklerini değerlendirmeleri istenir. Gönüllü katılımcıların paylaşımları dinlenir. Katılımcılara eksik gördükleri alanlarda kendilerini nasıl geliştirebilecekleriyle ilgili sonraki oturuma kadar planlama yapmaları ödevi verilir ve etkinlik sonlandırılır.

8. Katılımcılara çocukla nitelikli zaman geçirmenin onunla iletişimdeki önemi ve etkisi tartışılır. Katılımcılara çocuklarıyla nitelikli zaman geçirmek adına ne yaptıkları sorulur ve cevapları Form-22'ye yazmaları istenir. Cevaplar dinlendikten sonra “Bunlardan başka neler yapılabilir?” sorusu yöneltilerek beyin fırtınası yapılır cevapların forma yazılması istenir. Katılımcılara çocuklarla çeşitli oyunlar oynamanın hem nitelikli zaman geçirme hem de iletişimi geliştirmek için katkısından bahsedilir. Katılımcılara çocuklarıyla evde oynayabilecekleri oyunları içeren çeşitli kitaplar (Eğitim Oyunları 1-2, Yaratıcı Drama Etkinlikleri, İlköğretim Derslerinde 101 Drama Oyunu) gösterilir. Kitaplardaki örnek oyunlar hakkında bilgi verilir. Katılımcılara grubun ürettiği fikirlerle önerilen kitaplarda yer alan oyun fikirleri kendi hayatlarında kullanmaları önerilerek etkinlik sonlandırılır.
9. Sonraki oturuma kadar katılımcılardan yapmaları beklenen ödevin yer aldığı Form-23 dağıtılır ve ödev açıklanır.
10. Katılımcıların sorularının olup olmadığı sorulur. Oturumun genel bir değerlendirmesi ve özeti yapılır. Sonraki oturum hakkında bilgi verilerek oturum sonlandırılır.

5. OTURUM

Amaçlar:

Çocukla iletişimde etkisi olan çocuğun üstün yetenekli olmasıyla ilişkili davranış, tutum ve özelliklere yönelik stratejiler ve yaklaşımları tanımak.

Kazanımlar:

1. Üstün yetenekli çocuk ebeveyni olmanın anlamını ve sorumluluklarını fark eder.
2. Üstün yetenekli çocuğun gelişimsel özelliklerini bilmenin iletişimde önemini kavrar.
3. Üstün yetenekli çocuk ebeveynlerinin sıklıkla yaptığı yanlış ebeveynlik yaklaşımlarını ve bunlardan kaçınma yollarını fark eder ve uygular.
4. Üstün yetenekli çocuğun aşırı duyarlılık ve mükemmeliyetçilik gibi eğilimleriyle baş etmenin yollarını öğrenir ve uygular.
5. Zihinsel özelliklerinden dolayı üstün yetenekli çocukla çatışma ve tartışma yaşamadan iletişim kurmanın yollarını keşfeder.

Süre: 120 dakika

Gerekli Materyaller: Laptop, projeksiyon, tahta, tahta kalem, fon kağıtları, keçeli kalemler, Form-24/25/26/27

Süreç:

1. Uygulayıcı katılımcıları karşılar. Önceki oturum hakkında katılımcıların görüşlerini alır. Bu oturumun kazanımlarını ve ilgili etkinliklerini tanıtır.
2. Önceki oturumda verilen ödev hatırlatılır. Katılımcıların cevapları dinlenir ve ödevlerin onlara ne kattığı sorulur.
3. Katılımcılara “üstün yeteneklilik”, “üstün yetenekli bir çocuğun ebeveyni olma” gibi kavramların onlara ne ifade ettiğini içeren Form-24 tanıtılır ve soruları cevaplamaları istenir. Gönüllü katılımcıların cevapları dinlenir. Gruba formda yer alan “Üstün yetenekli çocuk ebeveynlerinin normal çocuk ebeveynlerinden farklı sorumlulukları var mıdır? Varsa neler?” sorusu tekrar sorulur ve cevaplar tahtaya yazılır. Cevaplar üzerinden tekrar geçilir ve katılımcıların diğer katılımcıların cevapları hakkında düşünceleri sorulur. Sonrasında katılımcılara bu sorumluluklardan hangilerini ne kadar yerine getirdikleri sorusu yöneltilir ve her bir sorumluluk için kendilerine 1’den 10’a kadar puan vermeleri istenir. Hangi sorumluluğa ne kadar puan verdikleri gönüllü katılımcılardan dinlenir. Katılımcılara yüksek puan verdikleri sorumluluklar için örnek davranış vermeleri istenir. Cevaplar dinlendikten sonra düşük puan verdikleri sorumluluklarda kendilerini nasıl geliştirebilecekleri sorusu yöneltilir. Paylaşımlar dinlendikten sonra üstün yetenekli çocuk ebeveyni olmanın sorumlulukları vurgulanarak etkinlik sonlandırılır.
4. Birinci oturumda işlenen üstün yetenekli çocukların özelliklerini bilmenin onlarla iletişimdeki etkisi hatırlatılır. Ebeveynlere çocukların gelişimsel özellikleri hakkında daha önce fark etmediği ve program boyunca öğrendikleri özelliklerin olup olmadığı ve varsa bunların iletişimlerinde etkisi olup olmadığı sorulur. Gönüllü katılımcıların paylaşımları dinlenir.
5. Katılımcılara üstün yetenekli çocuk ebeveynlerinin sıklıkla yaptığı yanlış ebeveynlik yaklaşımlarının ne olabileceği sorusu yöneltilir. Anneler ve babaların kendi aralarında iki gruba ayrılmaları istenir. Anne grubunun yanlış baba yaklaşımlarını, baba grubunun ise yanlış anne yaklaşımlarını tartışmaları istenir. Küçük grup tartışmaları bittikten sonra grupların tartışmaları paylaşmaları istenir. Katılımcılara paylaşımlar hakkında görüşleri sorulur. Anne grubunun anneler için baba grubunun ise babalar için eklemek istedikleri yaklaşımlar olup

olmadığı sorulur. Form-25'te yer alan yanlış ebeveynlik davranışları ekrana yansıtılır ve katılımcılara kendilerinin bu yaklaşımları sergileyip sergilemedikleri sorulur. Gönüllü katılımcıların paylaşımları dinlenir. Yanlış yaklaşımların çocuk üzerinde etkisi vurgulanır ve katılımcılardan sonraki oturuma kadar yanlış yaklaşımlarını değiştirmek için ne yapabileceklerini düşünmeleri istenir.

6. Katılımcılara çocuklarının inatçılık, aşırı duyarlılık ya da mükemmeliyetçilik gösterdiği zamanlarda çocuklarıyla iletişimde zorlanıp zorlanmadıkları sorulur. Cevaplar dinlendikten sonra bu durumlarla nasıl baş ettikleriyle ilgili örnekler vermeleri istenir. Form-26 ve 27 tanıtılır ve burada belirtilen stratejilerden daha önce uyguladıkları varsa deneyimlerini paylaşmaları istenir. Stratejilerin üzerinden geçilerek sonraki oturuma kadar uygulamaları ödevi verilir.
7. Katılımcıların sorularının olup olmadığı sorulur. Oturumun genel bir değerlendirmesi ve özeti yapılır. Sonraki oturum hakkında bilgi verilerek oturum sonlandırılır.

6. OTURUM

Amaçlar:

Üstün yetenekli çocuğunun hayatındaki diğer önemli kişilerle iletişimin, çocukla olan iletişime katkısını anlamak, grubu sonlandırmak ve gruptan pozitif duygularla ayrılmak

Kazanımlar:

1. Üstün yetenekli çocuğun kardeş(ler)iyle iletişimin çocuğuyla olan iletişimine etkisini bilir ve bunu hayata geçirir.
2. Üstün yetenekli çocuğun öğretmen(ler)iyle iletişimin çocuğuyla olan iletişimine etkisini bilir ve bunu hayata geçirir.
3. Üstün yetenekli çocuğun arkadaşlarıyla iletişimin çocukla olan iletişimine etkisini bilir ve bunu hayata geçirir.
4. Grupta yaşadıkları deneyimlerle ilgili olumlu duygularını ifade eder.

Süre: 120 dakika

Gerekli Materyaller: Laptop, projeksiyon, tahta, tahta kalem, fon kağıtları, keçeli kalemler, Form-28/29/

Sürec:

1. Uygulayıcı katılımcıları karşılar. Önceki oturum hakkında katılımcıların görüşlerini alır. Bu oturumun kazanımlarını ve ilgili etkinliklerini tanıtır.
2. Önceki oturumda verilen ödev hatırlatılır. Katılımcıların cevapları dinlenir ve ödevlerin onlara ne kattığı sorulur.
3. Birden fazla çocuğu olan katılımcılara çocuklarının aralarındaki ilişkinin nasıl olduğu sorulur. Eğer çeşitli sorunlar içerdiğini belirtenler olursa bunların neden kaynaklanabileceği, hangi sorunların çocukların üstün yeteneklilik özellikleriyle ilişkili olabileceği sorulur. Gönüllü katılımcıların paylaşımları dinlenir. Sonrasında sorunları çözmek için başvurdukları stratejiler, bunların hangilerinin etkili olduğu ve etkili olmayan stratejilerin neden etkili olmadığı sorulur. Gönüllü katılımcıların paylaşımları dinlenir. Form-28'te kardeş ilişkileri hakkında sunulan öneriler hakkında katılımcıların görüşleri sorulur. Bu önerilerden uyguladıkları hakkında görüşler dinlenir. Katılımcıların kardeş ilişkileri hakkında gruba sunabileceği başka öneriler varsa sorulur. Gönüllü katılımcıların paylaşımları dinlenir ve etkinlik sonlandırılır.
4. Katılımcılara Form-29 dağıtılır ve soruları cevaplamaları istenir. Verdikleri cevaplara göre çocuklarının öğretmen(ler)iyile iletişimlerinin niteliği hakkında düşünceleri sorulur. Katılımcılara çocuklarının öğretmen(ler)iyile iletişimlerinin niteliğinin çocuklarıyla kendi iletişimlerini nasıl etkileyebileceği sorulur. Gönüllü katılımcıların paylaşımları dinlenir ve paylaşımlar tartışılır. Katılımcılardan ebeveyn-öğretmen ilişkisinin zayıf olmasının ebeveyn-çocuk iletişimini olumsuz etkilemesine örnek durumlar vermeleri istenir. Paylaşımlar dinlendikten sonra çocuğun öğretmen(ler)iyile olumlu iletişimin önemi vurgulanarak etkinlik sonlandırılır.
5. Katılımcılara Form-30 dağıtılır ve soruları cevaplamaları istenir. Verdikleri cevaplara göre çocuklarının arkadaşlarıyla iletişimlerinin niteliği hakkında düşünceleri sorulur. Katılımcılara çocuklarının arkadaşlarıyla iletişimin çocuklarıyla kendi iletişimlerini nasıl etkileyebileceği sorulur. Gönüllü katılımcıların paylaşımları dinlenir ve paylaşımlar tartışılır. Paylaşımlar dinlendikten sonra çocuğun arkadaşlarıyla olumlu iletişimin önemi vurgulanarak etkinlik sonlandırılır.

6. Katılımcılara ölçekler tekrar tanıştırılır. Ölçekleri samimiyetle ve kendilerini en iyi ifade edecek şekilde doldurmaları istenir. Belirli bir süre geçtikten sonra ölçekleri tekrar dolduracakları hatırlatılır. Katılımcıların ölçekleri doldurması beklenir.
7. Katılımcıların sorularının olup olmadığı sorulur. Genel olarak duygu ve düşüncelerini paylaşmaları istenir. Katılımcılardan “İyi ki bu gruba katılmışım çünkü...” ifadeleriyle başlayan cümleler kurmaları istenir. Oturumun genel bir değerlendirmesi ve özeti yapılır ve sertifika töreniyle çalışma sonlandırılır.

EK C1 Form-1

Programın İçeriği: Bu program ebeveynlerin üstün zekâlı çocuklarıyla olan iletişimlerini geliştirmeye yönelik altı oturumdan oluşan bir ebeveyn psiko-eğitim programıdır.

1. OTURUM

Amaçlar:

Üstün yetenekli çocuğunun genel özelliklerini bilmek, eğitim programının amacını anlamak

Kazanımlar:

1. Eğitim programının amaç ve kazanımlarını öğrenir, grup üyeleriyle tanışır.
2. Eğitim programıyla ilişkili sorumluluklarını fark eder.
3. Grup kurallarının oluşumuna katılır ve kuralları kabul eder.
4. Üstün yetenekli çocukların genel zihinsel, sosyal ve duygusal özelliklerini tanır.
5. Üstün yetenekli çocuk ile üstün yetenekli olmayan çocuğun karşılaştırmasını yapar.
6. Üstün yetenekli çocukla iletişimde üstün yeteneklilik özelliklerinin etkisini ilişkilendirir.
7. Üstün yetenekli çocukla iletişimde sosyal ve duygusal özellikleri dikkate almanın ihtiyacını fark eder.

2. OTURUM

Amaçlar:

İletişime engel olan durum, davranış ve tutumları fark etmek

Kazanımlar:

1. Kişilerarası iletişime engel olan davranış ve tutumları tanır.
2. İletişim engelleri ile etkisiz ebeveyn çocuk iletişimini ilişkilendirir.
3. Üstün yetenekli çocukla iletişimde iletişim engellerinin etkisini değerlendirir.

3. OTURUM

Amaçlar:

Kendi iletişim becerileri ile üstün yetenekli çocukla yaşanan/yaşanabilecek iletişim davranışları/durumları hakkında farkındalık kazanmak

Kazanımlar:

1. Genel olarak iletişimde kullandığı davranış örüntülerini ve iletişim becerilerini tanır.
2. Üstün yetenekli çocukla iletişimde kullandığı davranış örüntülerini ve iletişim becerilerini tanır.
3. Üstün yetenekli çocuğuyla iletişimde kendini yeterli ve yetersiz gördüğü alanları fark eder.
4. Sahip olduğu ebeveynlik tutumlarını inceler.
5. Üstün yetenekli çocuğuyla yaşadığı iletişim davranışlarını/durumlarını değerlendirir.
6. Sahip olduğu ebeveynlik tutum ve davranışlarıyla üstün yetenekli çocuğuyla yaşadığı/yaşayabileceği sorunları ilişkilendirir

4. OTURUM

Amaçlar:

Üstün yetenekli çocukla etkili iletişim için gerekli genel stratejileri öğrenip uygulamaya başlamak

Kazanımlar:

1. Etkin ve yansıtıcı dinlemenin önemini anlar ve uygular.

2. Geribildirim vermenin önemini fark eder ve etkili geribildirim verme davranışlarını öğrenerek uygular.
3. İletişimde dili etkili kullanmayı öğrenir ve uygular.
4. Duygu ve düşüncelerin ifade edilmesinin iletişimde önemini fark eder ve hayata geçirir.
5. İletişime açık ebeveynlerin özelliklerini keşfeder, kendi ebeveynlik davranışlarıyla karşılaştırır.
6. Çocukla nitelikli zaman geçirmenin önemini kavrar, buna yönelik fikirler geliştirir ve uygular.

5. OTURUM

Amaçlar:

Üstün yetenekli çocuğunun hayatındaki diğer önemli kişilerle iletişimin, çocukla olan iletişime katkısını anlamak, grubu sonlandırmak ve gruptan pozitif duygularla ayrılmak

Kazanımlar:

1. Üstün yetenekli çocuk ebeveyni olmanın anlamını ve sorumluluklarını fark eder.
2. Üstün yetenekli çocuğun gelişimsel özelliklerini bilmenin iletişimde önemini kavrar.
3. Üstün yetenekli çocuk ebeveynlerinin sıklıkla yaptığı yanlış ebeveynlik yaklaşımlarını ve bunlardan kaçınma yollarını fark eder ve uygular.
4. Üstün yetenekli çocuğun aşırı duyarlılık ve mükemmeliyetçilik gibi eğilimleriyle baş etmenin yollarını öğrenir ve uygular.
5. Zihinsel özelliklerinden dolayı üstün yetenekli çocukla çatışma ve tartışma yaşamadan iletişim kurmanın yollarını keşfeder.

6. OTURUM

Amaçlar:

1. Üstün yetenekli çocuğun kardeş(ler)iyile iletişimin çocuğuyla olan iletişimine etkisini bilir ve bunu hayata geçirir.
2. Üstün yetenekli çocuğun öğretmen(ler)iyile iletişimin çocuğuyla olan iletişimine etkisini bilir ve bunu hayata geçirir.
3. Üstün yetenekli çocuğun arkadaşlarıyla iletişimin çocukla olan iletişimine etkisini bilir ve bunu hayata geçirir.
4. Grupta yaşadıkları deneyimlerle ilgili olumlu duygularını ifade eder.

Oturum Sayısı Ve Süreleri: Program 120'şer dakikalık altı oturumdan oluşmaktadır. Oturumlar haftada bir yapılacaktır.

Uygulayıcı Sorumlulukları:

- Programa zamanında katılmak
- Programın amaçlarına uygun çalışmalarını sürdürmek
- Bilimsel etik kurallara riayet etmek

Katılımcı Sorumlulukları:

- Programa zamanında ve eksiksiz katılmak
- Verilen ödevleri yapmak
- Grup içi çalışmalara katkı sağlamak

EK C2 Form-2

- Çocuğunuzun yaşıtlarına gore iyi performans gosterdiği alanlar nelerdir?
- Çocuğunuzla gurur duyduğunuz ozellikleri nelerdir?
- Çocuğunuzun farklı olduğunu duşundugunuz ozellikleri nelerdir?
- Arkadaş ve akraba evrenizin ocuğunuzda onemli gordukleri ozellikleri nelerdir?
- Çocuğunuzun ogretmenlerinin ocuğunuzda onemli gordukleri ozellikleri nelerdir?
- Çocuğunuzun arkadaşlarının ocuğunuzda onemli gordukleri ozellikleri nelerdir?

EK C3 Form-3

Üstün Yetenekli Çocukların Özellikleri Kontrol Listesi

- 1- Anlama, yeni ve pratik anlama yöntemleri geliştirip uygulama kabiliyeti,
- 2- Bilme ya da kavrama kapasitesi,
- 3- Var olan durundan yeni durumlarla karşılaştırıp yeni problemleri çözerken kullanabilme kabiliyeti,
- 4- Problemleri önceden görme ve alışılmamış bir tarzda çözebilme kabiliyeti,
- 5- Garip, alışılmadık ve farklı bağlantılan görebilme kabiliyeti,
- 6- Çabuk öğrenme becerisi,
- 7- Öğrenilenleri kullanabilme becerisi,
- 8- Tecrübelerden faydalanma kapasitesi,
- 9- Fizyolojik ve psikolojik özelliklerini şahsî ve sosyal gelişimde etkili kullanabilme becerisi.
- 10- Mekanik hüner, buluşçuluk, sanat becerisi, fizikî kabiliyet,
- 11- Fizikötesi olayları düşünme konusunda yaşitlarına göre daha önceden ilgilenme, felsefî tavırlar, garip düşünceler,
- 12- Bilgi birikimi çok olmasına rağmen bunları unutmama,
- 13- İleri seviyede anlayış kabiliyeti (leb demeden leblebiyi anlama),
- 14- Alışılmadık seviyede farklı konularda ilgi ve merak, çok soru sorma,
- 15- Hızlı düşünme, çabuk sonuca ulaşma, hızlı ilerleme kabiliyeti,
- 16- Genelleme yapma, sonuçlan hissetme, soyut düşünme ve alternatifler üretme konusunda erken ve hızlı gelişme,
- 17- Yeni dünyalar plânlayıp yeni ufuklara açılma seviyesi,
- 18- Bilinmeyen üzerinde kafa yorma ve müşahhas sonuçlar elde etme kabiliyeti,
- 19- Geçmişteki ve bugünkü keşiflere özel merak ve ilgi,
- 20- Hayal kurma ve hayallerini projelendirme kabiliyeti,
- 21- Zihnî egzersizlerle esnek düşünme kabiliyetini geliştirme, olmayacak bir senaryoyla ilgili çok sayıda çözüm üretme becerisi,
- 22- Belli bir eğitim almasa bile güzel sanatlardan birine; meselâ müziğe, resme, şiire, çeşitli sanat dallarına ilgi,
- 23- Kendine aşın güven, korkusuzca riske girebilme,
- 24- Derin tefekkür kapasitesi,
- 25- İlginç, orijinal ve faydalı buluşlar ortaya koyma; farklı fikir ve çözümler üretebilme becerisi,
- 26- Farklılıklara uyum sağlama,
- 27- 5 N, 1 K'nın (Ne, Niçin, Neden, Nasıl, Nerede, Kim?) doğru cevaplarını arayıp bulma becerisi,
- 28- Zengin kelime ve kavram hazinesine sahip olma, kelimelerin köklerini ve

- kaynaklarını araştırıp kelime ve kavram bilgisini kuvvetlendirme becerisi,
- 29- Lisan kullanımında ve dil yeteneğinde üstünlük,
- 30- İstatistiklere mukayeseli, tenkit ve tahlil edici bir gözle bakabilme kabiliyeti,
- 31- Dikkatini birşeye güçlü şekilde yoğunlaştırıp yönlendirebilme kabiliyeti; yüksek konsantrasyon, ciddiyet,
- 32- Belli bir konuda uzun süre düşünebilme kabiliyeti,
- 33- Sembolleri ve ilişkileri yeni bağlantılar kurmada kullanma becerisi,
- 34- Yerinde, kaliteli ama bazen başkalarını rahatsız edecek boyutta espri yapma,
- 35- Zıtları uzlaştırma becerisi,
- 36- Benzerlik kurma ve bilgileri geniş çaplı sentezleme kabiliyeti,
- 37- Benzer kavramlar arasında ayırım yapabilme kabiliyeti,
- 38- Özellemelerden genellemelere ulaşabilme kabiliyeti,
- 39- Estetik güç ve simetrik şeylere ilgi,
- 40- Muhatabın söylediklerinin yanı sıra gerçekte söylemek istediklerini de anlama kabiliyeti,
- 41- Kendisini karşısındakinin yerine koyabilme becerisi,
- 42- İnsanlarla çok yönlü iletişim kurabilme kabiliyeti,
- 43- Diğer insanların bakış açılarından yeni bir görüş meydana getirebilme kabiliyeti,
- 44- Çevreyi idrâk etme, çevreyle iyi münasebet kurma ve ona uyum sağlama kabiliyeti,
- 45- Başarılı olmuş kişileri tanıma, onların basan sırlarını öğrenme merakı,
- 46- Bir hedefe doğru ilerleme becerisi,
- 47- Uyanıklık, kendisinin ve hâdiselerin farkında olma,
- 48- Akıl yürütme mekanizmasını şuurlu şekilde kullanabilme kabiliyeti,
- 49- İradesine hâkim olma,
- 50- İnatçı, kararlı, hedefe dönük ve bazen maceracı davranışlar sergileme,
- 51- Disiplinli, bağımsız ve çoğu zaman isyankâr davranışlar gösterme,
- 52- Çabuk sıkılma, yapacak bir şeyler arama, boş duramama,
- 53- Kompleks, karmaşık şeyleri tercih etme; tartışmalardan zevk alma,
- 54- İlgi bekleme, takdir edilmekten hoşlanma,
- 55- Yerinde duramama, aşırı hareket etme,
- 56- Başkalarına karşı son derece hassas olma, muhatabın ne düşündüğünü çabuk hissetme,
- 57- Farklı olduğunu kendisi hissettiği gibi başkalarına da hissettirmeye çalışma,
- 58- Küçük yaşlarda beliren bir idealizm,
- 59- Hissî derinlik, duygusallık,
- 60- Mükemmelmecilik yüzünden kendini ve başkalarını beğenmeme,
- 61- Belli derslerde veya alanlarda olağanüstü basan gösterme,
- 62- Bilinmeyen, esrarlı konulara büyük alâka duyma,
- 63- Başkalarının ne diyeceğine pek aldırış etmeme,
- 64- Tutkuyla bağlandığı bir konuyu her yerde gündeme getirme,

- 65- Duyularda aşın hassasiyet (renkler, sesler, kokular vs. üzerinde),
- 66- Fizikî ve entelektüel gelişmede farklı bir ilerleme hızı kaydetme,
- 67- Başarılı olamadığı fizikî faaliyetlerde yer almayı istememe, yarışmacı fizikî faaliyetlerden kaçınma,
- 68- Şairâna ifadeler, güzel ve edebî sözlerden hoşlanma,
- 69- Girişimcilik ve mücadele gerektiren konularda üretkenlik,
- 70- İç dünyasında derinlik ve bunun getirdiği yalnızlık.
- 71- Aşk, şevk, istek ve içten gelen gayretin yüksek seviyede olması,
- 72- Sık sık düşüncelere dalma, hayal gücünün kuvvetli olması,
- 73- Kendi isteklerini yerine getirme ve kişilik konusunda erken gelişme,
- 74- Zaman zaman kendi kendisiyle yüksek sesle konuşma,
- 75- Sosyal problemleri doğru teşhis edip anlayabilme, bunlara güzel ve doğru çözümler teklif etme,
- 76- Liderlik, grup kurma, ekip oluşturma ve yönlendirme,
- 77- Toplumun adalet, güzellik, doğruluk gibi yüksek ihtiyaçlarıyla ilgilenme,
- 78- Yüksek ahlâkî özelliklere sahip olma,
- 79- Haksızlığa ve hukuksuzluğa asla tahammül edememe, yüksek düzeyde adalet duygusuna sahip olma,
- 80- Kendinden büyüklerle arkadaşlığı tercih etme.

<http://www.ustunzekalilar.org/egitim-programlari/makaleler/318-ustun-zekali-dahi-cocuklarin-80-ozelligi.html>

EK C4: Üstün Yetenekli Çocuklar Hakkında Çeşitli Bilgi ve Görüş Kartları

Üstün yetenekli çocuklar başkaları kendilerine söylemediğiçe farklı olduklarını bilmezler	Yardımlı almaksızın kendi yollarını kendileri bulurlar	Disipline etmek diğer çocuklardan daha zordur	Akademik, fiziksel, toplumsal ve duygusal açılarından eğitim gelişirler	Bu çocuklar zaten üstün, onlar için fazladan bir eğitime ihtiyaç yoktur
Üstün yetenekliler, her ortamda kendilerini geliştirebilirler	Üstün Yeteneklileri yetiştirmek kolaydır	Üstün yetenekli çocuklar sosyal uyumsuz olurlar	Üstün Yetenekli çocuklar bencil ve benmerkezcilerdir	Üstün Yetenekli çocuklar çok duygusal oldukları için gerçek yaşama ayak uyduramazlar
Büyük kafalı, gelişimsiz olurlar	Dünya olaylarına çok duyarlı oldukları için kolaylıkla intihar eğilimi gösterebilirler	Üstün veya özel yetenekli çocuklarda davranışsal ve ruhsal bozukluklar gözlenir	Üstün veya özel yetenekli çocuklar erken gelişir, erken sonuçlanırlar, kısa ömürlüdürler	Üstün veya özel yetenekliler aşırı hareketlidir
Üstün veya özel yetenekliler sıksa, kısa boylu, iri kafalı, gelişimsiz ve gözüküklü olurlar	Üstün veya özel yeteneklileri eğitirken seçkin bir sınıf yaratırız	Üstün veya özel yetenekli çocuklar diğer insanları aşağılamaktan hoşlanırlar	Üstün veya özel yetenekliler sıksa, kısa boylu, iri kafalı, gelişimsiz ve gözüküklü olurlar	Üstün veya özel yeteneklileri eğitirken seçkin bir sınıf yaratırız
Üstün yetenekli çocuklar başkaları kendilerine söylemediğiçe farklı olduklarını bilmezler	Yardımlı almaksızın kendi yollarını kendileri bulurlar	Disipline etmek diğer çocuklardan daha zordur	Akademik, fiziksel, toplumsal ve duygusal açılarından eğitim gelişirler	Bu çocuklar zaten üstün, onlar için fazladan bir eğitime ihtiyaç yoktur
Üstün yetenekliler, her ortamda kendilerini geliştirebilirler	Üstün Yeteneklileri yetiştirmek kolaydır	Üstün yetenekli çocuklar sosyal uyumsuz olurlar	Üstün Yetenekli çocuklar bencil ve benmerkezcilerdir	Üstün Yetenekli çocuklar çok duygusal oldukları için gerçek yaşama ayak uyduramazlar
Büyük kafalı, gelişimsiz olurlar	Dünya olaylarına çok duyarlı oldukları için kolaylıkla intihar eğilimi gösterebilirler	Üstün veya özel yetenekli çocuklarda davranışsal ve ruhsal bozukluklar gözlenir	Üstün veya özel yetenekli çocuklar erken gelişir, erken sonuçlanırlar, kısa ömürlüdürler	Üstün veya özel yetenekliler aşırı hareketlidir

EK C5: Form-4

Leyla'nın annesi Lale Hanım anlatıyor:

Kızım ile aramız genelde iyidir. Benimle vakit geçirmek onun için çok tercih edilecek bir durum olmasa da vakit geçirdiğimizde keyif aldığını gözlemliyorum. Bu beni çok mutlu ediyor. Onunla vakit geçirmek benim için de keyifli oluyor. Ama bazen bir damarı tutuyor ki sormayın. Bir türlü ona ulaşamıyorum. Anlaşamıyoruz ve bazen de çok geriliyoruz. Mesela işine gelen şeyleri öyle bir hatırlıyor ve bunları bana karşı kullanıyor ki çok zor durumda kalıyorum. Çoğu zaman ben bile hatırlamıyorum onun hatırladıklarını. “Ama sen şöyle demiştin....ama önceden böyle yapıyorduk...” gibi konuşmaları başladığında aklımdan “eyvah şimdi yine beni mat edecek” gibi düşünceler geçmiyor değil. Bazen de çenesini bir türlü kapatmıyor. Öyle çok konuşuyor ki canımdan beziyorum. Nerden buluyor o kadar lafı anlamıyorum. Kurallar, ödevler, davranışlar gibi pek çok şeyde tartıştıkça tartışıyoruz. Ne söylesem bir sürü kendince açıklama sunuyor. Çeşitli mantıksızlıklardan dem vuruyor. Aslında sunduğu gerekçelere bakılacak olsa gerçekten haksız da değil. 1. sınıftayken yazı yazmayı yeni öğrendikleri sıralarda bir gün öğretmeni ödev olarak deftere baştan sona “Okulumu seviyorum” yazmalarını istemiş. Leyla sayfanın başına bir kere yazdı. Bana sordu “Anne bu yazdığım doğru mu?” diye. Ben de doğru olduğunu söyledim. Ardından hemen “Peki yazım güzel mi?” diye sordu. Gerçekten yazısı güzeldi ve ben de bunu söyledim. Ardından aynı soruları babasına sordu ve benzer cevapları aldı. Ve hemen sitem etmeye başladı “Peki doğru ve güzel yazıyorsam ben bunu neden 20 defa yazmak zorundayım!”. Bir şey diyemedim. Bunun gibi şeyler çok oluyor ve ben annesi olarak ne yapacağımı bilemiyorum. Bazen diyorum keşke bu kadar zeki olmasaydı diye.

EK C6: Form-5

Üstün Zekâlı Çocukların Sosyal Ve Duygusal Gelişimlerinde Bilinmesi Gerekenler

1. Olağanüstü akıl yürütme becerisi anlayışlı olmayı sağlayabilir. Bu özellik üstün çocukların sosyal dinamiklere tutunmalarına neden olabilir. İnsanların yaşadıkları zorlukları akıl yürütme becerisiyle anlamlandırmaları kolaylaşırken, duygularını hissetmeleri için sorularla yönlendirmeleri etkili olabilir. Böylece mantıklı yanlarını duygu aracılığıyla karşıdaki kişiyi anlamaya yönlendirebilirler.
2. Entelektüel merak, üstün çocuğun anlama ihtiyacı hissetmesine neden olabilir. Bu özellik, üstün çocukların sosyal bağlam hakkında pek çok soru sormalarına neden olabilir. Üstün çocukların, sordukları soruların karşıdaki kişiler üzerindeki etkisini gözleme ve bu gözlemlerden yola çıkarak ilişkiyi yönlendirme becerilerinin gelişmesi desteklenebilir.
3. Hızlı öğrenme süreleri üstün çocukların bilişsel olarak uyarılma ihtiyacı hissetmelerine neden olabilir. Bu durumda sosyal bağlam içerisinde çocuğun dikkatini vermediği algısını yaratabilir ya da tam tersine manidar yorumları ve gözlemleriyle sosyal ilişkiye değer kattığı da gözlemlenebilir. Sosyal ilişkilerin bilişsel olarak uyarıcı etkisi yaratabilmesi için gerekli bakış açısını kazanmasına yardımcı olmak etkili olacaktır.
4. Hayal edebilme, gözünde canlandırabilme becerilerinin çok güçlü olması mükemmel bir mizah anlayışı edinmelerini sağlayabilir. Bazen mizah anlayışları, diğerlerinin anlaması açısından çok zor olabilir yine de sosyal bağlamı eğlenceli hale getirebilirler.
5. Öğrenme tutkusu yoğunluğa sebep olabilir: Bu, üstün çocukların sosyal durumlarda ortaya çıkan bazı anlara ya da söylemlere aşırı vurgu yaparak konuyu uzatmalarına sebep olabilir.
6. Üstün çocukların yaşlarına oranla daha gelişkin entelektüel ve sosyal becerilere sahip olmaları; sosyal çevrenin, üstünlerin ilgilerine, kullandıkları dile ve kişisel olgunluk düzeyine organize olmasını güçleştirecektir.
7. Okul düzenleri üstün çocukların öğrenme ve anlama düzeyine ve hızına uymamaktadır.
8. Üstün çocuklar asenkronize ya da dengesiz içsel gelişimlere yatkın olabilirler.

9. Üstün çocuklar yaratıcılık, yüksek enerji, yoğunluk ve güçlü arzulara bağlı olarak kendi yaşitlarından beklenenden çok daha fazla gerilim ve heyecan yaşayabilirler.
10. Üstün çocuklar aynı zamanda herkes gibi olmayı isteyebilirler ve bu nedenle arkadaş bulabilmek için yeteneklerini inkâr edebilirler.
11. Üzücü bir şekilde, üstün çocuklar entelektüel özelliklere değer vermeyen sosyal çevrelerle (anti-entelektüel) karşılaşabilir. Bu tür ortamlar üstün çocuklar için dostça olmayan negatif ortamlardır.

<http://www.egitimpedia.com/ustun-zekali-cocuklarin-sosyal-gelisimi/>

EK C7 Form-6

Metin'in Hikâyesi

Üçüncü sınıfa giden Metin'in, yaşitlarından çok farklı bir çocuk olduğu henüz anasınıfındayken belli oluyordu. Sınıfta yapılan çalışmalar pek ilgisini çekmiyordu. Çalışmaları çok basit buluyor ve sıkıldığını söyleyerek yapmak istemiyordu. Akranlarıyla oyun oynamayı sevmiyordu. Aslında genel olarak tek başına takılan bir çocuktur. İlkokula başladığında akranlarıyla daha fazla zaman geçirmeye başladı. Oyunlara katılıyordu ama bazen arkadaşları ona tepki gösteriyor ve onu dışlıyorlardı çünkü Metin grup oyunlarında kendisinin lider olmasını istiyordu ve arkadaşlarının lider olmasına tahammül edemiyordu. Öğretmeni de anne-babası da bu konuda onunla sıklıkla konuşmuştu. Metin, "Ama onlar oyunu iyi bilmiyorlar, ben onlara öğretiyorum" şeklinde ifadeler söylüyordu. Bazen arkadaşları ve öğretmeni Metin'in çok alıngan ve hassas davrandığını düşünüyordu ve bu durum onunla iletişim kurmayı zorlaştırıyordu. Öğretmeni bunu Metin'in ebeveynleriyle paylaştığında, evde daha hassas davrandığını ve ailesini çok zorladığını öğrendi. Bazen en ufak şeylerde bile aşırı tepki gösteriyormuş. Çok normal kabul edilebilecek durumlarda aşırı duygusal olabiliyormuş. Normal konuşmalarda kendisinin eleştirildiğini düşünebiliyormuş. Ailesi de çeşitli şekillerde bunun böyle olmadığını ona anlatmaya çalışıyorlarmış. Annesi, "Ne düşündüğünü söylüyor ama ne hissettiğini pek söylemiyor, biz de galiba pek teşvik etmiyoruz." şeklinde bir ifade kullanmıştı. Babası, "Hocam, çok düşünceli bir çocuk olduğunu biliyorum, etrafındakilere çok değer veriyor ama bazen de öyle dertlerle dertleniyor ki kilitlenip kalıyor. Mesela haber seyrediyor orada gördüğü insanlara çok üzülüyor ve onları kafasına takıyor. Onları düşünmekten yapması gerekenleri yapamıyor." demişti. Öğretmeni, duygularını aşırı yaşamasının bazen böyle olumsuz sonuçlar doğurabileceğini ifade etti. Öğretmeni sınıfta genel olarak iyi olduğunu, arkadaşlarına saygı gösterdiğini zaman zaman arkadaşlarıyla arasının açıldığını anlatmıştı ebeveynlerine. Haksızlığa hiç tahammülünün olmadığını söylediğinde ebeveynleri de bunu onaylamıştı. Öğretmeni, "Bazen sınıfta ona haksızlık edip ona daha az söz hakkı verdiğimi düşünüyor ve bana küsüyor aynı şeyi arkadaşlarıyla oynarken de yapıyor hatta bazen onlara çok sert tepki gösterebiliyor." dedi. Annesi aynı şeyleri kendilerinin de yaşadığını belirtti. Özellikle anne-babasının eşit davranmadığını, kendisinin kardeşinden çok haksızlığa uğradığını sıklıkla ifade ediyordu.

EK C8 Form-7

İletişim Engelleri

<p>1)Emretme, yönetme</p> <p>“Yapman gerekir...”</p> <p>“... yapacaksın”</p> <p>“yapmak zorundasın...”</p>	<ul style="list-style-type: none">• Korku ya da aktif direnç yaratabilir;• Söylenenleri tersine “denemeye” davet edebilir;• İsyankar davranışa ya da misillemeye yol açabilir
<p>2) Uyarma, tehdit etme (göz dağı verme)</p> <p>“yapamazsın...olur”</p> <p>“Ya yaparsın, yoksa...”</p>	<ul style="list-style-type: none">• Korku, boyun eğme yaratabilir;• Söz konusu sonuçların gerçekten meydana gelip gelmeyeceğini “denemeye” yol açar;• Gücenme, kızgınlık, isyankârlığa neden olabilir
<p>3) Ahlak dersi verme, vaaz etme</p> <p>“...yapmalıydın”</p> <p>“senin sorumluluğun”</p> <p>“...şöyle yapmak gerekir”</p>	<ul style="list-style-type: none">• Zorunluluk ya da suçluluk duyguları yaratır;• Çocuğun durumunu daha şiddetle savunmasına yol açabilir (“Kim demiş?”)
<p>4)Öğüt verme, çözüm getirme, fikir verme</p> <p>“Ben olsam...”</p> <p>“Neden... yapmıyorsun?”</p> <p>“Bence...”</p> <p>“Sana şunu önereyim...”</p>	<p>Çocuğun kendi sorunlarını çözmekten aciz olduğunu ima eder;</p> <ul style="list-style-type: none">• Çocuğun sorunu bütünüyle düşünüp, değişik çözümler getirip seçenekleri denemesine engel olur;• Bağımlılık ya da direnme yaratabilir.
<p>5)Mantık yoluyla inandırma, tartışma</p> <p>“İşte bu nedenle hatalısın...”</p> <p>“Olaylar gösterir ki...”</p> <p>“Evet, ama...”</p> <p>“Gerçek şu ki...”</p>	<p>Savunucu tutumları ve karşı koymayı kıskırtır;</p> <ul style="list-style-type: none">• Çoğunlukla çocuğun aileyle iletişimi kesmesine ve artık dinlememesine yol açar;• Çocuğun kendini beceriksiz ve yetersiz hissetmesine neden olabilir.
<p>6)Yargılama, eleştirme, suçlama</p> <p>“Olgunca düşünmüyorsun...”</p> <p>“Sen zaten tembelsin...”</p>	<ul style="list-style-type: none">• Yetersizlik, aptallık, yanlış değerlendirme, anlamı taşır;• Çocuğun olumsuz bir yargıya hedef olma ya da azarlanma korkusuyla iletişimi kesmesine yol açar;• Genellikle çocuk yargı ve eleştirileri gerçek olarak algılar (“ben kötüyüm!”) ya da karşılık verir (“Siz de daha mükemmel değilsiniz!”)

<p>7)Övme, görüşüne katılma, teşhis koyma</p> <p>“Çok güzel!...”</p> <p>“Haklısın, o öğretmen berbat birine benziyor”</p> <p>“Bence harika bir iş yapıyorsun...”</p>	<p>Ailenin beklentilerinin çok yüksek olduğunu ima eder;</p> <ul style="list-style-type: none"> • İstenilen davranışı yaptırabilmek için, söylenen içtenlikten yoksun bir manevra gibi algılanabilir; • Çocuğun öz-imgesi (kendini algılayışı) ile övgü uygun değilse çocukta kaygı yaratabilir
<p>8)Ad takma, gülünç duruma düşürme</p> <p>“Koca bebek...”</p> <p>“Hadi bakalım süpermen”</p> <p>“Geri zekalı!”</p> <p>“Hadi sen de sulugöz!”</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Çocuğun kendini değersiz hissetmesine, sevilmediği kanısına varmasına yol açabilir; • Çocuğun öz-imgesi üzerinde çok olumsuz etkileri olabilir; • Genellikle olumsuz karşılık vermeyi teşvik eder.
<p>9)Tahlil etme, teşhis koyma</p> <p>“Senin derdin nedir biliyor musun?”</p> <p>“Herhalde çok yorguns</p> <p>“Aslında sen öyle demek istemiyorsun</p>	<p>Tehdit edici, tedirgin edici olabilir ve başarısızlık duygusu uyandırabilir;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çocuk kendini korumasız, kısıtlanmış hisseder, kendisine inanılmadığı kanısına varabilir; • Çocuk, yanlış anlaşılma endişesi ile iletişimi keser.
<p>10)Güven verme, teskin, teselli etme</p> <p>“Aldırma... Boşver, düzelir...”</p> <p>“Hadi biraz neşelen...”</p> <p>“Zamanla kendini daha iyi hissedersin</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Çocuğun kendini “anlaşılmamış” hissetmesine neden olur; • Kızgınlık duyguları uyandırır (Size göre kolay tabii!”) • Çocuk genellikle mesajı “Kendini kötü hissetmen doğru değil” biçiminde algılar.
<p>11)İncelemek, araştırmak, soruşturmak</p> <p>“Neden?... Kim?...Sen ne yaptın?...Nasıl?...”</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sualleri cevaplama genellikle eleştiri veya zorunlu çözüm getirdiğinden, çocuklar genellikle hayır demeye, yarı-doğru cevap vermeye, kaçamağa yönelir veya yalan söylerler; • Sualler genellikle soranın nereye varmak istediğini açıklamadığından, çocuk korku ve endişeye kapılabilir;
<p>12) Konu değiştirme, işi alaya vurma, şaka yolu, kendine çekme</p> <p>“Daha güzel şeylerden konuşalım...”</p> <p>“Sen neden dünyayı yönetemiyorsun?”</p>	<p>Yaşamın güçlükleriyle savaşmak yerine, onlardan kaçınmak gerekli mesajını ima edebilir;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Çocuğa sorunlarının önemsiz, saçma sapan ve geçersiz olduğu anlamını verebilir; • Çocuk bir güçlkle karşılaştığında açık davranmaktan çekinebilir.

(http://www.binnuryesilyaprak.com/index.php?option=com_content&view=article&id=73:-letiim-engelleri&catid=34:dier-yazlar&Itemid=67)

EK C9 Form-8

Merve Vakası

Merve: Anne, annee, annee!

Anne: ne var kızım ne bağırp duruyorsun!

Merve: Anne hani benimle arkadaşlarımın hakkında konuşacaktın? Seni bekleyip duruyorum ama.

Anne: Kızım şimdi senle mi uğraşacağım baksana kardeşinin ödevini yaptırıyorum. Kaç tane işe yetiştiririm ben?

Merve: Hep kardeşimle uğraşıyorsun, ben de senin kızınım!

Anne: nereden çıktı bu şimdi? Duymayayım bir daha böyle şeyler fena yaparım. Git babana anlat ne anlatacaksan.

Merve: Uff yaa! Babaaaa!

Baba: Gel kızım bakayım ne oldu?

Merve: Baba arkadaşlarımla kavga ettim, canım çok sıkılmıştı. Annemle konuşmak istedim ama o her zaman ki gibi kardeşimle ilgileniyor.

Baba: Aa kızım olur mu öyle şey. Sen de bizim bir tanemizsin hem de ilk göz ağrımızsın. Sen yanlış anlamışsın kardeşin küçük ya ondan öyle.

Merve: Bir büyüyemedi gitti o da.

EK C10 Form-9

Emre Vakası

Emre okuldan eve döndüğünde hayal kırıklığına uğramış görünüyordu. Annesine selam vermeden eve girdi. Annesine baktı, çantasını yere bırakıp üzerindekiyi değiştirmeden salona gitti ve kanepenin üzerine uzandı. Annesi “Hayırdır beyefendi Karadeniz’de gemilerin mi battı?” diyerek ona biraz tepki verircesine sordu. Emre “Ya anne ya beni niye okula gönderiyorsunuz ki?” diye beklenmedik bir soru sordu. Annesi “Niye olacak sen gidince ben de evde rahat rahat oturuyorum” diyerek gülümsedi. Emre annesinin şaka yaptığını anlamamıştı. “Yaa anne yaaa!” diyerek tepki gösterdi. Annesi “şaka şaka tabi ki sen güzel güzel öğrenip büyüyesin diye gönderiyoruz canım oğlum niye sordun ki?” der. Emre, “Anne ben okulda bir şey öğrenmiyorum. Öğretmenim hiçbir şey bilmiyor. Ben çok sıkılıyorum. Hep bildiğim şeyleri anlatıyor. Bildiklerimi söylemek isteyince de kızıyor.” Diyerek yakındı. Annesi “Benim akıllı oğlum çok şey mi biliyormuş, öğretmeninden de mi çok şey biliyormuş benim akıllı bıdıkım” der. Emre yakınmalarına devam eder. Annesi, “Oğlum çaktırma sen de bildiğini, biraz saklasana o sivri zekânı” der. Emre sinirlenir ve koşarak odasına gider ve kapıyı çarpar. Annesi arkasından “Benim oğlum Aynştayn olsa ne ah aah annesine ne yapıyor bak!” der.

EK C11 Form-10

Ödev:

Aşağıdaki duruma iletişim engellerine göre verilebilecek tepkilere birer örnek yazınız.

"Bu eşyalar bana ait. Bu hayat bana ait. Her şeyimi kardeşimle ve arkadaşarımla paylaşmak zorunda değilim. Paylaşmak zorunda mıyım? Kiminle ne paylaşacağımın kararı bana aittir."

	EMRETME, YÖNETME, TALEP ETME
	UYARMA, TEHDİT ETME
	AHLAK DERSİ VERME, ÖĞÜTVERME
	AKILVERME, ÖNERİ YA DA ÇÖZÜM SUNMA
	NUTUK ÇEKME, ÖĞRENE, GERÇEKLERİ ANLATMA
	YARGILAMA, SUÇLAMA, ELEŞTİRME
	ÖVME, POHPOHLAMA

	İSİM TAKMA, ALAY ETME
	YORUMLAMA, TAHLİL YAPMA
	GÜVEN VERME, DUYGULARINI PAYLAŞMA
	İRDELEME, SORGUYA
	KONUYU DEĞİŞTİRME, DİKKATİ DAĞITMA

EK C12 Form-11

İLETİŞİM BECERİLERİ ENVANTERİ

Açıklama: Aşağıda insan ilişkileriyle ilgili tutum ve davranış ifadeleri bulunmaktadır. **Genel olarak insanlarla iletişim kurarken nasıl davrandığınızı, neler düşündüğünüzü ve neler hissettiğinizi anlatan aşağıdaki ifadelerin** size uygunluk derecesini belirtmeniz istenmektedir. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. İfadeler, **“Tam Benim Gibi (A), Biraz Benim Gibi (B), Kararsızım (C), Benim Gibi Hiç Değil (D), Benim Gibi Hiç Değil (E)”** karşılığındadır. Her ifadeye ilişkin beş seçenekten yalnız birini işaretlemeniz ve cevapsız bırakmamanız gerekmektedir. Lütfen her ifadeyi cevaplayınız.

Elde edilen bilgiler sadece bu araştırmada kullanılacaktır. Envanterin doldurulmasında gerekli özeni göstereceğinizi umar, katkılarınız için teşekkür ederim.

1. İnsanları anlamaya çalışırım.
2. İletişimde bulunduğum insanlardan gelen öğüt ve önerileri içtenlikle dinlerim.
3. Düşüncelerimi başkalarına tam olarak iletmekte zorluk çekmem.
4. Konuşurken, etkili bir göz iletişimi kurabilirim.
5. Genelde eleştirilmekten hoşlanmam.
6. Dikkatimi karşımdakinin ilgi alanı üzerinde toplayabilirim.
7. Kişilerin, anlatmak istediklerini dinlemek için yeterince zaman ayırırım.
8. Karşımdaki kişiye genellikle söz hakkı vermek istemem.
9. Karşımdaki kişiyi dinlerken hayal kurarım.
10. Başkaları konuşurken sabırlı olur, onların sözünü kesmem.
11. İnsanları dinlerken sıkıldığımı hissederim.
12. Eleştirilerimi karşımdaki kişiyi incitmeden iletirim.
13. Konuşurken ilk adımı atmaktan çekinmem.
14. Konuşurken açık, sade ve düzgün cümleler kurarım.
15. Karşımdaki kişiyle aynı görüşü paylaşmazsam bile fikirlerine saygı duyarım.
16. İletişimde bulunduğum kişinin yüzüne baktığım halde sözlerini dinlemediğim olur.
17. Karşımdaki kişinin konuşmaya ve dinlenmeye istekli olup olmadığını anlamaya çalışırım.

18. Yanlış tutum ve davranışlarımın kolaylıkla kabul ederim.
19. Dinlediğim kişiyi daha iyi anlamak için sorular yöneltirim.
20. Dinleyenim anlamaz görüldüğünde, iletmek istediklerimi tekrarlar, yeni kelimelerle ifade eder, özetlerim.
21. İnsanlarla görüşürken, bilerek onları rahatlatacak şeyler yaparım.
22. Dinlerken, karşımdaki kişinin sözünü kesmemeye özen gösteririm.
23. Küs olduğum birisiyle barışmak istediğimde ilk adımı atmaktan çekinmem.
24. Karşımdaki kişinin duygu ve düşünceleri bana ters düşse bile yargılamam.
25. Ses tonumu konunun özelliğine göre ayarlayabilirim.
26. Genellikle insanlara güvenirim.
27. İletişim kurduğum kişinin karşı cinsten olmasından rahatsızlık duymam.
28. Başkalarını dinlemek mecburiyetinde olmadığımı düşünürüm.
29. Özür dilemek bana zor gelir.
30. Tartışma sonunda, savunduğum düşüncelerin yanlış olduğunu kabul edebilirim.
31. Konuşurken sözümün kesilmesinden rahatsız olurum.
32. İnsanları kontrol etmeye ve istediğim kalıba sokmaya çalışırım.
33. İletişim kurduğum kişinin tutumundan daha çok sorununu anlamaya çalışırım.
34. Çevremdekiler, insanlara karşı ilgisiz kaldığım kanısındalar.
35. Çoğunlukla duygularımdan emin olamıyorum.
36. İletişim kurduğum kimse tarafından anlaşılmaktan mutluluk duyarım.
37. Başkaları ile ilişkilerimi bozacak çıkışlar yapabilirim.
38. Karşımdaki kişiye güvenmek beni mutlu eder.
39. Her insanı olumlu beklentilerle karşılarım.
40. İletişim kurduğum kimselerden bir şeyler verdiğimi hissedirim.
41. İnsanlara cevaplama zorlanacakları ani sorular yöneltmem.
42. Beni rahatsız eden duygularımı iletmekte sıkıntı çekmem.
43. Öneride bulunduğu kişinin öneriye açık olup olmadığına dikkat ederim.
44. İletişim kurduğum insanlar tarafından anlaşıldığımı hissedirim.
45. Kendimi karşımdaki kişinin yerine koyarak,duygu ve düşüncelerini anlamaya çalışırım.

EK C13 Form-12
ÇOCUĞUMLA İLETİŞİMİM

Çocuğunuzla iletişiminizde güçlü olduğunuzu düşündüğünüz özellikleriniz nelerdir?

Çocuğunuzla iletişiminizde zayıf olduğunuzu düşündüğünüz özellikleriniz nelerdir?

Çocuğunuzla iletişiminizde başvurduğunuz iletişim engelleri var mı?

Çocuğunuzla iletişiminizde sorun yaşadığınızı düşünüyor musunuz? Cevabınız evetse bu sorunun muhtemel sebepleri neler olabilir?

EK C14 Form-13

Ebeveyn Tutumları

1. Baskıcı ve Otoriter Anne-Baba Tutumu:

Aile katı, kuralcı ve disiplinlidir. Anne /baba veya her ikisinin de otoriter tutumu karşısında, çocuk nazik, dürüst, disiplinli, yardımsever ve dikkatli olmasına rağmen, ürkek, çekingen, kendine güveni olmayan veya çok zayıf, başkalarının etkisi altında kalabilen, duyarlı, korkak, kendi başına iş yapma yeteneği gelişmemiş bir yapıya sahip olabilirler.

2. Aşırı Hoşgörülü Anne-Baba Tutumu:

Bu tip ailelerde çocuk tek hükmedendir. Aile tüm hayatını çocuğun istek ve arzusuna göre belirler. Aile çocuğa aşırı sevgi gösterirler. Bütün tutumları dengesiz ve çocuk merkezlidir. Bu tip ailelerde çocuk ne derse o olur. Böyle ailelerde yetişen çocuklar; bencil, sevgi arsız, kural tanımayan, doyumsuz kişilik yapılarına sahip olabilmektedirler. Bu çocuklar ev hayatı ve sosyal hayatta geçimsiz, sosyal yönleri zayıf ve benmerkezci bir yapıya sahip bir görünüm çizerler.

3. Kararsız ve Dengesiz Anne-Baba Tutumu:

Bu tip aileler genellikle anne ve babanın iyi anlaşamadığı ve her iki tarafın da baskın karaktere sahip olduğu ailelerdir. Anne / babanın çocukla ilgili bir konuda ak dediğine, diğeri kara diyebilmekte çocuk hangisine bakacağına, hangisine uyacağına karar verememekte çoğunlukla kararsız kalarak herhangi bir tepki vermemeyi tercih etmektedir. Bu tip ailelerde yetişen çocuklar genellikle kararsız, her türlü etkilenmeye açık, tutarsız, çabuk karar değiştirebilen çocuklardır. Aynı zamanda duygusal açıdan sakat bir yapıya sahip olmaları da mümkündür.

4. Aşırı Koruyucu Anne-Baba Tutumu:

Çocuğun her zaman, her an kontrol altında tutulduğu, aşırı ilgi ve alaka gösterildiği, zarar gelebilir endişesi ile gündüzleri bile sokağa çıkması bile istenmediği veya kısıtlandığı aile tipidir. Bu tip ailelerde yetişen çocuklar, aileye aşırı bağımlı, özgüveni olmayan, duygusal açıdan zayıf, sıkıştırıldığında başkalarına suç atabilecek yapıda olabilmektedirler. Bu bağımlılık hali genelde ömür boyu sürmekte ve ailesinden gördüğü şeyleri eşinden de beklemektedirler.

5. Hoşgörülü ve Güven Verici Anne-Baba Tutumu:

İdeal aile tipine uygun bir yapıdır. Bu tip ailede temel kural ve kısıtlamalar haricinde çocuklar özgür bir şekilde, fakat sorumluluklarının bilincinde olarak yetişirler. Birey olmanın ayırtına varan çocukların özgüvenleri tam, sosyal ilişkiler kuvvetli ve geleceğin ideal yetişkin adaylarıdır.

6. Tutarsız Anne-Baba Tutumu Tutumu:

Bu tip ailede genelde kurallar yok anlık çözümler, anlık kavgalar ve anlık mutluluklar vardır. Çocuk için konulan kuralların bazen çok katı bir şekilde uygulandığı, bazen de hiç yokmuş gibi davranıldığı tutumlar; çocukta güvensizlik, kurallara karşı kayıtsızlık, çözümün parçası olmayı reddetme, kararsız ve kişilsiz karakter yapısı meydana gelebilmektedir.

7. Reddedici Anne-Baba Tutumu:

Çocuğun sağlık hizmetlerini aksatarak çocuğun aslında istenmediğini hissettirmek ve çocuğa karşı düşmanca tutumlar beslemek olarak tarif edilebilir. Bu tip ailelerde yetişen çocuklarda kendisinden daha zayıf olanı ezme, tüm çevresine karşı nefret besleme, kimseye güvenememe, çevresindekilere düşmanca tutum sergileme düşüncelerine sahip olabilirler.

8. Mükemmeliyetçi Anne / Baba Tutumu:

Bu tip aileler genellikle kendilerinin yapamadıklarını, yaşayamadıklarını çocuklarından bekleyen, biraz egosu yüksek ailelerdir. Genellikle benmerkezci bireylerin oluşturduğu bu ailelerin çocuklarında; yaptığı işi beğenmeme, yetersiz olduğu duygusu, devamlı olarak başkalarını mutlu etmeye çalışma duyguları görülebilir.

9. Ayrımcılık Yapan Anne-Baba Tutumu:

Anne / babanın veya her ikisinin de ayrımcılık yapmadıklarını söylemelerine rağmen çocukları arasında ayrımcılık yapmaları, sevdikleri çocuklarını, diğerlerinden ayırarak kayırmaları sonucu kayırılan ve dışlanan çocuklarda duygusal kırıklıklar oluşur. Birbirlerine düşman olurlar. Sosyopati gelişebilir.

Sonuç olarak anne ve babanın tutumu çocukların gelişiminde, kişilik oluşumunda çok büyük öneme sahiptir. Çocuk yetiştirirken, çocuklara rol model olurken şunu asla ve asla unutmamalısınız. Çocuk sizden ne görürse onu yapacaktır. Siz demokratik, hoşgörülü, insan sevgisi ile dolu, anlayışlı olur ve öyle davranırsanız, çocuğunuz da aynen size benzeyecek ve ilerde sizin gibi davranacaktır.

<http://www.fenomenpsikoloji.com/anne-baba-tutumlari-nelerdir/>

EK C16 Form-15

DUYGULARI ANLAMAYA YÖNELİK DİNLEME

Dinleme genellikle 5E'yi - kulaklar (ears), gözler (eyes), deneyim (experience), inceleme (examination) ve çaba (effort) - içeren bir süreç olarak tanımlanır. Ancak, bu sürece duygu paylaşımı (empathy) için yeni bir E daha eklenebilir. Duygu paylaşımı, karşımızdaki insanı dinlerken onun duygu ve düşüncelerine duyarlı olmayı ve bir bakıma kendimizi onun yerine koymayı içerir. Duyguları anlamaya yönelik dinleme büyük bir duyarlılık gerektirdiği gibi aynı zamanda büyük bir çaba da gerektirir.

Etkin dinleyicilerin duygulara nasıl karşılık verdiğini anlamak için şu alanların incelenmesi gerekmektedir:

- ❖ Duyguların paylaşımı
- ❖ Kelimelerin arasında dinleme
- ❖ Dinleyicinin karşılık verme stilleri
- ❖ Yansıtıcı dinleme

Duyguların Paylaşımı (Sharing Feelings)

Empatik dinleyiciler başkalarının duygularını paylaşabilme yeteneğine sahiptirler çünkü kendi duygularını çok kolay teşhis edebilirler ve duyguları içeren mesajları kolaylıkla ayırt edebilirler.

İnsanlarda gözlemleyebileceğimiz ya da hissedebileceğimiz bazı duygular şunlardır: memnuniyet, şaşkınlık, durgunluk, hayal kırıklığı, can sıkıntısı, korku, endişe, öfke, mutluluk, üzüntü, vb.. Hepimiz bu duygu terimlerini daha önce duymamıza ve çoğu zaman bizzat hissetmemize rağmen, insanların duygularını şu şekilde ifade ettiklerine çok sık rastlamayız: "Kendimi tedirgin hissediyorum", "Mutluyum", "Korkuyorum", "Endişeliyim", "Kıskancım". Bunun yerine insanlar duygularını şu ifadelerle örterler: "Sanırım...", "Bence...", "İnanıyorum ki...". Örneğin, bir kişi "Sana kızgıyım" yerine "Bence çok büyük bir hata yaptın", "Seni gördüğüm için gerçekten çok mutluyum" yerine "Seni görmek güzeldi" diyebilir. Kısacası, başkalarının duygularını paylaşabilmek için öncelikle bir dinleyici olarak duyguları içeren ifadeleri iyi teşhis etmemiz gerekir. Birçok dinleyici, cümlenin içinde doğrudan ifade edilen duyguları kolaylıkla fark eder ancak önemli olan dinlerken cümlelerin içine gizlenmiş olan duyguları açığa çıkarabilmektir. İşte bu "kelimelerin arasında dinleme" diye adlandırılır.

Kelimelerin Arasında Dinleme (Listening between the Words)

Belki şu ifadeyi duymuşsuzundur: You have to read between the lines – Satırların arasındaki gizli anlamı çıkarmak için dikkatlice okumak. Bu ifade, yazılı metinlerde açık açık söylenmeyen ama ima edilen ve metinden çıkarılabilen fikirleri seçme anlamına gelir. Aynı şey konuşulan kelimeler için de yapılabilir. Bu "listening between the words" – kelimelerin arasındaki gizli anlamı çıkarmak için dinleme olarak tanımlanır.

Birçok insan duygularından bahsederken, özellikle olumsuz olanlardan, neyi kastettiklerini açık açık söylemezler. Bir dinleyici olarak, konuşmacının düşüncelerindeki şeylerin ancak bir kısmını ya da bunlarla ilgili ipuçlarını duyarız. Ancak bütün hikâyeyi tam olarak hiçbir zaman doğrudan alamayız. Bir kişiyi ne kadar iyi tanırsak, o kişinin sözlerini ve açıklamalarını anlam bağlamı içine koymamız o kadar kolay olur. Bağlamsal ilişkilerin anlamada ne kadar önemli olduğunu anlamak için aşağıdaki örneği inceleyebiliriz.

“Şükran gününü babamın ve üvey annemin yanında harcamaktan nefret ediyorum. Keşke bu gün yok olsa!”

Bu kişinin durumu hakkında sahip olduğumuz bilgiye bağlı olarak, o kişi duygularını şöyle yorumlayabiliriz:

“Babamın zamanını yeni eşimle geçirmesini çok kıskanıyorum.”

“Şükran gününde öz annemi yalnız bıraktığım ve üvey annemle beraber olduğum için kendimi suçlu hissediyorum.”

“Kendimi onların evinde çok rahatsız ve tedirgin hissediyorum. Ben kesinlikle o ortama aykırı düşünüyorum.”

“Şükran gününü öz annemle birlikte geçiremediğim için çok üzülüyorum.”

“Babamı yeni eşimle ilgilenirken izlemek beni altüst ediyor.”

Ancak ve ancak konuşmacıyı çok iyi tanıyorsak, sözlerinin altında yatan duyguları çok iyi yorumlayabiliriz. Yukarıdaki şükran günü hakkındaki orijinal cümle çok yüzeysel bir ifadedir, oysa güçlü duygular yüzeyin altında yer almaktadır.

Kelimelerin arasında dinlerken, bilge bir kişinin şu sözlerini kendimize öğüt olarak kabul etmemiz ve kullanmamız gerekir:

“Lütfen dikkatlice dinleyiniz ve benim söylemediklerimi duymaya çalışınız.

Böylece ben konuşmama devam ettikçe söylediklerime şaşıp kalmayınız.”

Kelimeler arasında dinlemede etkin olabilmek için şunlara dikkat etmek gerekmektedir:

- Daha derin anlamları çıkarmak için dinlemelisiniz.
- Dinlerken konuşmanın paralinguage öğelerine dikkat etmelisiniz.
- Ne söylendiğinden çok o şeyin nasıl söylendiğine önem vermelisiniz.
- Sözlü iletişimin kelimelerin ötesindeki öğelerine dikkat etmelisiniz.
- Paralinguage çeşitleri:
 1. **Ses durumu:** konuşmacının kişisel özellikleri
 2. **Sesin özellikleri:** konuşmanın ton, tempo, ses düzeyi, ritim ve telaffuz gibi özellikleri

3. **İnsan seslerinin çeşitleri:** gülme, ağlama, ağlaşma, inleme, esneme gibi sesler. Bu sesler kişilerin duygusal durumları, ruh halleri ve psikolojileri hakkında ipuçları verebilirler.
4. **Ses ayrımları:** “mm-hush” “huh-uh” “sshh” and “uummm” gibi kelimelerin yerine geçebilen sesler
5. **Ses süzgeçleri:** “um,” “ah,” or “uh.” gibi konuşmanın dikkatsizce ve kasıtsız olarak kullandığı sesler. Bu sesler stresten ya da duygusal gerginlikten kaynaklanabilir.

Dinleyicinin Karşılık Verme Stilleri (Listening Response Styles)

Eğer bir kişi duygularını sizinle paylaşırsa, önceden kestirilebilir yani tahmin edilebilir bir cevabınız var mıdır? Duydu içeren ifadelere karşılık verme şekillerinizi tarif edebilir misiniz? Bildiğiniz gibi, aynı duygu ifadeleri farklı dinleyiciler tarafından çok farklı cevaplar alabilir. Farklı cevaplar konuşmanın gelecekteki yönünü değiştirebilir.

Empatik ve yansıtıcı cevap verebilmek için şu 3 hususa dikkat etmek gerekir:

- Konuşmacının mesajını anlamaya çalışınız.
- Ne duymuşsanız ve ne görmüşseniz, bunları kendi kelimelerinizle ifade ediniz.
- Karşınızdaki kişinin duygularına ve düşüncelerine önem veriniz

Dinleyicinin karşılık verme stillerini bir örnek üzerinde açıklayabiliriz:

“Wow, eczacılık okulundaki bunca yıldan sonra, mezuniyetimden sonra iyi ve doğru bir iş bulacağımın garanti olduğunu düşünmüştüm. Her yerde bir iş arıyorum fakat bir tane bile bulamadım. Ailem bana her zaman mezun olduktan sonra artık bana daha fazla maddi yönden destek veremeyeceklerini söylerdi. Gelecek ay mezun olduktan sonra çok fazla sıkıntı yaşayacağım.

- ⌘ **Yargı içeren cevap:** “ Gerçekten iş isteyen bir kişi mutlaka bir tane bulur. Kendi alanında bir iş bulana kadar gerekirse bir süre bir fast- food restoranında çalışmaya razı olmalısın.”
- ⌘ **Tavsiye veren cevap:** “Geçen yılın mezunlarıyla bağlantı kur, öğrenci salonuna bırakılan ilanları incele ve hastanelerin iş ve işçi bulma bürolarını ara.”
- ⌘ **Sorgulayıcı cevap:** “ Bütün profesörlere bu konu hakkında danıştın mı? Gazetelerdeki iş ilanlarına baktın mı? Meslek yerleştirme ve danışma bürolarına gittin mi?”
- ⌘ **Teskin edici cevap:** “Oh, çok fazla üzülme, eminim ki şansın yakın bir zamanda dönecek ve sonra geçmişe bakıp neden üzüldüğüne güleceksin. Ayrıca bu kadar çok çalışmayı istemenin ne kadar büyük aptallık olduğunu anlayacaksın.”

✎ **Empatik cevap:** “Wow, mezuniyet seni hemen köşede beklerken ve aileden bir kere bile daha yardım isteyemeyecekmiş gibi düşünürken bu kadar üzgün ve endişeli görünmeni anlıyorum.”

Bu konuya şöyle bir örnek daha verebiliriz: “Patronum çalışma saatlerimi yarı yarıya kısaltacağını söyledi. Bu hiç de adil değil. İşe başladığımda bütün yaz boyunca tam zamanlı çalışacağımı söylemişti. Gelecek yılki harcamalarım için şimdiden alacağım paranın hesabını yapıyordum.”

Sorgulayıcı cevap: “Çalışma saatlerin neden kısaltıldı?”

Teskin edici cevap: “Bence de zor bir durum ama eminim ki daha iyi bir iş bulacaksın ve belki de daha fazla para kazanacaksın.”

Yargı içeren cevap: “Bu kesinlikle adil değil. İnsanlar verdikleri sözü tutmalılar.”

Tavsiye veren cevap: “Sakin razı olma ve bu konuyu patronunla tartış.”

Empatik cevap: “Bu gerçekten üzücü. İşe tam zamanlı olduğunu düşünerek başlıyorsun ve aniden yarı zamanlı oluyor.”

Yansıtıcı Dinleme (Reflective Listening)

Yansıtıcı dinleme, duygular ve içerik hakkında duyduğumuz şeylerle ilgili konuşmacıya geri bildirimde bulunmayı içerir. Yansıtıcı dinleme, konuşmacıyı durumun derinlerine inmesi ve ayrıntılara girmesi konusunda cesaretlendirir, yani konuşmacıyı başka bir yöne yönlendirmez. Yansıtıcı bir şekilde dinlerken konuşmanın yükünü ve sorumluluğunu üzerimize almış olmayız, aksine, konuşmacıyı sohbetin akışını belirlemesi hususunda cesaretlendirmiş oluruz.

Bunu anlamak için aşağıdaki diyaloglara bakınız ve durumların arasındaki farklılıkları görünüz. 1. durumda ve 2. durumda dinleyici sohbetin yönünü aktif bir şekilde belirlemektedir. 3. durumda ise yansıtıcı dinlemeyi kullanmaktadır ve bu sohbetin yükü ve sorumluluğu daha çok konuşmacının üzerinde bulunmaktadır.

- **Durum 1:**

Konuşmacı: “Bu saçma bir görev. Neden İç Savaş hakkında bir inceleme raporu hazırlamak ve tüm o kaynakları kullanmak zorundayız? Son teslim günü gelecek Pazartesi ve hiç de umurumda değil.”

Dinleyici: “Peki, olaya bir de şu açıdan bak. Sınav için de yine aynı konuyu çok iyi bilmen gerekecek, o yüzden bunu şimdi yap ve daha sonra zamandan kazan.”

Konuşmacı: “Sınava daha 5 hafta var, o zamana kadar bu konuyu unuturum ve kesinlikle hatırlamam.”

Dinleyici: “O zaman iyi not tut. Senin konun tam olarak neydi?”

Konuşmacı: “Gettysburg Savaşı”

◆ **Durum 2:**

Konuşmacı: “Bu saçma bir görev. Neden İç Savaş hakkında bir inceleme raporu hazırlamak ve tüm o kaynakları kullanmak zorundayız? Son teslim günü gelecek Pazartesi ve hiç de umurumda değil.”

Dinleyici: “Raporun kaç sayfa olması isteniyor?”

Konuşmacı: “5 ile 7 arası.”

Dinleyici: “Çok güzel, sen zaten Mrs. Jackson’ın ödevlerini çok iyi yaparsın ve o seni çok sever. Çabucak bir şeyler yazabilirsin ve hemen bitirebilirsin?”

Konuşmacı: “Ben onun beni çok iyi tanıdığını düşünmüyorum çünkü ben derslere pek katılmam.”

◆ **Durum 3:**

Konuşmacı: “Bu saçma bir görev. Neden İç Savaş hakkında bir inceleme raporu hazırlamak ve tüm o kaynakları kullanmak zorundayız? Son teslim günü gelecek Pazartesi ve hiç de umurumda değil.”

Dinleyici: “Rapor ve zaman çizelgesi hakkında öfkелisin.”

Konuşmacı: “Aynen öyleyim. Bu hafta sonu bu raporu hazırlamak için 20 saatim yok maalesef.”

Dinleyici: “Bu senin tüm hafta sonunu mahvedecek.”

Konuşmacı: “Kesinlikle öyle olacak. Ben diğer insanlar kadar hızlı okuyamıyorum ve sadece kitabı okumam 8 saatimi alacak ve daha sonra incelemem üzerine bir rapor yazacağım. Korkarım ki bu çok zamanımı alacak.”

Gördüğümüz gibi, 3. durumda dinleyici ne olup bittiği hakkında konuşmacıdan diğer durumlara göre çok daha fazla şey öğrendi. 1. durumda sohbet rapor üzerine yoğunlaştı, 2. durumda öğretmenin düşünceleri üzerine odaklandı. 3. durum ise tamamen konuşmacının duyguları ile alakalıydı.

Yansıtıcı dinlemeyi kullanırken konuşmacının duyguları hakkında geri bildirimde bulunmak için en iyi yolun seçilmesi gerekmektedir.

Yansıtma Tekniği (The Technique of Reflection)

Yansıtma dinleyici karşı tarafın ne söylediğini aydınlatmaya ve yeniden ifade etmeye çalışır. Bunun 3 tane avantajı vardır:

- ◆ Dinleyicinin karşı tarafı anlayışını artırır.
- ◆ Karşı tarafın düşüncelerini açıklamasına yardım eder.
- ◆ Karşı tarafa onun düşüncelerine katılmak ve ona yardım etmek isteyen bir kişi olduğu güvenini verir.

Empati, benimseme, uyma ve somutluk yansıtıcı cevaplar vermeye katkıda bulunur.

Yansıtıcı dinleme ilkeleri:

1. Konuşmaktan çok dinlemek
2. Kişisel olmayan, soyut ve mesafeli şeylerden çok kişisel olan şeylere cevap vermek
3. Karşı tarafın söylediğini açıklığa kavuşturmak ve yeniden ifade etmek
4. Karşı tarafın ne hissettiği, istediği veya neye inandığı hakkında yorum yapmamak ya da sorular sormamak
5. Gerçeklerden ve fikirlerden ziyade karşı tarafın söylediklerinin altında yatan duyguları anlamaya çalışmak
6. Benimseme ve empati ile cevap vermek, kayıtsızlık, soğuk objektiflik ve yalandan bir ilgi ile değil.

Kişisel olan şeylere cevap vermek demek olaylar, kişiler ve durumlar yerine karşı tarafın kendisi hakkında söylediği şeylere cevap vermek demektir. Örneğin, birlikte çalışan iki kişiden birisi “İşimi kaybetmekten endişe ediyorum.” dediğinde diğer kişi işi kaybetme durumundan ziyade diğerinin endişesine odaklanmalıdır. Kişi kişisel olmayan ifadeler yerine kişisel ifadelere cevap verdiğinde karşı taraf genellikle kişisel seviyede kalır, durum hakkındaki anlayışını arttırmaya çalışır ve problemin çözümü için daha gerçekçi ve aktif bir yaklaşım sergiler.

Yansıtma sürecinin amacı konuşmacının, dinleyicinin değil, problemin çözümü için sorumluluğu üzerine almasını sağlamak olduğu için, yansıtıcı dinleme yönlendirmeden ziyade cevap vermek demektir. Cevap vermek karşı tarafın temel ilkelerinden yola çıkıp söylediklerine ulaşmayı içerir. Yönlendirme ise, karşı tarafın fark etmesini istediğimiz şeyler hakkında konuşması için o kişinin yönetilmesini içerir.

Dinleyicinin sorduğu sorular yönlendiriciden çok yansıtıcı olabilmesine rağmen, genellikle karşı tarafın dikkatini dinleyicinin tartışılmasını istediği şeylere odaklandığı için kısıtlayıcı olabilir. Örneğin; “neden?” sorusu çok zararlı olabilir çünkü konuşmacıyı dinleyici için kabul edilebilir, mantıklı bir cevap bulması için zorlar. Bunun yerine şu denenebilir: “Bu çok ilginç, bana bunun hakkında daha ayrıntılı bilgi verir misiniz?”

Yansıtıcı dinleyicinin, konuşmacının negatif ve karışık duygularına cevap vermesi de yansıtıcı dinleme için son derece önemlidir. Çünkü bu karşı tarafa dinleyicinin hoş olmayan deneyimlerini de kabul ettiğini ve onları keşfetmek için ona katılmak istediği mesajını verir. Böylece, konuşmacının bu negatif duygularını gizlemek için harcadığı enerji, problemin keşfedilmesine ve çözülmesine adanmış olur.

ikmd.dreamhosters.com/yazar/isletme/doc/active_listening.doc

EK C17 Form-16

Bana hep ders çalış diyorsunuz. Zaten okula gidiyorum. Bir sürü zaman çalışıyoruz. Bırakın evdeyken dinleneyim.

Hayır, okulda çok yoruluyorum. Hafta sonları hiçbir kursa gitmek istemiyorum.

Öğretmenim bana hep haksızlık yapıyor. Arkadaşlarımı kayırıyor. Öfff yaaa!

Ama ben kardeşimin işlerini yapmak zorunda mıyım? Ben yapmak istemiyorum. Kalksın kendisi yapsın işini.

Bana ne! Ben önce bilgisayar oynamak istiyorum. Bana bilgisayarı aç anne (Ağlamaya başlıyor).

Sınıftaki diğer çocukları sevmiyorum. Akılları bir karış havada. Çok çocuk gibi davranıyorlar. Onlarla arkadaş olmak istemiyorum.

Ben bunu yemek istemiyorum. Ben şimdi çizgi film izlemek istiyorum.

Anne yaaaa! Kardeşimin eşyalarını karıştırmamasından nefret ediyorum. Kaç kere söyledim yapma diye. Bak dövücem onu sonunda.

EK C18 Form-17

Yapması gereken ödevi yapmadı. Yapmamak için de direnıyor.

Eşyalarını sürekli kaybediyor.

Evdeyken anne-babayla fazla konuşmuyor.

Ders çalışırken sık sık ara verip çalışmasını uzatıyor.

Sürekli kendisiyle ilgilenmesini istiyor.

Ona sert davrandığınızı söylüyor.

Ona sürekli baskı yaptığınızı söylüyor.

Size aldırılmak istediği bir şey var ve bu konuda sürekli ısrar ediyor.

Yavaş hareket ediyor bu yüzden zamanlı işler aksıyor.

Eşyaları çok dağınık.

Bilgisayarda/tablette çok vakit geçiriyor.

TV karşısında çok vakit geçiriyor.

Yemeğini yemiyor.

Kardeşine şiddet uyguluyor.

Hep kendi dediğinin yapılmasını istiyor.

Evdeyken kendisine karışılmasını istemiyor.

Onu olumlu davranışlardan uzaklaştıran arkadaşlar tercih ediyor.

Okulu/dersi ciddiye almıyor.

EK C19 Form-18

Eşin stresli bir durumun içinde olması/duruma maruz kalması

Eşlerin farklı fikirde olması

Eşin herhangi bir sorumluluğu aksatması

Anlatmak istediği bir konuya eşin önem vermemesi

Eşin herhangi bir yardım edilecek durumda yardım etmemesi

EK C20 Form-19

KİŞİLERARASI İLETİŞİMDE DİLİN KULLANIMI İLETİŞİMİ ENGELLEYEN İFADE ÖRNEKLERİ

- “Yakınmayı bırak ödevini yap.” • “Kesinlikle doğru yolda ilerliyorsun, böyle devam et.” • “Sen güçlü birisin, bir şekilde halledersin.” • “Ben senin yerinde olsam oraya gitmezdim.” • “Sen çok sabit fikirli bir insansın.” • “ Böyle devam edersen olacaktan ben sorumlu değilim.” • “Hadi bakalım Süpermen görelim seni.” • “Neden bu kadar geç geldin ?” • “Bana kalırsa sen bunu çok iyi öğrenmemişsin.” • “Böyle bir tutumla sen hiç bir sonuca ulaşamazsın.” • “Eğer sınıfı geçmek istiyorsan kendine gelip ders çalışmalısın.” • “Artık değişmelisin.” • “Sen ne yaptın kim bilir?” • “Arkadaşını bekletmen hiç hoş değil, geç kalmasan iyi edersin.” • “Gelmek için bu kadar direnmenin nedeni ne?” • “Zamanla bunlar da geçer.” • “Derslerine tek başına çalışmalısın.” • “Koca bir çocuk gibi davranıyorsun.” • “Bence seni rahatsız eden şey....” • “Sen bunu da aşarsın, neleri halletmedin ki.”

OLUMSUZ İFADELER	OLUMLU İFADELER
Biz senin yaşındayken başkaydık,şimdi sizleri anlamıyorum...	Çatışma yaşadığının farkındayım,zamanla fikirler değişiyor,bir de şunu dene.
Sen adam olmazsın.Her zaman böyle beceriksizsin.	Başarı için eksikliklerin var.Kendini kanıtlamak için bu fırsat sayılabilir.
Annenle karar verdik bu iş bizim istediğimiz gibi olacak,çocuk dediğin itaat etmeli.	Annenle düşündük seni fikrini almak almak istiyoruz.Sen ne dersin?
Şu tercihi yap	Tercih yaparken yetenek ve ilgilerini düşündün mü?Bunla ilgili düşüncelerimiz var karar yine de senin.
Arkadaşlarını beğenmiyoruz.Hepsi berbat.	Bazı arkadaşlarının yanlış olduğunu düşünüyoruz.Onları tanımak istiyoruz.
Günlerdir bu ne surat konuşmadan duruyorsun.Ne halin varsa gör.	Bugünlerde sıkıntılı olduğunun farkındayız.Sorunlarını bizimle paylaşmak ister misin?
Sorumsuzca para harcıyorsun.Sınırsız isteklerinden bıktık.	Olanaklarımız sınırlı bizi anlamanızı istiyoruz.
Bu kadar dağınık oda görmedim.Her zaman pasaklısın	Bu düzensizlik ,bizim kadar seni de rahatsız ediyor.

EK C21 Form-20

Yapması gereken ödevi yapmadı. Yapmamak için de direnıyor.

Eşyalarını sürekli kaybediyor.

Evdeyken anne-babayla fazla konuşmuyor.

Ders çalışırken sık sık ara verip çalışmasını uzatıyor.

Sürekli kendisiyle ilgilenmesini istiyor.

Ona sert davrandığınızı söylüyor.

Ona sürekli baskı yaptığınızı söylüyor.

Size aldırmaq istediği bir şey var ve bu konuda sürekli ısrar ediyor.

Yavaş hareket ediyor bu yüzden zamanlı işler aksıyor.

Eşyaları çok dağınık.

Bilgisayarda/tablette çok vakit geçiriyor.

TV karşısında çok vakit geçiriyor.

Yemeğini yemiyor.

Kardeşine şiddet uyguluyor.

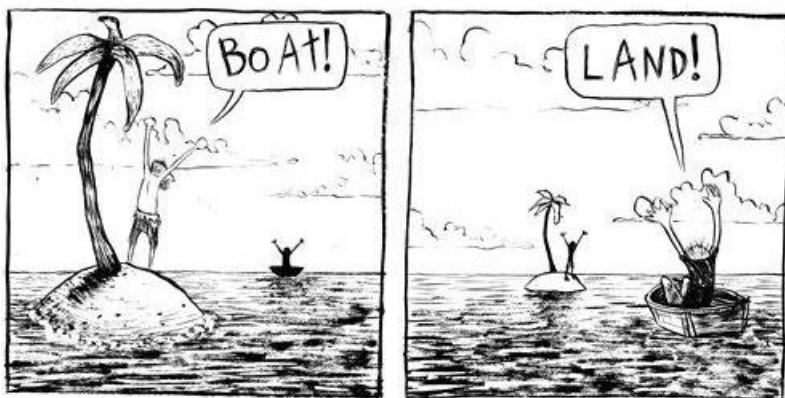
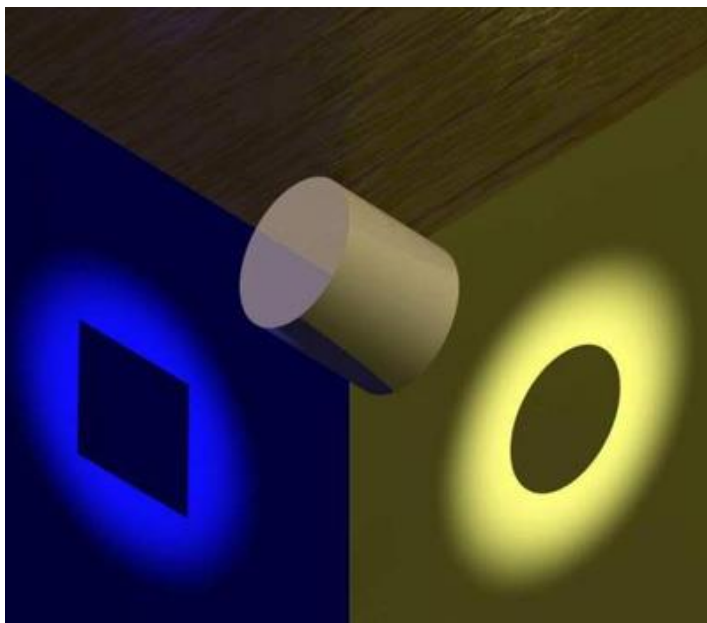
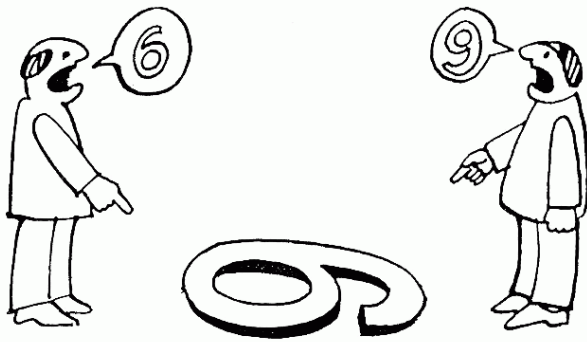
Hep kendi dediğinin yapılmasını istiyor.

Evdeyken kendisine karışılmasını istemiyor.

Onu olumlu davranışlardan uzaklaştıran arkadaşlar tercih ediyor.

Okulu/dersi ciddiye almıyor.

EK C22 Form-21

EK C23 Form-22

Çocuklarıyla Nitelikli Zaman Geçirmek

YAPTIKLARIM

YAPABİLECEKLERİM

EK C24 Form-23

Ödev

Çocuğunuza duygu ve düşüncelelerini yansıtmaları için fırsatlar verin. Tepkilerini gözlemleyin.

Kendi duygu ve düşünlerinizi çocuğunuza ifade edin ve tepkilerini gözlemleyin.

Çocuğunuzla nitelikli zaman geçirme etkinliklerinden ikisini uygulayın.

EK C25 Form-24

Üstün yeteneklilik kavramı sizin için ne ifade ediyor?

Üstün yetenekli bir çocuğun ebeveyni olmak sizin için ne ifade ediyor?

Üstün yetenekli çocuk ebeveynlerinin normal çocuk ebeveynlerinden farklı sorumlulukları var mıdır? Varsa neler?

EK C26 Form-25

Üstün Yetenekli Çocuk Ebeveynlerinin Sıklıkla Yaptığı Yanlış Ebeveynlik Yaklaşımları

- Aşırı beklenti/yüksek hedef
- Çocuğun gelişimsel özelliklerini bilmeme
- Sosyal duygusal ihtiyaçlarını önemsememe
- Eğitsel ihtiyaçlarını önemsememe
- Çocuğa yetişkin gibi davranma
- Çocuğun patron olmasına izin verme
- Çocuğun potansiyelini kabul etmeme
- Çocuğun ilgi ve yeteneklerini desteklememe
- Kendilerini geliştirmeme
- Mükemmeliyetçi olma
- Çocuğa hata yapma şansı vermeme
- Çocuğun bütün davranışlarını zekâsıyla ilişkilendirme
- Çocuğa oyun zamanı ve serbest zaman vermeme
- Çocuğun üstünlüğünü kendi başarısı olarak görme

EK C27 Form-26

Mükemmeliyetçilik

- Düşüncelerini süzgeçten geçirmeyi öğrenmek, hataları yerine başarılarına odaklanmak,
- Kendi standartlarını, başkaları tarafından belirlenen kriterlere göre yeniden değerlendirmek,
- Başarılarını kutlamak,
- Hatalarından ders almak,
- Hissettiklerinin bilincinde olarak hata yapmaya çalışmak, bu hisleriyle nasıl başa çıkabileceğini öğrenmeye çalışmak,
- Mükemmeliyetçi olmanın avantajlarının ve dezavantajlarının bir listesini yapmak,
- O anki kendini kabul etme seviyelerine daha derinden bakmak,
- Etrafını olumlu durumlar ve insanlarla donatmak

Bunun yerine...

Bunu yapın...

“Bu ödev ne böyle?”

“Ödevin hakkında nasıl hissediyorsun?”

“Neden doğru dürüst yapamıyorsun?”

“.....konusunda iyi iş çıkarıyorsun”

“Neden hiç.....yapmıyorsun”

“.....yaptığında çok hoşuma gidiyor”

“Git ve tekrar bak.”

“Gel birlikte yapalım.”

“Bu yaptığın aptalca bir şey”
öğrendin?”

“Bir hata yaptın Peki bu hatandan ne

“Yaşına göre davran.”

“Nasıl hissettiğini anlıyorum.”

“Hala onun üstünde mi çalışıyorsun!”

“Denemeye devam et, pes etme!”

“Ben demiştim...”

“Herkes hata yapabilir.”

“Bunu bilmeliydin

“Bundan ne öğrenebilirsin?”

“Hemen bitir, oyalanma.”

“Görüyorum ki zorlanıyorsun.”

ÇOCUKLARLA TARTIŞMAMANIN YOLLARI

- Net kuralların konması
- Net ve caydırıcı yaptırımların konması
- Uyulmayan kural sonrası uzlaşa içine girilmemesi
- Tartışmak istediği zaman tepkilerin ayarlanması
- Tartışmaya devam ederse yaptırımların artırılması
- TUTARLI olunması

EK C29 Form-28

Kardeşlerin birbirlerinden farklı oldukları yönlerini, yetenek alanlarını ve özelliklerini vurgulama

Kardeşlerin bu farklılıkları kabul etmelerini teşvik etme

Kardeşler kavga ettiğinde taraf tutmama

Akrabaların kardeşler arasında ayrımcılık yapmasına engel olma

Akrabaların kardeşler arası rekabeti teşvik etmesine engel olma

Her kardeşe aynı şeyi temin etmenin eşitlik olmadığını bilme

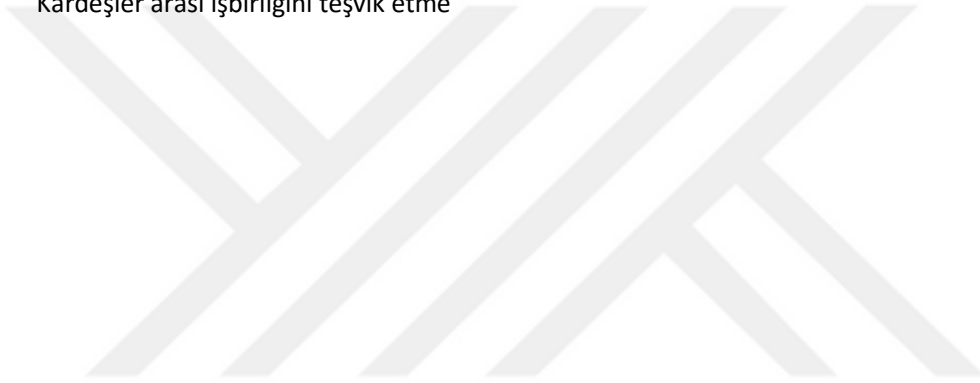
Hangi kardeşin neye ihtiyacı varsa onu temin etme

“Ama kardeşin daha iyi yaptı” gibi ifadeler kullanmama

Kardeşlere yaşlarına uygun birbirlerine yönelik sorumluluk verme

Aile olmanın önemini vurgulama

Kardeşler arası işbirliğini teşvik etme

EK C30 Form-29

Çocuğumun sınıf öğretmeniyle/sınıf rehber öğretmeniyle ne sıklıkla iletişim kuruyorum?

Yüz yüze	
Telefon	
Whatsapp	
E-posta	

Çocuğumun derslerine giren bütün öğretmen...

..lerin isimlerini biliyorum	EVET	HAYIR
..lerin iletişim bilgilerine sahibim	EVET	HAYIR
..lerle düzenli iletişim kuruyorum	EVET	HAYIR

Çocuğumun...

en sevdiği öğretmeni kim biliyorum	EVET	HAYIR
en iyi hangi öğretmeniyle iletişim kuruyor biliyorum	EVET	HAYIR

EK C Form-30

ÇOCUĞUMUN ARKADAŞLARINI NE KADAR TANIYORUM?

Çocuğumun sınıftaki iyi anlaştığı arkadaşları...

Çocuğumun okulda (sınıf dışında) iyi anlaştığı arkadaşları...

Çocuğumun okulda dışında iyi anlaştığı arkadaşları...

Çocuğumla arkadaşları hakkında konuşurum.

Her gün

Ara sıra

İhtiyaç olduğunda

Hiç

EK D Araştırmanın Uygulanmasına İlişkin Etik Kurul Yazısı

FATİH ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURUL ONAY BELGESİ

Etik Kurulun Adı: Fatih Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu

Etik Kurulun adresi: Fatih Üniversitesi Rektörlüğü

Tarih: 15.01.2015, **Toplantı sayısı:**38, **Karar No:** 01

Bilimsel Etik Kurul toplantısı 15.01.2015 tarihinde Fatih Üniversitesinde Prof. Dr. Sadık KARA başkanlığında gerçekleştirilmiştir.

Yrd. Doç. Dr. Taşkın TANRIKULU' nun tez danışmanı olduğu Süleyman KAHRAMAN' ın yürütücülüğündeki "İletişim Yeterliliği Geliştirme Psiko-Eğitim Programının Üstün Zekâlı Çocuk Ebeveynlerinin Ebeveyn-Çocuk İletişim Yeterliliği Düzeylerine Etkisinin İncelenmesi" başlıklı tez çalışması incelenerek, ilgili çalışmanın yapılmasının uygun olacağına oybirliği ile karar verildi.

Prof. Dr. Sadık KARA
Bilimsel Etik Kurul Başkanı
Biyomedikal Mühendislik Enstitüsü

Prof. Dr. Yusuf BÜYÜKAY
Üye (Başkan Yardımcısı)
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Mehmet ORHAN
Üye
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

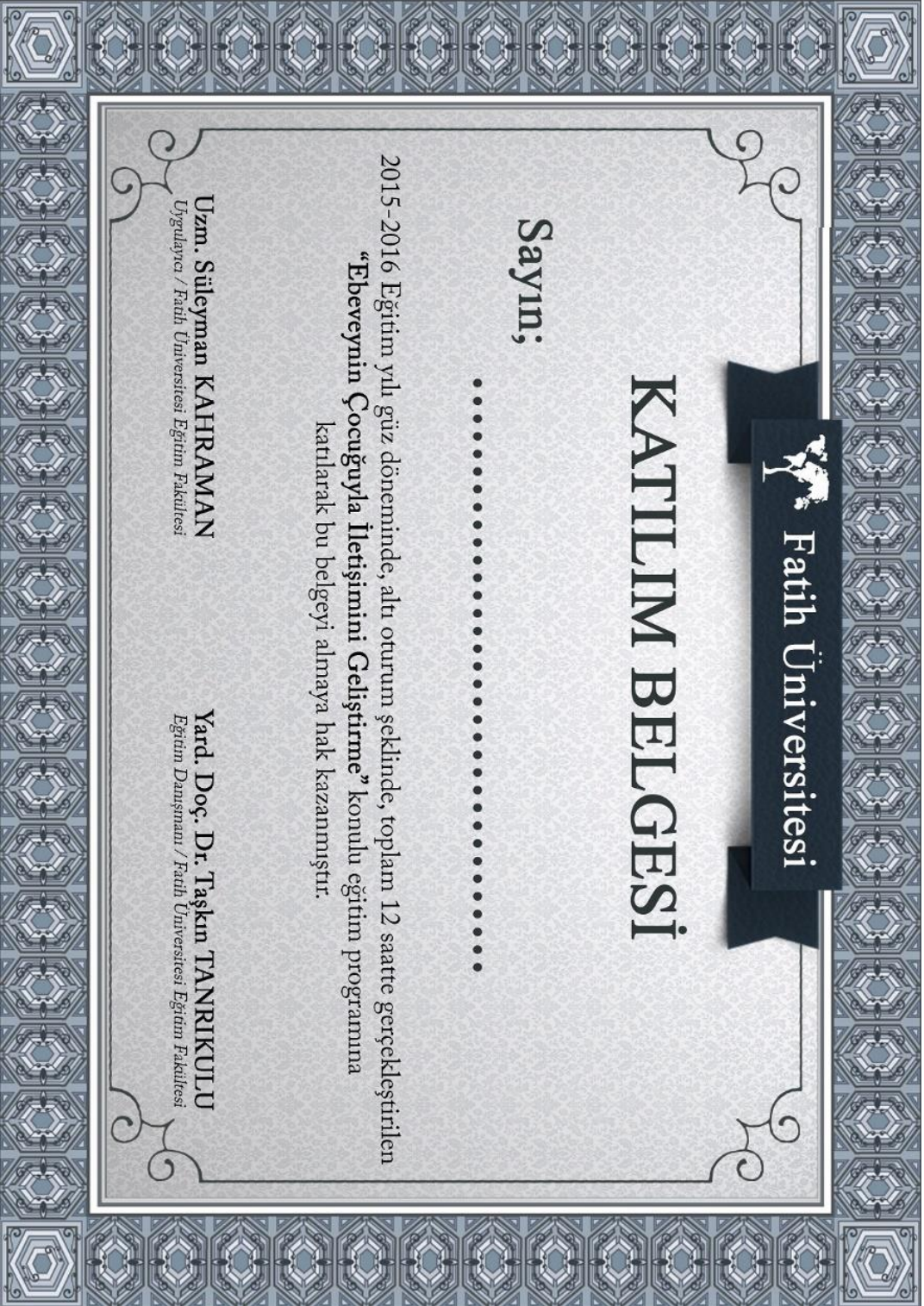
Prof. Dr. Barış KENDİRLİ
Üye
Fen-Edebiyat Fakültesi

Prof. Dr. Onur TOKER
Üye
Mühendislik Fakültesi

Prof. Dr. Muhit MERT
Üye
İlahiyat Fakültesi

Prof. Dr. Hakkı DALÇIK
Üye
Tıp Fakültesi

Prof. Dr. Adnan KULAKSIZOĞLU
Üye
Eğitim Fakültesi

ÖZGEÇMİŞ

Süleyman Kahraman: 1982 Afyonkarahisar doğumludur. İlköğretimini ve ortaöğretimini Afyonkarahisar'da tamamlamıştır. 2005 yılında Boğaziçi Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik programını bitirerek lisans eğitimini tamamlamıştır. Yüksek lisansını 2011 yılında Fatih Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik programında tamamlamıştır. 2005-2008 yılları arasında İstanbul'da özel okullarda, 2009-2012 yılları arasında İstanbul'da MEB bünyesinde psikolojik danışman olarak çalışmıştır. 2012-2014 yılları arasında Fatih Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak görev yapmış, 2014 yılında aynı üniversitede Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümünde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. Halen bu görevini sürdürmektedir. Timaş bünyesinde yayınlanan Göz Göre Göre Görsel Zekâ kitabının yazarı; Dikkat Dikkat, Çok Özel Sözel Zekâ ve Düşün Üret Bul kitaplarının ortak yazarıdır. Timaş bünyesinde yayınlanan Zekâ Dükkânı serisinin danışmanlığını yapmıştır.

Süleyman Kahraman evli ve bir çocuk babası olup İngilizce bilmektedir.

İletişim: suleymankahraman@outlook.com